

Balıkesir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
Chamber of Certified Public Accountants of Balıkesir

Cilt/Volume : 3 Sayı/Issue : 1 Ocak/January 2020
ISSN : 2618-5679 e-ISSN : 2619-9920

Ida

Academia

Muhasebe ve Maliye Dergisi
Journal of Accounting and Public Finance

Balıkesir SMMMO Adına Sahibi

Owner on Behalf of Balıkesir Chamber of Certified Public Accountants

SMMM Ertuğ ASLAN

Editör ve Yayın Kurulu Başkanı

Editor and Head of the Editorial Board

Prof. Dr. Hüseyin AKAY - İzmir Demokrasi Üniversitesi

Editör Yardımcıları

Vice Editors

Prof. Dr. Hakan AY - Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Özgür BİYAN - Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Cevdet Yiğit ÖZBEK - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Doç. Dr. Zafer YALÇIN - Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Çağatay AKARÇAY - Marmara Üniversitesi

Öğr. Gör. Şahin ZENGİN - Balıkesir Üniversitesi

Yayın Sekreteri

Editorial Staff

Hasan SEZGİN

Yayın Türü / Publication Type

Muhasebe ve Maliye alanında Türkçe yayın kabul eden, yılda 2 kez (Ocak ve Temmuz aylarında) yayınlanan ulusal, hakemli, bilimsel süreli yayın.

National, peer-reviewed scientific and periodical journal which accepts articles in Accounting and Public Finance in Turkish and publishes twice a year.

Dergimizin amacı; Muhasebe ve Maliye alanlarındaki bilimsel çalışmaların etik değerlere ve yayın koşullarına bağlı olarak değerlendirilmesi ve içerdiği görüşler yazarlarına ait olmak kaydıyla bilim camiası ve uygulamacılarla paylaşılmasıdır.

Aim of this review; evaluating of the submitted articles (scientific research or studies) in the disciplines of Accounting and Public Finance depending on our ethic policy and publication guidelines and sharing these articles' aspects, thoughts (which is directly belongs their authors) with scientific community and practitioners.

Yönetim Merkezi ve Yazışma Adresi / Headquarter and Inquiry Address

☎ 0.266 221 31 10 (Pbx)
0.266 221 34 40
0.266 221 35 50
0.266 221 35 95

☎ 0.266 221 31 55
☎ 0.543 892 51 31
☎ 0.533 925 65 21
☎ www.blksmmmo.org.tr

✉ idari@blksmmmo.org.tr
balikesirsmmmo@hotmail.com
✉ Kasaplar Mahallesi Soma Caddesi
No. 123 Altıeylül/BALIKESİR

Kapak Tasarımı : Hasan SEZGİN

Baskı : Taner Ofset San.Tic.Ltd.Şti. Hacı İlbey Mh. M.Akif Ersoy Cd. No. 25/B Altıeylül/BALIKESİR
Tel. : 0266 239 77 92 E.Posta : tanerofset@gmail.com

Bu derginin tüm telif hakları Balıkesir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'na aittir.

All copyrights of this journal are reserved by Chamber of Certified Public Accountants of Balıkesir.

Telif: Tüm hakları saklıdır. Bu derginin tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası'nın ilgili hükümleri uyarınca, yazarın izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, özetlenemez, yayınlanamaz, depolanamaz. Kaynak gösterilmek koşuluyla alıntı yapılabilir.

Copyright: All rights reserved. According to code of Intellectual and Artistic Works Act, all or the particular parts of this journal cannot be summed, transmitted, stored without permission of the editorial board or/and the authors, mechanical, photocopying or reproduced in any recording system. Be quoted, provided the source displayed.

ISSN 2618-5679
E-ISSN 2619-9920

Bu dergide ileri sürülen fikirler, makalelerin yazarlarına aittir.
Bu fikirler Balıkesir SMMMO'nun görüşlerini yansıtmaz.

Views expressed in this journal are those of authors.
Those views do not reflect the opinions of Balıkesir CCPA.

İda Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi, Ulakbim Dergipark
arşivinde taranmaktadır.

İda Academia Journal of Accounting and Public Finance is indexed by
Ulakbim Dergipark archive.

Makale Gönderme Adresi
For Manuscript Submission
www.idaacademia.org

Danışma Kurulu Advisory Board

Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN - Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ALAGÖZ - Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Ümit ATAMAN - Marmara Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Başak ATAMAN GÖKÇEN - Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Ercan BAYAZITLI - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Ümit GÜCENME GENÇOĞLU - Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Rüstem HACİRÜSTEMOĞLU - Galatasaray Üniversitesi
Prof. Dr. Seval KARDEŞ SELİMOĞLU - Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Beyhan MARŞAP - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ÖZBİRECİKLİ - Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Abitter ÖZULUCAN - Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr. Yakup SELVİ - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Elif SONSUZUOĞLU - Yakın Doğu Üniversitesi
Prof. Dr. Fatma TEKTÜFEKÇİ - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Seyfi YILDIZ - Kırıkkale Üniversitesi
Prof. Dr. Hanife Dilek YILMAZCAN - Maltepe Üniversitesi
Dr. YMM Masum TÜRKER

Yayın Kurulu Editorial Board

Prof. Dr. Hüseyin AKAY - İzmir Demokrasi Üniversitesi
Prof. Dr. Volkan DEMİR - Galatasaray Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut KARĞIN - Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr. Musa GÖK - İzmir Demokrasi Üniversitesi
Doç. Dr. Fevzi Serkan ÖZDEMİR - Türkiye Büyük Millet Meclisi
Doç. Dr. Zafer YALÇIN - Balıkesir Üniversitesi
SMMM Ertuğ ASLAN

Bu Sayıda Görev Alan Hakemler Referees for This Issue

Prof. Dr. Ali İhsan AKGÜN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Cevdet Alptekin KAYALI
İzmir Demokrasi Üniversitesi

Prof. Dr. Seyhan ÇİL KOÇYİĞİT
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Beyhan MARŞAP
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Süleyman UYAR
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi

Doç. Dr. Aydın GERSİL
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Doç. Dr. Ayşe YERELİ
Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Osman AYDIN
İzmir Demokrasi Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa OĞUZ
Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Kaplan UĞURLU
Kırklareli Üniversitesi

Sunuş

Değerli okurlar, akademisyenler ve meslek mensupları,

Bilginin paylaşıldıkça çoğaldığına olan inancımızla; bilimsel hayata katkıda bulunmak, bilimsel araştırmaların daha nitelikli hale gelmesinde ilgililere destek olmak, akademik bir meslek odası olarak meslek mensuplarımızın ve muhasebe uygulayıcılarının nitelikli bilgi ihtiyaçlarını temin etmek gibi hedeflerle yayın hayatına başladığımız IDA ACADEMIA Dergimizin beşinci sayısında sizlerle bir aradayız. Dergimiz bu sayısında içerdiği birbirinden değerli araştırmalar vasıtası ile yayın hayatında süreklilik hedefine doğru emin adımlarla yürümektedir. Bu sebeple dergimizin beşinci sayısının vücut bulmasında emeği geçen tüm editör ve yayın kuruluna, hakemlere ve yazarlara bir kez daha teşekkürü bir borç bilirim.

Dergimizin daha nice nitelikli sayılarında kıymetli çalışmalarınızı yayınlamak dileklerle saygılar sunarım.

SMMM Ertuğ ASLAN

Balıkesir SMMM Odası Başkanı

Editörden

Değerli İda Academia Okuyucuları,

Dergimizin beşinci sayısında sizlerle buluşmaktan memnun olduğumu ifade etmek isterim. Bu sayıda dört makale ile karşınızda olmaktan mutluluk duymaktayım. Temmuz 2020'de yayınlanacak olan altıncı sayımızda çok değerli yayınlarınızı yayınlamaktan mutluluk duyacağımızı bildirmek isterim.

Saygılarımla,

Prof.Dr. Hüseyin AKAY

İzmir Demokrasi Üniversitesi

İçindekiler / Contents

Derleme

İlker KEFE, Veyis Naci TANIŞ

ALMAN MALİYET MUHASEBESİ SİSTEMİNİN
GENEL ÇERÇEVESİ

General Framework Of German Cost Accounting System

1

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

Hüseyin TEMİZ, Merve ACAR , Şevket DURMAZ

KİLİT DENETİM KONULARININ DENETİM
RAPORLARININ BİLGİLENDİRİCİLİĞİ VE
GÜVENİLİRLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
PROFESYONEL OLMAYAN YATIRIMCILAR
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Effect Of Critical Audit Matters On Informativeness And Reliability Of
Audit Reports: Experimental Research On Non-Professional Investors

20

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

Onur ERASLAN, Önder MET

İŞLETMELERDE NAKİT AKIM ANALİZİ VE BORSA
İSTANBUL TURİZM ŞİRKETLERİNDE BİR
UYGULAMA

Cash Flow Analysis In Businesses
And An Application In Borsa Istanbul Tourism Companies

42

Teorik İnceleme

Ayşenur İBİŞ OĞUZ

BİRLEŞİK KRALLIK'TAKİ
MUHASEBE MESLEK ÖRGÜTLERİ

Professional Accountancy Organizations In The United Kingdom

63

ALMAN MALİYET MUHASEBESİ SİSTEMİNİN GENEL ÇERÇEVESİ*

General Framework Of German Cost Accounting System

Derleme

İlker KEFE**, Veyis Naci TANIŞ***

Gönderim Tarihi: 02.07.2019

Kabul Tarihi: 08.10.2019

ÖZ: “Esnek Standart Maliyetleme” olarak dilimize çevrilen Grenzplankostenrechnung (GPK) sistemi, Almanya ve Almanca konuşulan ülkelerde en fazla kullanılan maliyet-yönetim muhasebesi sistemlerinden birisidir. GPK sistemi; ürün maliyetinin hesaplanması, maliyet türlerinin, maliyet merkezlerinin ve katkı payının belirlenmesi, maliyet davranışını tanımlamak, izlenebilirlik, karar verme aşamasında kullanma ve maliyet ölçüm sıklığının tespiti gibi konularda işletmelere yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada öncelikle Alman maliyet muhasebesi sisteminin kökenlerinden bahsedilecektir. Daha sonra GPK sisteminin nasıl ortaya çıktığı, temel özellikleri, kullanım amacı ile kurulum sürecinden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Alman Maliyet Muhasebesi Sistemi, Grenzplankostenrechnung (GPK), Kaynak Tüketim Muhasebesi

Jel Sınıflandırması: M10, M40, M41

ABSTRACT: The Grenzplankostenrechnung (GPK) system, which is translated into our language as "Flexible Standard Costing", is one of the most used cost-management accounting systems in German and German-speaking countries. GPK system helps businesses to calculate product cost, to identify cost types, cost centers and contribution margin, to define cost behavior, traceability, to use at decision-making process, and to determine the frequency of cost measurement. In this study, firstly the origin of the German cost accounting system will be mentioned. Then, how the GPK system emerged, its basic features, the purpose of use, and the installation process will be discussed.

Keywords: German Cost Accounting System, Grenzplankostenrechnung

Bu çalışma, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Doktora Programı'nda tamamlanan "Kaynak Tüketim Muhasebesi ve Müşteri Karlılık Analizi: Üretim İşletmesinde Bir Uygulama" adlı doktora tezinden türetilmiştir.

** Dr. Öğretim Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, ilkerefe@osmaniye.edu.tr ORCID : 000-0002-9945-5325

*** Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, veyisnaci@cu.ade.tr, ORCID : 000-0002-6089-2173

(GPK), Resource Consumption Accounting

Jel Classification: M10, M40, M41

GİRİŞ

Maliyet ve yönetim muhasebesi sisteminde yer alan yöntem ve uygulamalar, birçok işletme tarafından kullanılmaktadır. Bununla birlikte uygulamalar ve bir ülkede meydana gelen güncel gelişmelerden, farklı ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerde faydalanmaktadır. Meydana gelen gelişmelerin yönü çoğunlukla İngilizce konuşulan ülkelere diğer ülkelere şeklinde olmasına rağmen, ters yönde bir durumla karşılaşmaktadır. Örneğin; Japon yönetim muhasebesi ve Alman maliyet muhasebesi giderek uluslararası literatürde ele alınmış ve tartışılmıştır (Christensen ve Wagenhofer, 1997: 255). Alman maliyet muhasebesi sistemi, Almanya ve Almanca konuşulan birçok ülkede faaliyet gösteren işletmeler tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte yazılan kitap ve yayınların Almanca olması nedeniyle Alman maliyet muhasebesi sistemi konusunda sınırlı bilgi erişimi söz konusu idi. Son dönemde Almanca'dan İngilizce'ye çevrilen yayın sayısındaki artış ile birlikte araştırmacılar ve işletmeler Alman maliyet muhasebesi sistemini daha yakından tanıma imkanına sahip olmuşlardır. Bunun bir sonucu olarak günümüzde birçok işletme, Alman maliyet muhasebesi sisteminin farklı bileşenlerini kullanmaya başlamıştır. “Esnek Standart Maliyetleme” olarak dilimize çevrilen Grenzplankostenrechnung (GPK) sistemi, Almanya ve Almanca konuşulan ülkelere en fazla yararlanılan maliyet-yönetim muhasebesi sistemlerinden birisidir.

ALMAN MALİYET MUHASEBESİ SİSTEMİNİN KÖKENLERİ

Alman maliyet muhasebesi sisteminin kurucularından birisi olan Eugen Schmalenbach (1919: 3; 1934: 7) muhasebenin temel amacının, işletmelere karar desteği sağlaması olduğunu belirtmiştir. Bu düşüncesinden yola çıkarak, tek bir dönemi kapsayan nakit esasının, ekonomik etkinliği ölçmede kötü bir gösterge olduğunu ve tahakkuk esasına dayalı muhasebe metodunun kullanılmasının, karar verme aşamasında işletmelere daha faydalı olabileceğini ifade etmiştir (Schildbach, 1997: 262). Schmalenbach (1934), finansal muhasebede gelir ve gider unsurlarının net olarak tespit edilmesine benzer şekilde, maliyet muhasebesinde de maliyet fayda analizi yapılmasının gerekliliğini savunmuştur (Schildbach, 1997: 263). Bu bakış açısından hareketle işletmelerin üretim ve satış faaliyetlerine ilişkin tüm hareketleri net olarak tespit etmesi gerektiği söylenebilir. Schmalenbach'ın (1926: 93) temel amacı, bir dönem içerisinde gerçekleşen ekonomik faydaların pozitif ve negatif unsurlarını doğru şekilde hesaplayabilen bir kurallar dizisi oluşturmaktır. Bu nedenle uygun maliyetleri belirleyip, gelirdeki maliyet kaynaklı düşüşe engel

olmak, bir işletmenin ekonomik refah seviyesini yükseltme yollarından birisidir. Verimli üretime ulaşmak, işletme kaynaklarının boşa kullanılmasına neden olan üretim faktörlerini azaltmak ve israf oranını düşürmek için kaynakların optimum dağıtımının yapılması gerekmektedir (Schildbach, 1997: 262). Maliyet kaynaklı gelir düşüşünün önüne geçmek için, işletmeler tarafından kaynak optimizasyonu yapılarak, kaynak kullanımının takibi sağlanmalıdır.

Maliyet muhasebesi ile ilgili çalışmalar Almanya'da ilk kez Schmalenbach (1934) tarafından oluşturulmuştur. Schmalenbach (1919), çalışmalarında tahakkuk esasına dayalı muhasebe ve değerlendirme üzerine fikirler öne sürmüştür (Schildbach, 1997: 261). İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ise, teorik açıdan ve işletmelerde uygulanan yöntemler çerçevesinde maliyet muhasebesinde kullanılan en önemli kavram esnek standart maliyetleme olmuştur. Esnek standart maliyetleme; karar verme ve kontrol aşamalarında marjinal ve tam maliyet bilgisinden faydalanmış olup, daha sonrasında Faaliyet Tabanlı Maliyetleme (FTM) ile birlikte ele alınmaya başlamıştır (Schildbach, 1997: 261).

Alman maliyet muhasebesi özünde, teorik düşünce ve pratik deneyimlerin bir birleşimi olarak görülmektedir (Schildbach, 1997: 261). Diğer maliyet sistemleri ile karşılaştırıldığında, Alman maliyet muhasebesi sisteminin daha kapsamlı, detaylı, entegre ve karmaşık olduğu söylenebilir (Cheney, 2005: 14). Alman maliyet muhasebesi özellikle; yönetim bilgi ve karar destek faaliyetlerinde işletmelere faydalı olmaktadır (Sharman ve Vikas, 2004: 28). Almanlarda yönetim muhasebesi fonksiyonu (Almanya'da daha çok "Kontrol" faaliyetleri olarak ele alınmaktadır) çoğunlukla finansal raporlamadan tamamen ayrı olarak yürütülmekte ve bunun için daha fazla işgücü istihdam edilmektedir (Krumwiede ve Suessmair, 2008: 37). Amerika'da faaliyet gösteren işletmeler daha çok finansal raporlamaya odaklanırken (Weaver vd., 2010: 93); Almanya'da faaliyet gösteren işletmeler ise yönetim muhasebesine ve kontrol faaliyetlerine önem vermektedir (Krumwiede ve Suessmair, 2001: 1). Plaut (1953), iyi bir maliyet sisteminde yer alması gereken temel unsurları şu şekilde sıralamaktadır (Sharman ve Vikas, 2004: 30):

- Maliyet merkezleri;
- Net tanımlanmış olmalıdır.
- Maliyet ve dağıtım amaçları açısından homojen olmalıdır.
- Tasarımı ekonomik olmalıdır (çok karmaşık olmayacak şekilde).
- Çalışan, makine, bina gibi kullanılan kaynakların maliyeti doğru tespit edilebilmelidir.

- Sabit ve değişken maliyet ayrımı ile;
- Her maliyet merkezi için faaliyetler belirlenir.
- Maliyet dağıtımının yapılması için kaynak taşıyıcıları belirlenir.
- Kapasite kullanımı/kısıtları belirlenir.
- Çıktı düzeylerinde ortaya çıkan değişimlerin maliyet davranışını nasıl etkilediği belirlenir.
- Faaliyetler ve maliyet taşıyıcılarının tespit edilmesi ile;
- Her maliyet merkezi, makine saati gibi en az bir çıktı ölçüsü ile temsil edilmelidir.
- Çıktı ölçüsünün ve orantılı maliyet havuzunun lineer (doğrusal) olması sağlanır.
- Çıktı ölçüsü ve objenin (ürün) lineer (doğrusal) olması sağlanır.
- Analitik maliyet planlama;
- Bütçeleme ve operasyonel planlama faaliyetlerini kapsamalıdır.
- Her maliyet merkezi için yapılmalıdır.
- Etkili, verimli ve ekonomik koşullar dikkate alınarak yapılmalıdır (Örneğin; bu sene planlanan ile geçen sene gerçekleşenin karşılaştırılması).
- İç hizmet maliyetinin doğru dağıtımı;
- Arz/talep koşullarını gerçekçi bir şekilde yansıtmalıdır.
- “Çekme” mantığından hareketle, çıktıya ya da maliyet objesine doğru kaynak akışı olacak şekilde yapılmalıdır. Çünkü ürünler maliyetleri kendilerine çekmektedir.
- Maliyetleri sınıflandırırken, orantılı ya da sabit olarak kategorize edilmesi gerekmektedir. Çünkü maliyetler tüm sistem boyunca katlanarak artmaktadır.
- Standartların kullanımı;
- Sapmaların anlaşılabilmesi için standartlar temel veri unsuru olmaktadır (fiyat, kaynak kullanım standartları gibi)
- Standartlar, planlama süreci boyunca sabit (dengeli) kalınmasını sağlamaktadır.

Alman maliyet ve yönetim muhasebesi bakış açısı, ekonomik ve endüstriyel alanda ortaya çıkan yapısal değişiklikler (üretim faaliyetlerinin azaltılıp, dış

kaynak kullanımının artışı gibi) ve yönetim sistemlerinde ortaya çıkan yenilikçi fikir ve araçlar (FTM ve Balanced Scorecard gibi yaklaşımlar) nedeniyle zaman içerisinde birtakım değişiklikler göstermiştir (Van Der Merwe, 2004: 2). Alman maliyet muhasebesi sistemi gelişim gösterdiği yıllar içerisinde standart maliyetleme, esnek standart maliyetleme, direkt maliyetleme, esnek maliyet muhasebesi ve katkı payı muhasebesine odaklanmıştır. Son dönemde ise esnek maliyet muhasebesi ve katkı payı muhasebesi yaklaşımlarının birleşiminden meydana gelen Grenzplankostenrechnung (GPK) sistemi yoğun olarak kullanılmaya başlamıştır (Van Der Merwe, 2004: 1).

GRENZPLANKOSTENRECNUNG (GPK) SİSTEMİNİN DOĞUŞU

Amerika'da GPK olarak bilinen Grenzplankostenrechnung, “esnek standart maliyetleme” olarak tanımlanmaktadır (Krumwiede, 2005: 28; Scheer, 1988; Weaver vd., 2010: 93). GPK'nın temel bileşenlerini marjinal maliyet (Grenzkosten-Marginal Cost) ve planlanan maliyet (Plankosten-Planned Cost) oluşturmaktadır. Marjinal maliyet; değişken maliyetlerin ürün ve hizmete dağıtılması metodu olup; gelirlerin ve değişken maliyetlerin, bir işletmenin farklı bölümlerinde takip edilmesi yönüyle katkı payı muhasebesine benzemektedir. Planlanan maliyet ise; maliyet bütçeleme gibi her maliyet merkezinde yer alan maliyetleri kontrol etme faaliyetlerinin maliyetini oluşturur Weaver vd., 2010: 94). GPK'nın; tam maliyetleme yerine marjinal maliyet, uzun vadeli değil kısa vadeli karar desteği, faaliyetler ve süreçler yerine maliyet merkezleri ile ilgili olduğu söylenebilir (Friedl vd., 2005: 56; MacArthur, 2006: 14).

GPK; özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'da yaygın olarak kullanılan yönetim muhasebesi uygulamalarından birisi olmuştur (Sharman ve Vikas, 2004: 29). GPK; 1950-1960 yılları arasında maliyet muhasebesi alanında araştırmalar yapan Hans Georg Plaut ve Wolfgang Kilger tarafından geliştirilmiştir. Plaut ve Kilger, karar alma aşamasına yardımcı olması bakımından maliyet muhasebesi metotlarının geliştirilmesine odaklanmışlardır (Friedl vd., 2005: 56). GPK; Almanya dışında Avusturya ve İsviçre gibi Almanca konuşulan ülkelerde ve Danimarka, İsveç ve Hollanda gibi Avrupa ülkelerinde faaliyet gösteren üretim işletmelerinde kullanılmaktadır (Christensen ve Wagenhofer, 1997: 259; Grasso, 2007: 197). Plaut ve Kilger'in yaptıkları çalışmalar sonrasında GPK, sanayi işletmelerinde kullanılan en önemli maliyet muhasebesi sistemlerinden birisi olmuştur (Friedl vd., 2005: 56). GPK, 1980'lerin sonundan itibaren hizmet işletmelerinde de kullanımına başlanmıştır (Grasso, 2007: 197). GPK özellikle çıktı miktarının net olarak tespit edilebildiği sektörlerde daha etkin olmakta ve faydalı sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Krumwiede, 2005: 34). 2000'li yılların başından itibaren

GPK'nın kullanım alanı genişleyerek finans, ulaşım ve sağlık gibi farklı alanlarda faaliyet gösteren işletmelerde de kullanılmaya başlamıştır (Sharman ve Vikas, 2004: 32). Almanya'da gerçekleştirilen başarılı uygulamalar sonrasında GPK, uluslararası platformda da ilgi çekmeye başlamıştır (Portz ve Lere, 2009: 48). Bunun bir sonucu olarak GPK günümüzde Amerika'da faaliyet gösteren işletmelerde de maliyet sistemi olarak kullanılmaktadır (Weaver vd., 2010: 93). Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü (Institute of Management Accountants-IMA) tarafından yapılan araştırmada, GPK'nın, özellikle Alman işletmeleri tarafından hayati derecede önemli görüldüğü ve yüksek memnuniyet seviyesine ulaştığı tespit edilmiştir (White, 2009: 72). Bu nedenle Alman maliyet muhasebesi sisteminin, son dönemde Amerikan yönetim muhasebesi uygulamaları üzerinde etkisi olduğu söylenebilir (Van Der Merwe, 2004: 1).

GPK Sisteminin Temel Özellikleri

GPK'nın sahip olduğu başlıca özellikler; ürün maliyetinin hesaplanması, maliyet türlerinin, maliyet merkezlerinin ve katkı payının belirlenmesidir (Friedl vd., 2009: 39). GPK, maliyetlerin ürün ve hizmetlere daha doğru şekilde dağıtılmasını sağlayan bir maliyet metodu olup; GPK yoluyla elde edilen maliyet bilgisi, yönetimin aldığı kararlara yardımcı olmak ve yasal şartlar çerçevesinde gerekli olan finansal raporlama için kullanılır (Weaver vd., 2010: 93-94). Bununla birlikte işletmeler GPK'yı maliyet davranışını tanımlamak, izlenebilirlik, karar verme aşamasında kullanma ve maliyet ölçüm sıklığının tespiti gibi farklı aşamalarda da kullanmaktadır (Smith, 2005: 36). FTM'nin Amerika'da ortaya çıkmasını takiben, Amerikan ve Alman maliyet muhasebesi sistemlerinin entegrasyonu amacıyla FTM sistemi bünyesinde yer alan faaliyet tabanlı kavramlar GPK'ya dahil edilmiştir (Grasso, 2007: 197). GPK, genel üretim giderlerini ürünlere maliyet merkezleri aracılığıyla dağıtırken, FTM bu dağıtımı faaliyet ve süreçler aracılığıyla yapmaktadır (Friedl vd., 2005: 60).

GPK; maliyet merkezleri ile ilişkili dört temel özellik taşımaktadır (Portz ve Lere, 2009: 48; Weaver vd., 2010: 94). Bu özellikler şunlardır:

- Maliyet merkezlerinin tanımlanması,
- Bir maliyet merkezi için uygun çıktı ölçütlerinin belirlenmesi,
- Bir maliyet merkezinde yer alan maliyetlerin sınıflandırılması,
- Maliyet merkezi yöneticilerinin sahip olacağı sorumlulukların belirlenmesi.

GPK sisteminde her maliyet merkezi, en az bir çıktı ölçütüne sahip olmalıdır (Weaver vd., 2010: 93). Maliyet merkezlerinin küçük ve birkaç çalışandan oluşması tercih edilmelidir (Portz ve Lere, 2009: 48). GPK sistemini kullanan

işletmelerin, maliyet merkezi sayısını doğru bir şekilde belirlemesi gerekir ve maliyet merkezi en az bir çıktı ölçütü içermelidir (Weaver vd., 2010: 93). Yöneticilerin sorumlu oldukları maliyet merkezi ile ilgili gerekli donanımın sahip olması ve maliyet merkezinin kontrol sorumluluğunu üstlenmeleri gerekmektedir. Amerikan ve Alman maliyet muhasebesi sistemlerinin farklılıklarına yönelik olarak Krumwiede'nin (2005: 31) Almanca konuşulan ülkelerde yaptığı bir çalışma sonuçlarına göre; bu ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerin, Amerika'da faaliyet gösteren işletmelere kıyasla maliyet yönetim sistemlerine daha fazla önem verdikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun temel nedeninin, Alman işletmelerinin yüzlerce hatta binlerce maliyet merkezini tanımlamaları ve bunları izlemeleri olduğu belirtilmiştir (Balakrishnan vd., 2010: 26).

Maliyet merkezleri açısından değerlendirildiğinde; GPK kullanan Alman işletmelerde çok sayıda ve küçük hacimde maliyet merkezleri kullanılmaktadır (Portz ve Lere, 2009: 48). Amerika'da faaliyet gösteren işletmelerde ise az sayıda ve oldukça büyük hacimli maliyet merkezleri kullanılmaktadır. GPK sisteminde maliyet merkezleri bir faaliyet ölçütü kullanırken; Amerika'da faaliyet gösteren işletmelerde birden çok faaliyet ölçütü bulunmaktadır. GPK sisteminde maliyet merkezi yöneticileri, birçok farklı maliyet merkezi için değişken maliyetleri kontrol etme yetkisine sahip iken; Amerika'da faaliyet gösteren işletme yöneticileri sadece tek bir maliyet merkezinde ortaya çıkan tüm maliyetleri kontrol yetkisine sahiptir (Weaver vd., 2010: 94). Maliyet merkezlerine atanan çalışanlar birden fazla maliyet merkezinin sorumluluğunu üstlenebilir. Görevli çalışan çıktı miktarında ortaya çıkan değişiklikler ve değişken maliyetlerin kontrolünden sorumludur (Portz ve Lere, 2009: 49-50). GPK sistemini kullanan işletmelerin karakteristik özellikleri şu şekildedir (Cheney, 2005: 14; Krumwiede, 2005: 29-30; Krumwiede ve Suessmair, 2007: 7):

Birçok maliyet merkezine sahip olması; GPK sistemini kullanan işletmeler, 8-20.000 adet arasında değişen kaynak maliyet merkezine sahiptir. Amerikan işletmelerinde bu sayı ortalama 400-2.000 adettir.

Maliyet özelliklerinin izlenmesi; her üretim maliyeti şu özelliklere sahip olmaktadır.

- **Atanabilirliği;** direkt, endirekt
- **Türü;** üretim, araştırma ve geliştirme, genel yönetim, pazarlama ve dağıtım
- **Karar ile bağı;** ilgili, ilgisiz
- **Maliyet davranışı;** sabit, değişken

- **Maliyet akışı bağı;** ilgili, ilgisiz
- **Dağıtım seviyesi;** birincil, ikincil
- **Üretim maliyeti kategorisi;** diğer gelir ve giderler, stratejik, atıl kapasite, aktifleştirilmiş üretim maliyetleri
- **Üretim maliyeti türü;** malzeme taşıma, işletme malzemesi, işçilik, ekipman, kalite kontrol, çevresel, bina ve işletme giderleri

Maliyetlerin sabit ya da değişken olarak ayrılması; GPK sisteminin kilit unsurlarından birisi, maliyetlerin sabit ve değişken olarak ayrılmasıdır (Ceheny, 2005: 14). Bu şekilde yapılan ayırım yöneticilerin kısa vadeli karar vermelerine ve maliyet kontrolüne yardımcı olur (Portz ve Lere, 2009: 49). Maliyet merkezinde değişken olarak belirlenen maliyetler, üretimdeki artış ve azalışa yani çıktı miktarına göre değişkenlik gösterir. Maliyet merkezinde geriye kalan maliyetler ise sabit maliyet olarak sınıflandırılır (Portz ve Lere, 2009: 49; 2010: 47). GPK sisteminde sabit maliyetler orta ve uzun dönemli amaçlar çerçevesinde ürünlere dağıtılmaktadır (Friedl vd., 2005: 58). Değişken maliyetleme sisteminde ağırlıklı olarak, katkı payı dikkate alınarak bir siparişin kabul ya da reddedilmesi gibi kısa vadeli kararlar ya da fiyatlama kararları için GPK kullanılmaktadır. GPK ayrıca kaynakların nasıl tüketildiğine ve nedensel ilişkinin kurulmasına odaklanmaktadır (IFAC, 2009: 37). GPK ile ilgili yapılan ilk çalışmalarda sadece direkt ürün maliyetine odaklanılmıştır. Fakat daha sonra Steyr, BMW, Porche, Stihl gibi GPK sistemini kullanan işletmelerin öncülüğünde, direkt maliyetlerle birlikte sabit maliyetlerin ürünlere dağıtımı yapılmaya başlamıştır (Sharman ve Vikas, 2004: 30). GPK ile işletme kaynaklarına odaklanılarak; kapasite, kaynak tüketimi, planlama ve kontrol analizleri yapılmaktadır (Mackie, 2006: 33).

GPK kullanan şirketlerin birçoğu, üretim maliyetlerini sabit ve değişken olarak ayırmakla birlikte bazı istisnalar olmaktadır. Örneğin; işletmelerin bir kısmı tüm üretim maliyet merkezlerini sabit kabul edip, yalnızca hammadde maliyetlerini değişken olarak değerlendirmektedir. İşletmelerin diğer bir kısmı ise, Almanya'da iş hukuku yasalarının katı kurallara bağlı olması nedeniyle çalışan haklarının işçilik maliyetlerini düşürmeye engel olduğunu düşünmekte; bu nedenle işçilik maliyetlerini sabit gider olarak dikkate almaktadır (Krumwiede, 2005: 30).

Basitleştirilmiş GPK sistemi; üretim ve satış faaliyetleri fazla olan işletmelerde oluşan maliyet ve muhasebe verilerinin karmaşıklığı ve kimi noktalarda anlaşılmasının zor olması nedeniyle, Alman firma yöneticilerinde son dönemde maliyet sistemlerini yalınlaştırma eğilimi görülmektedir (Krumwiede, 2005: 30). Çoğu yönetici bu verileri elde etmek için katlanılan

maliyetlerin yüksekliğinden yakınmakta, bu nedenle daha basitleştirilmiş bir maliyet sistemine ulaşma isteği oluşmaktadır.

GPK'nın İşleyişi ve Kullanım Amaçları

GPK kullanıcıları, stratejik etkiden ziyade doğru ve ayrıntılı bilgi sahibi olmaya odaklanmaktadır (White, 2004: 6). Bu şekilde bir kullanım, işletmelere uzun dönemli finansal fayda sağlamaktadır (Weaver vd., 2010: 93). GPK kullanıcıları ayrıca maliyet sistemlerinin yeterli kontrolü sağlaması için detaylı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle Alman maliyet muhasebesi sistemini kullanan muhasebeciler sistemin sürdürülebilirliği için şu raporlamaları yapmaktadırlar (Krumwiede, 2005: 30-31):

Satın alma veya üretim analizi: GPK, üretilen ürünlerin maliyet kırılımlarını çeşitli seviyelerde sunarak, işletmelerin satın alma ya da üretim yapma kararını vermelerine yardımcı olur. Yapılan bu analiz özellikle hedef maliyetleme açısından işletmelere yardımcı olur.

Kapasite kararı: Maliyetlerin sabit ya da değişken olarak ayrılması, kapasitenin nasıl kullanılacağı ya da kısıtlanacağına karar verilmesi açısından önemlidir. Kapasitenin belirlenmesi, belirli aşamalarda maliyet kıyaslaması yapmak ve uygun maliyetin belirlenmesine yardımcı olması bakımından fayda sağlar. Ayrıca maliyet merkezlerinde yer alan belirli maliyet tipleri için ton başına ya da parça başına endirekt maliyet düzeyi belirlenir.

Maliyet kontrolü: Maliyetlerin sabit ya da değişken olarak ayrılması maliyet merkezinde sapma analizi yapma imkanı sunar. Böylece hedeflenen (esnek) maliyetler fiili maliyetler ile kıyaslanır. Bu analiz, fiili ve planlanan maliyetler ile karşılaştırıldığında daha doğru sonuçlar verir. Maliyetlerin sabit ya da değişken olarak ayrılmasına ilişkin yapılan planlama aynı zamanda bu maliyetlerin hangi aşamalarda düşürülebileceği konusunda işletmelere bilgi verir.

Maliyet bilgisi şeffaflığı: İşletmeler GPK ile güvenilir maliyet bilgisini daha kolay bir şekilde elde edebilmektedir. Özellikle SAP gibi bilgisayar sistemleri kullanan işletmeler, kontrol faaliyetlerini daha etkin şekilde yapabilmekte; sistemden sağlanan maliyet verileri hızlı ve güvenilir şekilde elde edilebilmektedir.

Satış ve üretim planlama: GPK sistemini kullanan işletmeler satış ve üretim planlaması yaparken, *Katkı Payı* (Satışlar-Maliyetler) gibi hesaplamaları yaparak, sabit ve değişken maliyetleri tespit etmektedirler. Böylece her tek ürünün fiyatı için kısa vadeli alt sınır belirlenmektedir. Belirlenen bu tutarın üzerinde yapılan her satıştan elde edilen kar ile, sabit maliyetler karşılanmaktadır. Katkı payı aynı zamanda üretimde yaşanması muhtemel

darboğaz yönetimi açısından önemlidir.

Alman finansal muhasebe ilkelerine göre hazırlanan finansal tablolar daha çok kredi verenler ve yatırımcıların ihtiyacı olan bilgileri sunacak şekilde oluşturulmuştur. Bu kapsamda oluşturulan Alman muhasebe sistemi, yöneticilerin karar alma aşamasında kullanacağı finansal verileri onlara tam olarak sunamamaktadır. Bu nedenle belirli bir amaca yönelik spesifik maliyet muhasebe sisteminin oluşturulması işletmeler açısından önem kazanmaktadır (Friedl vd., 2009: 39). Çünkü Almanya'da faaliyet gösteren işletmeler yoğun şekilde çevrimiçi, gerçek zamanlı maliyet kontrolü ve analizinden faydalanmaktadır (MacArthur, 2006: 15). Bu nedenle Amerikalı yöneticilere kıyasla Alman yöneticiler sahip oldukları maliyet bilgilerinin daha doğru olduğunu düşünmektedir (Krumwiede ve Suessmair, 2007: 1; White, 2004: 6). Özetlenecek olursa; GPK sistemini kullanan işletmelerin karakteristik özellikleri şu şekildedir (Krumwiede, 2005: 29-30; 2008: 41):

- Birçok maliyet merkezine sahip olması
- Maliyet özelliklerinin izlenmesi
- Maliyetlerin sabit ya da değişken olarak ayrılması
- Daha yüksek düzeyde bilgi sistemi entegrasyonu ve kalitesi
- Daha yüksek değişken maliyetler
- Düşük maliyete dayalı rekabet stratejisi
- Yönetim muhasebesine önem verilmesi
- Bütçeleme sistemleri, kıyaslama metotları (benchmarking), ürün ve müşteri karlılık analizi ve transfer fiyatlama yöntemlerinin güçlü kullanımı
- GPK sistemi aracılığıyla maliyet sistemlerinin basitleştirilmesi

Alman üretim işletmeleri GPK ile entegre edilmiş maliyet muhasebesi sistemlerini bütçeleme, maliyet planlaması ve değerlendirme faaliyetlerinde, geriye dönük inceleme ve kontrollerde, süreç iyileştirme ve müşteri karlılık analizinde etkin olarak kullanmaktadır (Krumwiede ve Suessmair, 2007: 4-5; MacArthur, 2006: 15). Bununla birlikte GPK; kaynak tüketimi, kontrol faaliyetleri ve sorumlulukların belirlenmesi konularında işletmelere gelişmiş yöntemler sunar (White vd., 2008: 5). İşletmeler GPK'yı maliyet davranışını saptamak, izlenebilirlik, karar alma ve maliyet ölçümü için kullanmaktadır (Smith, 2005: 36). GPK aynı zamanda fiyatlama, kısa dönemli üretim planlaması, satın alma veya üretme kararı verme, ek sipariş kabulü, transfer fiyatlama, kısa dönemli fiyatlandırma kararları ve geleneksel finansal raporlama ihtiyaçlarını karşılamak için işletmelere bilgi akışı sağlar (Friedl vd.,

2009: 40; Smith, 2005: 37). GPK sistemi stratejik kararlar için önemli olup, ürün hattının devam edip etmeyeceği ve dış kaynak kullanımı gibi stratejik kararlarda işletmeye destek sağlar (Krumwiede ve Suessmair, 2008: 44).

Almanya'da faaliyet gösteren işletmelerin kullandığı GPK genellikle SAP yazılımı üzerine kurulu bilgi sistemlerine entegre olan, bileşik ürünlerin üretildiği ve karmaşık üretim sürecine sahip sistemlerde kullanılmaktadır (Krumwiede, 2005: 28). Krumwiede (2005), GPK kullanan işletmeler üzerinde yapmış olduğu araştırmada, işletmelerin tamamına yakınının SAP gibi ileri düzeyde kurumsal kaynak planlama bilgi sistemlerini kullandıklarını tespit etmiştir. GPK yönteminin kullanıldığı uygulamaların bazıları şunlardır (Krumwiede ve Suessmair, 2007: 40):

- Katkı payı muhasebesinin kullanılması
- Maliyet merkezi dikkate alınarak yapılan sapma analizi
- Maliyetleme yapılırken planlanan (standart) maliyetlerin kullanılması
- Her bir maliyet merkezi için kaynak tüketiminin (toplam talep) analiz edilmesi
- Maliyet merkezleri temel alınarak endirekt maliyetlerin atanması ve maliyet dağıtımı için bir ağ kurulması
- Sabit ve değişken maliyetlerin tespit edilerek; ikincil (destek birimleri) maliyet merkezinde oluşan maliyetlerin, birincil maliyet merkezine aktarılmasını sağlama
- Atıl kapasite maliyetinin belirlenmesi ve hesaplanması

GPK Kurulum Süreci

GPK sistemine uygun olarak oluşturulan maliyet muhasebesi sisteminin tasarlanmasında dört temel unsur vardır. Bu unsurlar; maliyet türü, maliyet merkezi, ürün maliyeti ve katkı payı ile ilgilidir. Her bir unsura ait kullanılan maliyetler şu şekildedir (Friedl vd., 2009: 40; 2005: 57-59):

- **Maliyet türü muhasebesi;** maliyet türlerini işçilik, malzeme, amortisman gibi kısımlara ayırır. Her maliyet türü değişken ve sabit özelliğine göre maliyet havuzlarına aktarılacak şekilde ayrılır.
- **Maliyet merkezi muhasebesi;** bir maliyet merkezi birbiri ile bağlantılı ve ölçülebilir maliyetlerin birleşiminden meydana gelir. Tipik bir maliyet merkezi 10 ya da daha az çalışandan oluşur. İşletmeler genellikle üretim, malzeme, yönetim, satışlar ve araştırma-geliştirme gibi birçok maliyet merkezine sahiptir. Maliyet merkezleri genellikle bir ya da birden çok maliyet taşıyıcısına

sahiptir. GPK; birincil (esas üretim) ve ikincil (yardımcı üretim) olmak üzere iki farklı maliyet merkezi türüne sahiptir. Birincil maliyet merkezi, üretim sürecine yakından bağlıdır. Üretim süreci ile ilgili faaliyetlerin gerçekleştiği bölümlerden oluşmaktadır. İkincil maliyet merkezi ise, üretim sürecine yardımcı olan faaliyetlerden oluşmaktadır. İkincil maliyet merkezi; bakım-onarım, tesis müdürlüğü gibi üretim sürecine nispeten daha uzak olan yardımcı bölümlerden oluşur. İkincil maliyet merkezindeki giderlerin doğrudan ürünlere yüklenmesinin mümkün olmaması nedeniyle bu ayırım önem kazanmaktadır. Çünkü ikincil maliyet merkezinde toplanan maliyetler ürünlere direkt olarak yüklenmez. Bu nedenle, ikincil maliyet merkezinde oluşan giderler, ürünlerle daha yakın bağlantıya sahip olan birincil maliyet merkezine aktarılırlar. Bu kademeli atama, ürün maliyetlerinin daha doğru şekilde hesaplanmasını sağlar. Sadece ikincil maliyet merkezinde oluşan değişken maliyetler, birincil maliyet merkezine aktarılmaktadır (Friedl vd., 2009: 57-58). Bu şekilde ürün maliyetinin hesaplanması daha doğru şekilde yapılmış olur. Ürün maliyet muhasebesinde, birincil maliyet merkezinde oluşan değişken giderler maliyet taşıyıcıları aracılığı ile ürünlere yüklenmektedir. Birincil maliyet merkezinde oluşan direkt hammadde ve direkt işçilik ve değişken endirekt maliyetler, yükleme oranları aracılığı ile ürünlere dağıtılır. Böylece sadece ürün ile ilgili maliyetler dikkate alınarak ürün maliyeti hesaplanmaktadır. (Friedl vd., 2009: 58).

- **Ürün maliyet muhasebesi;** maliyet tahsisi sonrası, ikincil maliyet merkezindeki değişken maliyetlerin tamamı birincil maliyet merkezine aktarılmış olur. Birincil maliyet merkezinde yer alan değişken maliyetler ise ürünlere dağıtılır. Ürün maliyet muhasebesi ile; direkt işçilik ve direkt hammadde ile birlikte değişken maliyetler ürünlere yüklenir.

- **Katkı payı muhasebesi;** değişken ve sabit maliyetlerin analizi önem arz etmektedir. sabit maliyetler hem ürün hem de işletme seviyesinde ele alınmakta ve katkı payları buna göre hesaplanmaktadır. ABD'de katkı payı hesaplaması, elde edilen gelirden değişken maliyetler çıkarılarak bulunur. Katkı payı aynı zamanda brüt kar olarak dikkate alınır. Bu şekilde, gelirler ve sabit maliyetler ürün maliyet muhasebesine eklenerek, maliyet muhasebesi sistemi tamamlanır. Her ürün için katkı payı, ürün gelirinden değişken maliyetleri çıkararak hesaplanmaktadır. Bu durum daha çok kısa dönemli yönetim kararlarında etkili olur. GPK'da ise bu analizler daha detaylı şekilde gerçekleştirilir. Sabit maliyetler, katkı paylarından farklı katmanlarda (ürün, işletme gibi) çıkarılır. Örneğin; küçük bir ürün grubuna ait sabit araştırma ve geliştirme ya da pazarlama giderleri ortaya çıktığında, bu maliyet o ürün grubunun katkı payından çıkarılır. Bu tip bir katmanlı katkı payı analizi sadece kısa dönemli kararlar için değil, uzun dönemli kararlar için işletmelere fikir verir. Katkı payı

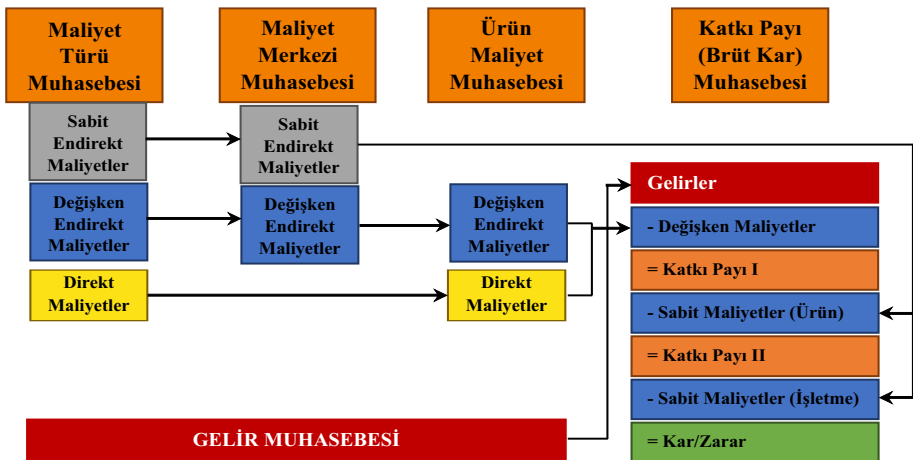
muhasebesi kapsamında hazırlanan gelir tablolarında yer alan detaylı katkı payı verileri yöneticilerin aldığı birçok kararda belirleyici olmaktadır. Katkı payı muhasebesi ile benzer özellik taşıyan değişken maliyetleme sisteminde ise, sabit maliyetler maliyet objelerine (ürün, hizmet ve müşteriler gibi) yüklenmemektedir. Bununla birlikte sabit maliyetler karar alma aşamasında dikkate alınmaktadır (Krumwiede ve Suessmair, 2007: 6-7).

GPK sistemine geçiş aşamasında yapılacak ilk işlemlerden birisi, ortaya çıkan üretim maliyetlerinin sabit ve değişken bileşenlerine ayrılmasıdır (Smith, 2005: 38). GPK kurulum aşamasında gerçekleşen adımlar şu şekilde olmaktadır (Sharman ve Vikas, 2004: 32):

- İş akışı ve üretim süreci analiz edilip, listelenerek faaliyetler tanımlanır.
- Faaliyetler için çalışma saati standartları oluşturulur.
- Gerçekleşen faaliyet performansı bilgileri aylık olarak takip edilir.
- Rutin olmayan faaliyetler ve rutin faaliyetlerin çeşitliliği tespit edilir.
- Her sektör/işletme; maliyet kategorileri, üretim faktörleri açısından farklılık gösterebildiği için, GPK sistemi bu durum dikkate alınarak dizayn edilmelidir.

GPK direkt ve değişken maliyetleri, ürünlere dağıtımı yapılmayan sabit maliyetlerden ayırır. GPK'nın temel odak noktası, işletmede oluşturulan birçok maliyet merkezi aracılığı ile maliyet planlaması yapmaktır. Böylece üretim sürecine yönelik kısa dönemli karar alımları için maliyet bilgisi elde edilmiş olmaktadır (MacArthur, 2006: 15). GPK'nın temel yapısı Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1: GPK'nın Temel Yapısı

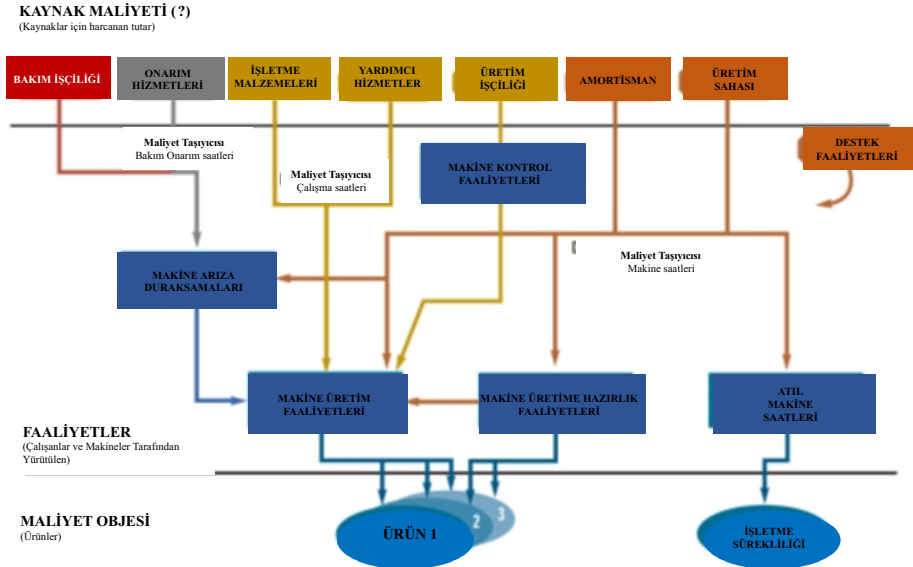

Kaynak: Friedl vd., 2009: 58.

Maliyet türü muhasebesinde maliyet tipleri gruplandırılır. Örneğin; maliyetler işçilik, hammadde ve amortisman gibi özelliklerine göre farklı gruplara ayrılmaktadır. Her maliyetin sabit ve değişken özellikleri dikkate alınır. GPK sisteminin en önemli fonksiyonlarından birisi maliyet merkezi muhasebesidir. Maliyet merkezi; faaliyet ve maliyetlerin ölçülebildiği, birbiri ile bağlantılı ve küçük hacimli olmalıdır. GPK'ya uygun hazırlanan bir maliyet merkezi, 10 ya da daha az çalışandan oluşturulmalıdır. İşletmeler genellikle üretim, yönetim, satış, araştırma geliştirmeden oluşan çoklu maliyet merkezlerine sahiptirler. Maliyet merkezleri genellikle bir ya da az sayıda maliyet taşıyıcısına sahip olup, maliyet merkezlerinin çıktısı ve değişken maliyetler arasında bir bağ söz konusudur. Basit şekilde oluşturulan her bir maliyet merkezi, çıktı ile maliyetler arasındaki ilişkiyi tanımlayan detaylı maliyet planlamasına imkan tanımaktadır. Detaylı planlama aynı zamanda maliyet merkezlerinin izlenmesini kolaylaştırmaktadır (Friedl vd., 2009: 57).

GPK sistemini oluşturan işletmeler, kaynak tüketiminin neden olduğu maliyet akışını takip edebilmekte; böylece süreç ve faaliyetlerin çıktısı olan ürüne bu maliyetler aktarılabilir (Sharman ve Vikas, 2004: 31). GPK sistemine ait kaynak akış süreci Şekil 2'de görülmektedir.

Şekil 2: GPK Sistemi Kaynak Akış Diyagramı

Kaynak: Sharman ve Vikas, 2004: 31.

Üretim süreci boyunca ortaya çıkan faaliyetler nedeniyle tüketilen kaynakların maliyet akışının izlendiği Şekil 2'de, faaliyet ya da süreçler ürün ya da hizmet çıktılarını meydana getirmektedir. Bu süreçte kaynak tüketimi niceliksel şekilde ortaya çıkmaktadır. Örneğin; makine çalışma saatleri (makinenin çalışacağı saat sayısı) tüketilecek elektrik ve işletme malzemelerinin miktarı belirlenmektedir. Bu şekilde tüketilen kaynak maliyetinin saptanması mümkün olmaktadır (Sharman ve Vikas, 2004: 31). GPK sistemini kullanacak işletmelerin şu kriterleri karşılaması gerekmektedir (Krumwiede ve Suessmair, 2008: 42):

1. GPK'nın karar alma aşamasında kullanılması
2. Maliyetleme yapılırken planlanan (standart) maliyetlerin kullanılması
3. Her maliyet merkezi için sapma analizi
4. Katkı payı muhasebesinin kullanılması
5. Her maliyet merkezi için çıktı ölçümü ile ilgili sabit ve değişken maliyetlerin ayrılması

GPK sisteminin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için, işletmelerin güçlü bir bilgi sistemine ihtiyaçları vardır Krumwiede ve Suessmair, 2008: 42). Birçok işletme genel üretim giderlerini dağıtmak için çoğunlukla bir maliyet havuzu kullanmaktadır (Cheney, 2005: 14). GPK kullanan işletmeler ise genel üretim giderlerini dağıtmak için çok sayıda maliyet havuzu kullanmaktadır (Krumwiede ve Suessmair, 2008: 44; MacArthur, 2006: 14). GPK kullanılırken, maliyet havuzlarının homojen olması gerekir. Örneğin; geleneksel sistemde elektrik maliyetleri direkt işçilik saati ya da makine saati dikkate alınarak bölümler üzerinden ürünlere dağıtılabilmektedir. GPK uygulanırken ise, elektrik maliyetlerini daha iyi temsil eden bir maliyet taşıyıcısı olan makine saati kullanılarak, maliyetlerin ürünlere dağıtımı yapılabilmektedir. Tespitin bu şekilde yapılması ile tanımlanan elektrik kullanımı ve ortaya çıkan maliyet ürünlere daha doğru şekilde dağıtılmaktadır (Smith, 2005: 38). Friedl ve arkadaşlarının (2009: 42-45) Alman işletmelerle yaptığı çalışmada 19-3.360 arasında maliyet türü ortaya çıktığı, genel ortalamanın ise 786 olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı çalışmada maliyet merkezi sayısı 20-100.000 arasında tespit edilmiş; birincil maliyetlerin yer aldığı maliyet merkezi sayısı 892, ikincil maliyetlerin yer aldığı maliyet merkezi sayısı ise 472 olmuştur ve işletme büyüklüğü ve maliyet merkezi sayısı arasında güçlü bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca maliyetlerin, maliyet merkezinde ve ürün seviyesinde kontrol edildiği tespit edilmiş; bütçelenen ve gerçekleşen maliyet karşılaştırmasının ise ürün seviyesinde analiz edildiği ortaya konmuştur. Çalışmaya konu olan

işletmelerin %69'u katkı payı muhasebesini maliyet muhasebesi uygulamalarında kullanmakta iken; %51'i sabit maliyetleri işletme, birim ve ürün seviyesinde analiz etmektedir.

Krumwiede ve Suessmair (2008: 48), GPK sisteminden en iyi şekilde yararlanılması için gerekli olan faktörleri ve tamamlayıcı maliyet uygulamalarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Yüksek düzeyde Kurumsal Kaynak Planlaması kullanımı
- Daha yüksek bilgi sistemi kalitesi
- Stratejik planlama sürecinin oluşturulması
- Maliyet sapmalarını belirlenmesi
- Düşük fiyat stratejisi
- Benchmarking kullanımı
- Transfer fiyatlandırması kullanımı
- Just-in-Time stoklama yöntemlerinin kullanılması
- Faaliyet tabanlı maliyetleme sisteminin kullanılması
- Hedef maliyetleme sisteminin kullanılması
- GPK için muhasebe birimi dışında çalışan desteğinin sağlanması
- GPK için üst yönetim desteğinin sağlanması
- GPK uygulamaları için yeterli eğitimin verilmesi

Bir işletmede GPK sisteminin uygulanması için oluşturulan kurulum planlaması şu şekilde olmaktadır (Smith, 2005: 38):

- Yeni raporlama sistemindeki olası değişiklikler için sabit ve değişken maliyetlerin belirlenmesi.
- Maliyetlerin tanımlanması ve sınıflandırılması (Maliyetler her bir birim ürüne göre değil, üretim hacmine göre değişkenlik gösterir. Parti maliyeti, malzeme taşıma gibi).
- Ele alınması gereken değişikliklerin kapsamının belirlenmesi.
- Sadece maliyetlerin gruplandırılması
- Karlılık analizi
- Stok değerlemeyi de içeren standart maliyetlerin belirlenmesi

- SAP gibi bilgi sistemlerinde yapılacak değişikliklerin tespit edilmesi
- Excel ve Access veri tabanının kullanılması
- Çalışanlara eğitim verilmesi (Özellikle farklı amaçlar için kullanılacak maliyetlerle ilgili çalışan kişilere)

SONUÇ

Aslında, bir işletmenin muhasebe fonksiyonunu genel olarak finansal muhasebe ve maliyet muhasebesi oluşturmaktadır (Jerz, 1997: 29). Bu nedenle finansal raporlama dışında, karar verme ve mali yönetim sürecinde yönetim muhasebesi yöntemlerinden yararlanılmaktadır. Maliyet bilgisi, geçmiş performans ile ilgili geri bildirim imkanı sunarak, gelecek performansa ilişkin değişiklik ve yönlendirmeyi sağlamaktadır (IFAC, 2009: 5). Alman maliyet muhasebesi sistemi gelişim gösterdiği yıllar içerisinde standart maliyetleme, esnek standart maliyetleme, direkt maliyetleme, esnek maliyet muhasebesi ve katkı payı muhasebesine odaklanmıştır. Son dönemde ise esnek maliyet muhasebesi ve katkı payı muhasebesi yaklaşımlarının birleşiminden meydana gelen Grenzplankostenrechnung (GPK) sistemi işletmeler tarafından kullanılmaya başlamıştır. GPK yöntemini kullanan işletmeler; maliyet merkezi dikkate alınarak sapma analizi yapabilmekte, maliyetlerin sabit ve değişken yapılarının belirlenmesi sayesinde yardımcı maliyet merkezlerinde oluşan maliyetleri, esas üretim merkezine daha doğru şekilde yükleyebilme imkanı kazanmakta ve atıl kapasiteyi tespit ederek ortaya çıkan atıl kapasite maliyetini hesaplayabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Balakrishnan, R., Labro, E. ve Sivaramakrishnan, K. (2012). Product costs as decision aids: An analysis of alternative approaches (Part 2). *Accounting Horizons*, 26(1), 21-41.
- Cheney, G. (2005). German Cost Accounting: Will It Work In America? *Accounting Today Magazine*, 14-16.
- Christensen, J. ve Wagenhofer, A. (1997). Special section: German cost accounting traditions. *Management Accounting Research*, 8, 255-259.
- Friedl, G., Hammer, C., Pedell, B. ve Küpper, H.-U. (2009). How do German companies run their cost accounting systems. *Management Accounting Quarterly*, 10(2), 38-52.
- Friedl, G., Küpper, H.-U. ve Pedell, B. (2005). Relevance added: Combining ABC with German cost accounting. *Strategic Finance*, 86(12), 56-61.
- Grasso, L. (2007). Obstacles to lean accountancy. *Lean accounting: best practices for sustainable integration*, 177-207.
- IFAC. (2009). *Evaluating and improving costing in organizations*. New York: Professional Accountants in Business Committee.
- Jerz, R. J. (1997). A resource consumption model (RCM) for process design. University of Iowa.
- Krumwiede, K. (2005). Rewards and realities of German cost accounting: time-tested German cost analysis can help improve financial results. But first you have to grapple with its complexities. *Strategic Finance*, 27-35.
- Krumwiede, K. ve Suessmair, A. (2007). Comparing US and German cost accounting methods. *Management Accounting Quarterly*, 8(3), 1-9.
- Krumwiede, K. ve Suessmair, A. (2008). A Closer Look at German Cost Accounting Methods. *Management Accounting Quarterly*, 10(1), 37-50.
- MacArthur, J. B. (2006). Cultural Influences on German versus US Management Accounting Practices. *Management Accounting Quarterly*, 7(2), 10-16.
- Mackie, B. (2006). Merging GPK and ABC on the road to RCA. *Strategic Finance*, 88(5), 33-39.
- Plaut, H.-G. (1953). Die Grenzplankostenrechnung (Marginal plan costing). *Zeitschrift für Betriebswirtschaft*, 23, 347 - 363.
- Portz, K. ve Lere, J. C. (2009). Is German cost accounting right for your firm? *CMA Management*, 82(9), 48-50.
- Portz, K. ve Lere, J. C. (2010). Cost center practices in Germany and the United States: impact of country differences on managerial accounting practices. *American Journal of Business*, 25(1), 45-52.
- Scheer, A.-W. (1988). *Grenzplankostenrechnung: Stand und aktuelle Probleme*; Hans Georg Plaut zum 70. Germany: Gabler.

- Schildbach, T. (1997). Cost accounting in Germany. *Management Accounting Research*, 8(3), 261-276. doi:10.1006/mare.1996.0047
- Schmalenbach, E. (1919). Grundlagen dynamischer Bilanzlehre. *Zeitschrift für Handelswissen-schaftliche Forschung*, 13, 1-101.
- Schmalenbach, E. (1926). *Dynamische Bilanz* (4. baskı). Leipzig, Gloeckner.
- Schmalenbach, E. (1934). *Selbstkostenrechnung und Preispolitik* (6. baskı). Leipzig, Gloeckner.
- Sharman, P. A. ve Vikas, K. (2004). Lessons from German cost accounting. *Strategic Finance*, 28-36.
- Smith, C. S. (2005). Going for GPK. *Strategic Finance*, 86(10), 36-39.
- Van Der Merwe, A. (2004). Chapter Zero in Perspective. *Management Accounting Quarterly*, 5(2), 1-6.
- Weaver, R., Rutledge, R. W. ve Karim, K. E. (2010). Is GPK Right for US Companies? Possibility of Its Application in Bangladesh. *ASA University Review*, 4(2), 93-100.
- White, L. (2004). Why look at German cost management? *Strategic Finance*, 6-8.
- White, L. (2009). Resource consumption accounting: Manager-focused management accounting. *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 20(4), 63-77.
- White, L., Stenzel, C. ve Stenzel, J. (2008). Bringing RCA to Market. *Cost Management*, 22(4), 1-12.

KİLİT DENETİM KONULARININ DENETİM RAPORLARININ BİLGİLENDİRİCİLİĞİ VE GÜVENİLİRLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: PROFESYONEL OLMAYAN YATIRIMCILAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Effect Of Critical Audit Matters On Informativeness And Reliability Of
Audit Reports: Experimental Research On Non-Professional Investors

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

Hüseyin TEMİZ, Merve ACAR **, Şevket DURMAZ***

Gönderim Tarihi: 22.10.2019

Kabul Tarihi: 12.02.2020

ÖZ: Bu çalışmanın amacı denetim raporlarında 2017 senesinden beri raporlanması zorunlu hale gelen kilit denetim konularının yatırımcıların karar verme süreçleri üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Bu çerçevede hazırlanan anket formları ve yapılan analizlerle kilit denetim konularının bilgi verme ve güvenilirliği artırma yönü test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre bağımsız denetim raporlarına ek olarak sunulan KDK'ların profesyonel olmayan yatırımcı kararları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Buna ilaveten, standart bağımsız denetim raporuna ek olarak KDK'lar hakkında açıklama yapılması yatırımcıların finansal tablolara ya da bağımsız denetçiye olan güvenini anlamlı bir şekilde arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kilit Denetim Konuları, Bağımsız Denetim, Denetçi Raporları

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M42, M49

ABSTRACT: The purpose of this research is to investigate the effect of critical audit matters, which is compulsory since 2017, on the decision process of investors. Within this frame, informativeness and reliability of critical audit matters are tested via survey method. According to the results, decision process

Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/Sağlık Yönetimi Bölümü, huseyintemiz1@hotmail.com, ORCID : 000-0003-0735-8884.

** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/İşletme Fakültesi/İşletme Bölümü, merve-hun@hotmail.com, ORCID : 000-0001-5312-7935

*** Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/İşletme Fakültesi/İşletme Bölümü, sevketturmaz23@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7488-7132.

of non-professional investors are significantly affected by critical audit matters as an addition to standard audit reports. Besides, survey results reveal that investors' trust in financial statements and audit reports significantly increase with explanations on critical audit matters.

Key Words: Critical Audit Matters, Independent Audit, Audit Reports

JEL Classification: M40, M41, M42, M49

GİRİŞ

Firmaların yayınladıkları finansal raporlarda yer alan bilgiler finansal tablo kullanıcıları açısından ekonomik karar süreçlerinde kullanılacak en temel girdi olarak ifade edilebilir. Söz konusu bilgilerin taşınması gereken özelliklerden biri de kuşkusuz güvenilir olmalarıdır. Yayımlanan finansal raporlarda yer alan bilgilere güvenilirlik özelliğini katan en büyük etmense bağımsız denetim sürecidir. Finansal tabloların bağımsız denetim sürecinden geçmesi ve bağımsız denetçi raporunun yayınlanması kuşkusuz finansal tablo kullanıcıları nazarında söz konusu bilgilerin güvenilirliğini artırmaktadır. Bu kapsamda uluslararası ve ulusal düzeyde finansal raporların bağımsız denetimiyle ilgili finansal tablo kullanıcılarına sunulan bilgilerin artırılması yönünde gelişmeler yaşanmaktadır. Finansal tablo kullanıcılarının firma hakkında daha fazla bilgi sahibi olma talebinin de karşılığı olarak değerlendirilebilecek gelişmelerden biri de denetim tablolarında yer alan “Kilit Denetim Konuları” (KDK) açıklamalarıdır.

Denetim ve güvence hizmetlerinin kalitesini güçlendirmek ve küresel çapta bu hizmetlere güveni sağlamak amacıyla hizmet eden bağımsız, küresel, standartlar belirleyen bir kurum olan Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB), denetçilerin raporundaki kilit denetim konularının açıklanmasının bilgi kalitesini ve denetçi raporunun iletişimsel değerini artıracakını düşünerek Ocak 2015 tarihinde ISA701 “Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi” standardını yayınlamıştır. ISA 701 standardının 15 Aralık 2016 ve sonrasında sona eren hesap dönemlerinde uygulanması zorunlu tutulmuştur.

ISA 701 “Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi” standardının yayınlanması ile birlikte Türkiye’de de ilgili standardın Bağımsız Denetim Standartları’na aktarılması için Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından komisyonlar kurularak ilgili standardın çevirisi ve değerlendirilmesi yapılmaya başlanmıştır. Kamu sektörü, akademisyenler ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarından oluşan komisyonlar tarafından hazırlanan Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 701 (Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda

Bildirilmesi) 09.03.2017 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. BDS 701'in kabul edilmesi ile birlikte 01.01.2017 ve sonrasında başlayacak olan hesap dönemlerinin denetiminde kilit denetim konularının açıklanması zorunlu hale gelmiştir.

Kilit denetim konularının denetim raporunda bildirilmesinin amaçları kısaca şu şekilde sıralanabilir (BDS 701, md.2):

- Yürütülen denetime ilişkin daha fazla şeffaflık sağlayarak denetçi raporunun iletişim değerini artırmak.
- Denetçinin mesleki muhakemesine göre, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde en çok önem arz eden konuların anlaşılmasında finansal tabloların hedef kullanıcılarına ilave bilgiler sağlamak.
- Finansal tablo kullanıcılarına, işletmeyi ve finansal tabloların önemli yönetim muhakemesi içeren alanlarını anlamalarına yardımcı olmak.

Denetim raporlarında yer alan KDK'ların bu çalışma çerçevesinde öne çıkan ve analiz edilen yönü ise taşıması beklenen “iletişim değeridir”. Sıralanan amaçlar içinde kurgulanan bu çalışmada özellikle vurgulanmak ve sorgulanmak istenilen alan, kilit denetim konularının, yürütülen denetime ilişkin daha fazla şeffaflık sağlayarak denetçi raporunun iletişim değerinin arttırıp arttırmadığı hususudur. Bu kapsamda KDK'ların yatırımcı karar verme sürecindeki etkisi denetim raporlarındaki bilgilendiricilik boyutunda sağlanan KDK eksenli artışla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Literatürde bu alanda yapılan çalışmalardan beslenerek hazırlanan anket tasarımı ile Ankara ilinde faaliyet gösteren devlet üniversitelerinin lisansüstü eğitim programlarında kayıtlı olan muhasebe ve finans anabilim dalı öğrencilerinin örneklem olarak belirlendiği çalışmada, KDK'ların profesyonel olmayan yatırımcıların karar verme süreçlerindeki, finansal tablolara ve denetçilere güven seviyelerindeki değişim farklı senaryolarla ölçülmeye çalışılmıştır.

Giriş bölümünü takiben literatür taraması bölümü altında KDK ve yatırımcı davranışı ile ilişkisi karar verme süreçleri de dikkate alınarak bir kavramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılmış, araştırma amacı ve metodolojisi kısmında ise hazırlanan anket formu, araştırmanın örneklemini ve yapılan analizler detaylandırılmıştır. Sonrasında ampirik sonuçlar raporlanmış ve sonuç ve öneriler bölümü ile çalışma sonlandırılmıştır.

LİTERATÜR TARAMASI

Kilit denetim ile ilgili literatür incelendiğinde kilit denetim konularının yatırımcıların kararlarına etkisini incelemeye yönelik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Christensen, Glover ve Wolfe (2014) çalışmalarında

kilit denetim konularının yatırımcıların kararlarını nasıl etkilediği konusu üzerine yoğunlaşmış ve çalışmada profesyonel olmayan yatırımcıların kilit denetim konularına nasıl tepki verdiği ele alınmıştır. Büyük bir devlet üniversitenin işletme bölümü mezunu olan 141 katılımcı üzerinde yapılan çalışmada, katılımcıların hisse senetlerine yatırım yapmaları ve firmaların finansal durumlarını incelemeleri istenmiştir. Kilit denetim konularını içeren denetim raporuna göre yatırım kararı veren katılımcıların, standart denetim raporuna göre karar veren katılımcılara göre firmaya yatırım yapmayı bırakma ihtimalinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca kilit denetim konularını da içeren dipnot açıklamaları, sadece dipnot açıklamaları olan denetim raporlarına göre yatırım kararlarını daha fazla etkilediği saptanmıştır. Sonuç olarak kilit denetim konularını da içeren dipnotların yatırım kararında etkili olduğu görülmüştür.

Kachelmeier vd. (2014) çalışmalarında tanımlanabilir risklere cevap vermek için gerçekleştirilen prosedürleri içeren veya içermeyen kilit denetim konularının denetçi sorumluluğu üzerindeki etkilerini değerlendirmek için Amerika'da bir üniversitesindeki gönüllü 179 işletme yüksek lisans öğrencisi üzerinde çalışılmıştır. Kilit denetim konularının açıklanmasının, zıt iki etkisinin olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bir yandan, yanlış beyanlar için algılanan denetçi sorumluluğunu yükselterek denetçi yükümlülüğünü artırabilir. Öte yandan, kilit denetim konuları yanlış denetleme durumunda açıklanan kilit denetim konuları ile ilgili alanlarda denetçi tarafından bir sorumluluk reddi olarak görülebileceğinden, denetçi sorumluluğunu azaltabilir. Çalışmada öğrenciler, denetçinin kilit denetim konularını açıkladığı veya açıklamadığı alanlardaki yanlışlıklardan dolayı denetçi yükümlülüğünü değerlendirdikleri bir deneye katılırlar. Kilit denetim konularını denetim raporunun kullanıcılarına kilit denetim konularının vurgulandığı finansal tablo alanlarında yanlışlık bulunabileceğini ifade ettiği için denetçiye sorumluluk reddi sağlar. Sorumluluk reddi ayrıca kilit denetim konularının finansal tablolarda sonradan tespit edilen yanlış beyanlarla ilgili olmadığı durumlarda da bulunur.

Bédard vd. (2015) çalışmalarında kilit denetim konularının yatırımcılar ve denetim için sonuçlarını ele almıştır. Yatırımcılar için düzenleyiciler tarafından beklendiği gibi kilit denetim konularının bilgilendirici olup olmadığı ve denetim için kilit denetim konularının denetim maliyetleri, denetim raporunun hazırlanmasındaki gecikme ve denetim kalitesi üzerindeki potansiyel sonuçları incelenmiştir. Kilit denetim konularının yatırımcılar ve denetim üzerindeki etkilerini incelemek için 2000-2011 dönemi için 1.750-2.407 finansal olmayan firma gözlemlerinden oluşan bir örnek kullanılmıştır. Kilit denetim konularının yatırımcılar üzerindeki etkisine ilişkin olarak hem anormal piyasa getirileri

hem de anormal işlem hacmi üzerinde önemli bir etki bulunamamıştır. Denetim üzerindeki etkisi ile ilgili olarak, kilit denetim konularının denetim ücretlerinin seviyesi üzerinde önemli bir etki bulunamamış sadece yasanın uygulamaya konulduğu ilk yıllarda denetçinin kilit denetim konularının seçilmesi, hazırlanması konusunda daha fazla zaman harcadığı sonucuna varılmıştır.

Köhler vd. (2016) çalışmalarında kilit denetim konularının denetçi raporunun iletişimsel değeri üzerine etkisini profesyonel ve profesyonel olmayan yatırımcılardan toplanan deneysel kanıtlar yoluyla incelemiştir. Çeşitli ülkelerden 89 profesyonel ve 69 profesyonel olmayan yatırımcı üzerinde yapılan çalışmada, denetçi raporundaki kilit denetim konularının potansiyel etkisi Uluslararası Denetim Standartları (ISA 701)'nin gerektirdiği şekilde deneysel olarak incelenmiştir. Önceki çalışmaların aksine yalnızca profesyonel olmayan yatırımcılar değil aynı zamanda profesyonel yatırım uzmanları da çalışmaya katılmıştır. Denetçinin raporunun iletişimsel değeri, kullanıcının şirketin ekonomik durumuyla ilgili değerlendirmesini değiştirme potansiyeli ve kullanıcının bu değerlendirmeyi yapma konusundaki güvenini değiştirme potansiyeli olarak iki boyutta ele alınmıştır. Yapılan deneysel çalışmada, profesyonel yatırım uzmanları için kilit denetim konularının iletişimsel bir değerinin olduğu fakat profesyonel olmayan katılımcılar için kilit denetim konularının iletişimsel bir değerinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Çalışmada profesyonel olmayan yatırımcıların bir kilit denetim konuları bölümü ile iletilen bilgilerin işlenmesinde zorluk yaşadıkları sonucuna varılmıştır.

Gimbar vd. (2016) çalışmalarında kilit denetim konularının ve kesin olmayan standartların denetçi sorumluluğunu artıracağını savunmaktadır. Öğrenciler, bir denetim raporunda rapor edilen kilit denetim konuları ile ilgili ve ilgisiz alanlardaki yanlışlıklarda denetçi ihmali ve kesin veya kesin olmayan standartlar söz konusu olduğunda denetçi ihmali değerlendirildikleri bir deneyde yer almışlardır. Amerikadaki büyük bir devlet üniversitesindeki 234 muhasebe öğrencisinin katıldığı bu deneyden elde edilen verilere dayanarak, kilit denetim konuları ile ilgili olan ve ilgili olmayan hataların hem kesin hem de kesin olmayan standartlar altında denetçi sorumluluğunu arttırdığını tespit etmişlerdir. Bu, kilit denetim konularının kullanılan standartların kurallara veya ilkelere dayalı olmasına bakılmaksızın denetçi sorumluluğunu arttırdığı anlamına gelmektedir.

Brasel vd. (2016) çalışmalarında kilit denetim konularının denetim raporlarına dahil edilmesinin denetçi yükümlülüğü üzerindeki etkilerini araştıran bir çalışma yürütmüşlerdir. Örneklemine, çevrimiçi bir pazar olan Amazon's Mechanical Turk'ten alınan tazminat alma hakkına sahip 528 katılımcı bulunmaktadır. Deneysel bir araştırma kullanarak kilit denetim konularının denetim raporuna dahil edilmesinin, finansal tablolarda yapılan yanlış

beyanların kilit denetim konularının açıklandığı alanlarla ilgili olup olmadığına bakılmaksızın ortaya çıkması durumunda, denetçi yükümlülüğünü azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, kilit denetim konularının denetçi sorumluluğundaki kararların üzerindeki etkisinin yanlışlık türüne göre değiştiğini de söylemişlerdir.

Li (2017) çalışmasında kilit denetim konularını denetim raporuna eklemenin maliyetini ve faydalarını incelemiştir. Çin'deki firmalar üzerinde yapılan çalışmada 84 kilit denetim konularının denetim raporlarında yer aldığı firma ve 154 kilit denetim konularının denetim raporlarında yer almadığı firmalar ele alınmış ve bu firmaların piyasa tepkileri karşılaştırılmıştır. Beklenenin aksine kilit denetim konularının finansal piyasalar üzerinde önemli bir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Kachelmeier vd. (2018) çalışmalarında ölçüm belirsizliği içeren kilit denetim konusu açıklamalarının uyarıcı etkisini profesyonel ve profesyonel olmayan yatırımcılar üzerinde incelemiştir. 179 işletme yüksek lisans öğrencisi, 50 finansal analist, 23 menkul kıymet davalarından uzmanlaşmış avukat ve 47 şirketler hukuku alanında çalışan avukat üzerinde yapılan çalışmada, kilit denetim konularının kullanıcıların finansal tablolara olan güvenlerini nasıl etkilediği ve finansal tablolarda sonradan ortaya çıkan önemli bir yanlışlık için denetçi sorumluluğunun değerlendirilmesi ele alınmıştır. Çalışmada bu grupların kilit denetim konusu açıklamalarının olduğu ve olmadığı denetim raporlardaki yanlışlık ihtimaline karşı denetçinin sorumluluğuna vereceği tepkiler incelenmiştir.

Alduraywish (2018), çalışmasında yeni bir konu olan kilit denetim konuları ve denetçinin sorumluluğu ile ilgili sistematik bir literatür incelemesi yapmıştır. Kilit denetim konuları üzerinde yapılan çalışmalarda denetçi sorumluluklarının kimlere göre ve nasıl değiştiğini ve ele alındığını, hangi gruplar için denetim raporundaki kilit denetim açıklamalarının önemli olduğunu ele almıştır.

Altawalbeh ve Alhajaya (2019) çalışmalarında Uluslararası Denetim Standartları (ISA 701) tarafından zorunlu tutulan kilit denetim konularına yatırımcıların nasıl tepki verdiğini ele almıştır. Umman borsasındaki halka açık 195 şirketin denetim raporu incelenerek analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda kilit denetim konusu açıklamalarının yatırımcıların kararlarında ve davranışlarında önemli bir etkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca kilit denetim konularının açıklanmasının sadece yatırımcılar için yararlı olmadığını, aynı zamanda daha iyi yönetim, denetim kalitesi ve kurumsal raporlama sağladığı saptanmıştır.

Ülkemizde KDK'lar ile yapılan çalışmalar ise genellikle KDK'lara ilişkin yasal

çerçeveye, açıklanan KDK'ların içeriği, sayıları ilişkilendirildikleri hesap gruplarına ilişkin içerik analizlerinden oluşmaktadır. Can (2017), KDK'ların bağımsız denetim raporunda bildirilmesi hususunda denetçilerin beklentilerini araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre genel olarak katılımcılar, standardın amaçlanan hedeflere ulaşması konusunda başarılı olacağını düşünmektedirler. Varıcı ve Çağırın (2017), Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren imalat sektörüne ait işletmelerin 2017 yılı denetim raporlarını içerik bakımından analiz etmişlerdir. Analiz kapsamında; sektörde hangi KDK'larda yoğunlaşma olduğu, KDK belirleme ölçütleri araştırıldıktan sonra, KDK sayıları, KDK sunulma şekilleri, alt sektör, denetim raporu sayfa sayısı, denetim kuruluşu ve görüş türü bakımından farklılıklar ayrıntısı ile analiz edilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde en çok KDK hasılat, ticari alacaklar, MDV ve stoklar kalemleri ile ilgilidir. Gökgöz (2018), BIST'te işlem gören 140 şirketin 2017 yılına ait denetim raporlarını incelemiş ve KDK'lar ile ilgili nicel ve nitel değerlendirmelerde bulunmuştur. Borsa İstanbul'daki şirketlerin 2017 yılına ilişkin denetim raporları kapsamında incelenen 273 adet KDK'nın sırayla; hasılat, ticari alacaklar, stoklar, maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkuller ile ilgili olduğu raporlanmıştır. Ayrıca kilit denetim konularının önemli bir kısmının (%31,87) değerlendirme işlemlerine ilişkin olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde, Uzun ve Köylü (2018) de 2017 yılına ait bağımsız denetim raporları incelenen ve borsada işlem gören 170 şirket bazında en fazla raporlanan kilit denetim konularının; Hasılat, Maddi Duran Varlıklar, Ticari Alacaklar ve Stoklar konularında olduğunu raporlamışlardır. Akdoğan ve Bülbül (2019) ise KDK'lara yönelik tanımlayıcı istatistikler yanında denetçi görüşlerini de incelemişlerdir. Bu çerçevede 2017 yılının, kilit denetim konularının bildirilmesi standardının uygulamasının ilk yılı olması ve BIST 100 şirketlerindeki denetim görüşlerinde olumsuz görüş ya da görüş vermekten kaçınma olmaması nedeniyle bütün şirketlerde denetim görüşleri olumlu ya da sınırlı olumlu şeklinde verilmiştir. Sonuçlara göre en çok bildirilen KDK 40 adet ile hasılat olup, onu 39 adet ile maddi ve maddi olmayan duran varlıkların değerlemesi ve 21 adet ile karşılıklar/yükümlülükler takip etmektedir. En az bildirim yapılan konular ise, hepsinde birer tane olmak kaydıyla, öz kaynaklar, satış amaçlı elde tutulan duran varlıklar ve durdurulan faaliyetler ile canlı varlıklardır. Diğer taraftan, farklı firmaları denetleyen aynı denetim firmalarının, kilit denetim konusunu nasıl ele aldıkları hususu diğerleriyle önemli benzerlikler gösterdiği de çalışmanın göze çarpan sonuçları arasındadır. Gönen ve Yıldırım (2019) faaliyetlerin işleyişi ve finansal raporlama süreci bakımından farklı dinamiklere sahip bankacılık ve sigortacılık sektörünü ele almışlardır. Çalışma sonucuna göre Bankalar ve Özel Finans Kurumlarında denetçiler açısından en fazla öneme sahip konu “Krediler ve Alacaklara ilişkin değer düşüklüğü” olurken, sigorta şirketleri için ise

“sigortacılık teknik karşılıkları hesaplamalarında kullanılan tahmin ve varsayımlar” konusu ön plana çıkmaktadır. İşseveroğlu (2019) da sigortacılık sektörünü ele aldığı çalışmada BIST 100'de işlem gören sigorta şirketlerinin 2017 ve 2018 denetim raporlarında bildirilen kilit denetim konularının, önemi ve açıklamalarıyla ilgili içerik analizi yapmıştır. Buna göre, sektöre özgü kilit denetim konuları, “Gerçekleşmiş ancak rapor edilmemiş tazminat bedellerinin tahmini”, “Muallak Tazminat Karşılığından Kaynaklanan Net Nakit Akışlarının İskonto Edilmesi ve 31 Aralık 2016 Tarihi İtibariyle Hazırlanan Geçmiş Dönem Finansal Tablolarının Yeniden Düzenlenmesi”, “Sigorta sözleşmeleri yükümlülüklerinin hesaplanmasında kullanılan tahmin ve varsayımlar”, “Maddi olmayan duran varlıklara ilişkin avanslar ve yatırımlar, “Kullanım amaçlı gayrimenkullerin değerlemeye tabi tutulması” olarak belirlenmiştir. Sarısoy ve Kepçe (2019) ise bağımsız denetçilerin, işletme yöneticilerinin, aracı kurum yöneticileri ve bankaların kredi tahsis birimlerinde çalışan yöneticilerin; kilit denetim konuları ve bağımsız denetim raporundaki diğer değişikliklere ilişkin, algı, farkındalık ve beklentileri incelenerek, kilit denetim konuları ve yapılan diğer değişikliklere ilişkin bağımsız denetim çıkar grupları arasında beklenti farkı olup olmadığı araştırmışlardır. Elde edilen sonuçlara göre paydaşlar arasında beklenti farklılıkları mevcuttur. Güleç (2020), KDK'lara yönelik muhasebe paydaşlarının görüş ve düşüncelerinin ortaya konulması amacıyla 242 meslek mensubuna yönelik anket çalışması yapmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, katılımcıların büyük bir bölümü, KDK bildirimlerinin denetim kalitesine pozitif yönde katkı sağlayacağını düşünmekte ve denetim raporlarının daha şeffaf, güvenilir ve iletişim değerinin yüksek olacağını ifade etmektedir. Buna ek olarak, KDK'ların bildirilmesinin denetçi üzerinde cezai, hukuki ve maliyet anlamında çeşitli baskı unsurları oluşturabileceği beyan edilmiştir. Ayrıca, denetim raporlarında KDK'ların sunulmasının denetçinin iş yükünü artıracığı ancak denetim raporlarının yayınlanması sürecinin olumsuz etkilenmeyeceği çalışmanın diğer sonuçları arasında yer almaktadır.

ARAŞTIRMAAMACI ve METODOLOJİSİ

Bilindiği üzere Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB) 15 Ocak 2015 tarihinde 701 nolu Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi başlıklı standardı yayınlamıştır. Bu kapsamda Türkiye'de de KGK 9 Mart 2017 tarihinde 30002 sayılı Resmi Gazetede BDS701 numarasıyla aynı standardı yayınlamış ve bu kapsamda payları borsada işlem gören firmaların 2017 yılı, TTK'ye göre bağımsız denetime tabi olan firmalar için ise 2018 yılından itibaren bağımsız denetçi raporlarında kilit denetim konularına yer vermeleri gerekliliği düzenlenmiştir. Bahse konu olan durum bağımsız denetçi raporunun bilgi içeriğinin artırılması yönünde bir

girişim olarak değerlendirilmekte birlikte konunun beklentilerden öteye bilimsel olarak incelenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı standart bağımsız denetim raporlarına ek olarak sunulan KDKlar ve konuyla ilgili yapılan ek açıklamaların bilgi içeriğinin test edilmesidir. Diğer bir ifadeyle yapılan değişiklik ile finansal tablo kullanıcılarına bağımsız denetim raporuna ek olarak sunulan KDK ve ek açıklama paragrafının finansal tablo kullanıcılarının yatırım kararlarını etkileyip edilemediklerinin incelenmesidir.

Araştırmada Kurgulanan Hipotezler

Çalışmada kurgulanan hipotezler temel olarak profesyonel olmayan yatırımcıların standart bağımsız denetçi raporu yanında KDK sunumu ve buna ek olarak bahse konu olan KDK açıklamasının olumlu ve olumsuz çözümüne ilişkin sunulan açıklamaların bilgi içeriğinin finansal tablo kullanıcıları açısından değerlendirilmesi temellendirilmiştir. Diğer bir ifadeyle standart bağımsız denetçi raporuna ek olarak sunulan bilgilerin yatırımcılar açısından firmaya ilişkin değerlendirmelerini etkileyip etkilemediğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Kohler vd. (2016) KDK açıklamalarına ek olarak sunulan KDK açıklama paragrafının finansal tablo kullanıcılarının firma ekonomik durumu hakkındaki değerlendirmelerinde farklılıklara neden olduğunu raporlamıştır. Diğer taraftan Kipp (2017) KDK açıklaması ve ekinde sunulan ilave bilgilerin finansal tablo kullanıcılarının finansal tablolara olan güvenini ve algıladıkları denetim kalitesini artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Bu kapsamda çalışmada kurgulanan hipotezler standart bağımsız denetçi raporuna ek olarak sunulan KDK açıklamaları, bu açıklamalara ilişkin çözüm paragraflarının (olumlu ve olumsuz) finansal tablo kullanıcılarının yatırım kararlarında bir farklılığa neden olup olmadığını inceleyecek şekilde oluşturulmuştur. Bu noktadaki amaç; sunulan her ek bilginin profesyonel olmayan potansiyel yatırımcılar nezdindeki karşılığını görebilmektir. Bu kapsamda yapılan anket çalışması ve test edilen ölçekler yardımıyla bağımsız denetçi raporuna eklenen KDK açıklamalarının profesyonel olmayan yatırımcıların karar verme süreçlerini, finansal tablolara ve bağımsız denetim sürecine güven duyup duymadıkları test edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada test edilen hipotezler aşağıdaki şekilde ifade edilebilir;

$H_1 =$ Finansal tablo kullanıcılarının firma pay senedine olan yatırım kararları, sadece bağımsız denetçi raporunun sunulması ile bu rapora ek olarak kilit denetim konusunun da açıklanması durumları arasında farklılık göstermemektedir.

$H_2 =$ Finansal tablo kullanıcılarının firma pay senedine olan yatırım kararları, sadece bağımsız denetçi raporunun ve kilit denetim konularının sunulması ile bunlara ek olarak kilit denetim konusu ile ilgili ek açıklamaların da

(olumlu/olumsuz) sunulması durumunda farklılık göstermemektedir.

H_3 = Finansal tablo kullanıcılarının finansal tablolara olan güveni, bağımsız denetçi raporu, kilit denetim konuları ve açıklama paragraflarının sunulması durumlarında farklılık göstermemektedir.

H_4 = Finansal tablo kullanıcılarının bağımsız denetçiye olan güveni, bağımsız denetçi raporu, kilit denetim konuları ve bunlara ek olarak açıklama paragraflarının sunulması durumlarında farklılık göstermemektedir.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırma kapsamında katılımcılardan veri toplamak için araştırma amacı doğrultusunda hazırlanmış olan anket formundan yararlanılmıştır. Anket formunun hazırlanmasında literatürde konuyla ilgili yapılan çalışmalardan faydalanılmıştır (Doxey. 2013; Kohler vd. 2016; Kipp 2017; Kachelmier vd. 2018). Anket formu temel olarak iki ana kısım ve altı alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci ana kısımda katılımcıların muhasebe ve özelinde denetim konularındaki bilgi düzeylerini ölçmek amacı taşıyan üç soruya yer verilmiştir. Bu sayede katılımcıların konuyla ilgili bilgi sahibi olduklarından emin olunması amaçlanmış olup tüm sorulara yanlış cevap veren katılımcı anket formları değerlendirmeye alınmamıştır.

İkinci ana kısımda ise beş alt başlık bulunmaktadır. Bu başlıklardan birincisinde katılımcılara ABC firmasına ait olumlu görüş içeren bağımsız denetçi raporu sunulmuş ve 100.000 TL tutarındaki fonları olduğunu varsaymaları istenmiştir. Bu kapsamda katılımcılara sunulan bilgiler ışığında katılımcıların yatırım kararları ve bağımsız denetim konularındaki ifadelerle katılıp katılmadıkları beşli Likert tipi ölçek vasıtasıyla ölçülmüştür. İkinci alt başlıkta; bağımsız denetçi raporuna ek olarak şerefiye değer düşüklüğü konusu kilit denetim konusu olarak katılımcılara sunulmuş ve aynı ifadelerle katılıp katılmama durumlarını yeniden belirtmeleri istenmiştir. Üçüncü başlıkta; bağımsız denetçi raporu, KDK açıklamalarına ek olarak KDK olarak belirlenen şerefiye değer düşüklüğü tespiti konusunda ek açıklama paragrafına yer verilmiştir. Bu açıklama; firmanın uygulamış olduğu şerefiye değer düşüklüğü testine ilişkin “yapılan incelemeler sonucunda raporlanan tahmini şerefiye tutarında yapılması gereken herhangi bir maddi düzeltmenin gerekli olmadığını düşünüyoruz ve şerefiye hesap bakiyesinin doğruluğuna ilişkin olumlu görüş bildiriyoruz” ifadesini bünyesinde barındırmakta olduğundan olumlu olarak değerlendirilmiştir. Bu aşamada da katılımcılara ABC firması pay senetlerine ilişkin yatırım kararları ve bağımsız denetim konularına ilişkin ifadeler yöneltilmiştir. Dördüncü başlıkta; üçüncü başlıkta sunulan KDK ek açıklamasının şerefiye değer düşüklüğü testine ilişkin “tahminlerin yapılmasında yüksek derecede belirsizliğin olması nedeniyle şerefiye hesap

bakiyesinin doğruluğuna ilişkin bir görüş bildiremiyoruz “ ifadesini bünyesinde barındırmakta olduğundan olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda da katılımcılara ABC firması pay senetlerine ilişkin yatırım kararları ve bağımsız denetim konularına ilişkin ifadeler yöneltilmiştir. Beşinci başlıkta ise katılımcıların demografik özelliklerine yönelik değişkenlere yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında kurgulanan hipotezlerin test edilmesinden önce kullanılan veriler güvenilirlik açısından incelenmiştir. Kullanılan ölçeklerin güvenilirlikleri içsel geçerlilik yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bu noktada kullanılan ölçeğin güvenilir olarak değerlendirilebilmesi için sıfır ve bir arasında değer alan alpha katsayı dikkate alınmakta ve bu değer 0,7 ve üzerinde olması gerekmektedir (Hair vd, 1998:118). Gerçekleştirilen güvenilirlik analizleri sonucunda; ikinci kısım birinci alt başlık kapsamındaki ifadelerin alpha katsayısı 0.805, ikinci alt başlıkta yer alan ifadelerin alpha katsayısı 0.892, üçüncü alt başlıkta yer alan ifadelerin alpha katsayısı 0.894, dördüncü alt başlıkta yer alan ifadelerin alpha katsayısı 0.906 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu bulgulardan yola çıkılarak anket formunda yer alan ifadelerin güvenilir olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada kullanılacak verilerin güvenilir oldukları alpha katsayısı vasıtasıyla belirlendikten sonra verilerin normal dağılım gösterip göstermediklerini tespit etmek amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri dikkate alınmıştır. Bu kapsamda elde edilen bulgulara göre verilerin normal dağılım gösterdikleri belirlenmiş olup hipotez testlerinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Araştırma Örneklemi

Araştırmanın ana kütlesini Ankara ilinde faaliyet gösteren devlet üniversitelerinin lisansüstü eğitim programlarında kayıtlı olan muhasebe ve finans anabilim dalı öğrencileri oluşturmaktadır. Bu kapsamda toplam 195 katılımcıya anket formu iletilmiş olup eksik verisi olmayan ve analize uygun olan anket sayısı 152 olarak belirlenmiştir. Ankara ilinde yer alan devlet üniversitelerinin muhasebe-finance anabilim dallarında eğitim gören yaklaşık 250 öğrenci bu çalışmanın ana kütlesini oluşturmaktadır. Bu çerçevede toplanan anket sayısı ana kütleyi 0,05 güven aralığı düzeyinde ($N=250$, $n=152$, $p=0,95$) temsil etmektedir (Saunders vd., 2019).

AMPIRİK BULGULAR

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcılara ilişkin demografik özellikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Bayan	78	51,31
Bay	74	48,68
Toplam	152	100
Yaş Aralıkları	Frekans	Yüzde (%)
18 - 24	19	12,50
25 - 31	81	53,28
32 - 38	34	22,36
39 - 45	16	10,52
46 ve Üzeri	2	1,31
Toplam	152	100
Çalışılan İş	Frekans	Yüzde (%)
Muhasebe ve Finans İle İlgili Değil	69	45,39
Muhasebe ve Finans ile İlgili	83	54,61
TOPLAM	152	100

Tablo 1 'de raporlanan bilgilere göre çalışmaya katılanların %51'i kadınlardan, %49'u ise erkeklerden oluşmaktadır. Söz konusu katılımcıların yarısından fazlasının (%53) 25-31 yaş aralığında yer aldığı, sırasıyla 32-38 yaş aralığı (%22), 18-24 yaş aralığı (%12,5), 39-45 yaş aralığı (%10,5) ve 46 yaş ve üzeri (%1,3) grupların oluştuğu görülmektedir. Diğer taraftan katılımcıların yaklaşık %55'i profesyonel iş yaşamlarında muhasebe ve finansla ilgili bir iş yaptıklarını ifade ederken kalan %45'lik grup profesyonel iş hayatlarının muhasebe ve finans ile ilişkili olmadığını ifade etmiştir.

Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesi

Araştırmanın amacı kapsamında hipotezlerin test edilmesi amacıyla eşleştirilmiş t testi (paired sample t test) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin tercih edilme nedeni verilerin normal dağılım göstermesidir. Çalışma kapsamında test edilen ilk hipotez H1 hipotezidir. Söz konusu hipotez farklı senaryolar altında (i) yalnızca bağımsız denetçi raporunun sunulması, (ii) bağımsız denetçi raporu ve KDK açıklaması sunulması, (iii) bunlara ek olarak olumlu ve (vi) olumsuz KDK ek açıklama paragraflarının sunulması) katılımcıların ABC firmasına ait pay senetlerine yatırım yapma kararlarının farklılık gösterip göstermediğin tespit edilmesine yöneliktir. Bu kapsamda H1 ve H2 hipotezi kapsamında elde edilen bulgular Tablo 2 'de raporlanmıştır.

Tablo 2 : Katılımcıların Yatırım Kararlarına İlişkin İfadelere Ait Ortalama Değerler

İfadeler	BDR [†]	BDR&KDK	BDR&KDK Olumlu	BDR&KDK Olumlu
(i) ABC işletmesine ait bağımsız denetçi raporu ve KDK açıklaması sonucunda işletme pay senetlerine yatırım yapma fikrim azalmıştır. (ii) ABC işletmesine ait bağımsız denetçi raporu ve KDK açıklamaları sonucunda işletme pay senetlerine yatırım yapmayı durdururum.	2,22§	2,53	2,37	2,96

Tablo 2'de katılımcıların farklı senaryolar altında ABC işletmesi pay senetlerine yatırım yapma fikirlerini ölçmeye yönelik yer alan ifadelerden aynı amaca yönelik olan ikisinin ortalama değerleri raporlanmış olup incelemeler söz konusu ortalama değerler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Tablo 2'de yer alan bulgular incelendiğinde katılımcıların ABC işletmesi pay senetlerine yatırım yapma fikirlerinin sunulan alternatif bilgiler kapsamında farklılaştığı görülmektedir. Elde edilen ortalama değerler dikkate alındığında katılımcılara yalnızca bağımsız denetçi raporu sunulduğunda 2,22 ortalama ile ABC firması pay senetlerine yatırım yapma fikirlerinin azaldığı ya da yatırım yapmayı durduracaklarını ifade ettikleri görülmektedir. BDR yanında katılımcılara şerefiye değer düşüklüğü ile ilgili KDK açıklaması da sunulduğunda ise katılımcıların ortalama 2,53 değeri ile ABC paylarına yatırım yapma fikirlerinin azaldığı/yatırım yapmayı durdurma eğiliminde oldukları görülmektedir. Söz konusu bilgilere ABC firmasının şerefiye değer düşüklüğü tespitine ilişkin olumlu KDK ek açıklamasının sunumunda katılımcı ortalaması 2,37'ye gerilemiş ancak yine de 2,22 olan yalnızca BDR sunumu senaryosunun üzerinde gerçekleşmiştir. Diğer taraftan BDR ve KDK açıklamasına ek olarak olumsuz değerlendirilen KDK ek açıklama paragrafı katılımcılara sunulduğunda en yüksek ortalama değer olan 2,96'nın gerçekleştiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle senaryolar arasında katılımcıların en yüksek ortalama ile ABC işletmesi pay senetlerine yatırım yapma fikirlerinin azaldığı/yatırım yapmayı durdurma eğiliminde oldukları ifade edilebilir.

H1 ve H2 hipotezi kapsamında gerçekleştirilen eşleştirilmiş t testi bulguları Tablo 3'te sunulmuştur.

[†] Bağımsız Denetçi Raporu

§ Katılımcılara ifadeler 1 = Kesinlikle Katılmıyorum, 5 = Kesinlikle Katılıyorum olmak üzere beşli likert tiği ölçek kullanılarak sunulmuştur.

Tablo 3 : H1 Hipotezi Test Bulguları

	BDR	BDR&KDK	BDR&KDK Olumlu	BDR&KDK Olumlu
BDR	-			
BDR&KDK	-4,67***			
BDR&KDK Olumlu	-1,986**	2,012**		
BDR&KDK Olumsuz	-7,892***	-4,819***	-6,691***	-

, * sırasıyla %5 ve %1 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 3'te raporlanan bulgular incelendiğinde senaryolar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı oldukları görülmektedir. Bu noktadan hareketle finansal tablo kullanıcılarına BDR yanında şerefiye değer düşüklüğü tespitinin bağımsız denetim sürecinde en çok önem arz eden konu olduğu bilgisinin verilmesinin katılımcıların firma pay senetlerine yatırım yapma kararlarını etkilediği ifade edilebilir. Bu kapsamda iki ortalama değer (2,22 ve 2,53) arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu (-4,67) ve H1 hipotezinin reddedildiği söylenebilir. Söz konusu bulgudan yola çıkarak katılımcıların BDR yanında KDK açıklaması yapılması durumunda, diğer bir ifadeyle şerefiye değer düşüklüğü tespitinin bağımsız denetim sürecinde önem arz eden durum olması bilgisi ile ABC firmasının pay senedine yatırım yapma fikirlerinin değiştiği ifade edilebilir.

Dikkat çeken bir husus da; katılımcılara KDK açıklaması ile sunulan bilgi üzerinde bağımsız denetçinin olumlu görüş bildirmesi, diğer bir ifadeyle firma şerefiye değer düşüklüğü tespitinde herhangi bir yanlışlık olmadığı, kullanılan varsayım ve yöntemlerin uygun olduğu ve şerefiye değer düşüklüğü tespiti ile ilgili de olumlu görüş bildirilmesinin katılımcılar üzerinde sınırlı etkiye neden olması olarak belirtilmelidir. Söz konusu çıkarımın göstergesi ise; yalnızca BDR sunulduğunda 2,22 olan ortalama değer KDK açıklamasına olumlu ek açıklama sunulması durumunda da 2,37 ortalama değere sahip olması ve söz konusu farklılığın da istatistiksel olarak %5 düzeyinde (-1,986) anlamlı olmasıdır. Tablo 3 kapmasında ifade edilmesi gereken bir diğer husus KDK açıklamasına ek olarak sunulan ve şerefiye değer düşüklüğü tespitinde kullanılan varsayım ve yöntemlerle ilgili olumsuz algı oluşturan, bağımsız denetçinin herhangi bir görüş bildirmediği senaryonun ortalama değerinin en yüksek düzeyde olması (2,96) ve istatistiksel olarak diğer senaryolardan farklılık göstermesidir. Bahse konu bulgular kapsamında da H2 hipotezinin reddedileceği, diğer bir ifadeyle finansal tablo kullanıcılarının firma pay senedine olan yatırım kararları yalnızca bağımsız denetçi raporunun ve kilit denetim konularının sunulması ile bunlara ek olarak kilit denetim konusu ile ilgili ek açıklamaların da (olumlu/olumsuz) sunulması durumunda farklılık

gösterdiği tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında test edilen diğer hipotez H3 hipotezi olup farklı senaryolar kapsamında katılımcıların finansal tablolara olan güvenine ilişkin değerlendirmelerini incelemektedir. Bu kapsamda H3 hipotezine konu olan ifadeye ilişkin ortalama değerler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4 : Katılımcıların Finansal Tablolara Olan Güvenine İlişkin İfadelerin Ortalama Değerleri

İfadeler	BDR	BDR&KDK	BDR&KDK Olumlu	BDR&KDK Olumlu
ABC işletmesine ait bağımsız denetçi raporu/ KDK/ KDK ek açıklama (olumlu)/ KDK ek açıklama (olumsuz) sonucunda yayınlanan finansal tablolara olan güvenim artmıştır.	3,62	3,74	3,51	3,42

Tablo 4'te raporlanan ortalama değerler her bir senaryoda katılımcılara yöneltilen ifadelerin ortalama değerlerini ifade etmektedir. Örneğin 3,62 ortalama değeri katılımcılara yalnızca BDR sunulması senaryosunda verdikleri cevapların ortalaması ifade ederken 3,74 ortalaması katılımcılara BDR ve KDK açıklamasının sunulduğu senaryodaki ifadeye verdikleri cevapların ortalamasını ifade etmektedir. Bu doğrultuda değerlendirildiğinde katılımcıların yayınlanan finansal tablolara en yüksek düzeyde güvendiklerini ifade ettikleri senaryonun BDR ve KDK açıklamalarının birlikte sunulduğu senaryo olduğu görülmektedir (3,74). Daha sonra katılımcıların yayınlanan finansal tablolara olan güvenlerinde sırasıyla (i) yalnızca BDR, (ii) BDR&KDK ve olumlu ek açıklama ve (iii) BDR&KDK olumsuz ek açıklama senaryolarının yer aldığı görülmektedir. Söz konusu ortalama değerlerden yola çıkarak senaryolar arasında farklılıklar olduğu tespit edilse de bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı test edilmeye muhtaçtır. H3 hipotezi ile ilgili yapılan eşleştirilmiş t testi bulguları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5 : H3 Hipotezi Test Bulguları

	BDR	BDR&KDK	BDR&KDK Olumlu	BDR&KDK Olumlu
BDR				
BDR&KDK	-1,458			
BDR&KDK Olumlu	1,201	2,551**		
BDR&KDK Olumsuz	1,847	3,284***	1,101	-

, * sırasıyla %5 ve %1 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 5 'te raporlanan bulgular değerlendirildiğinde H3 hipotezini destekleyen kısıtlı bulguların elde edildiği görülmektedir. Katılımcıların yayınlanan finansal tablolara olan güven düzeyleri senaryoların yalnızca ikisinde farklılaşmıştır. Katılımcıların BDR ve KDK açıklamalarının sunulduğu senaryoda finansal tablolara en yüksek ortalama ile güvendikleri ve bu senaryo ile KDK ek açıklamalarının (olumlu/olumsuz) sunulduğu senaryolar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu noktada dikkati çeken husus; katılımcıların BDR ve KDK açıklamalarının ötesinde bilgi sunan KDK ek açıklamalarına (olumlu/olumsuz) finansal tablolara güven kapsamında olumsuz yaklaşıklarının değerlendirilmesidir. Bu durumun bir nedeni finansal tablo kullanıcılarına sunulan bilgilerin artmasının belirli bir aşamadan sonra içerdiği bilgidен bağımsız olarak olumsuz etki yapma ihtimali olarak ifade edilebilir. Çalışma kapsamında ifade edildiğinde katılımcıların ABC işletmesine ait BDR yanında KDK açıklamalarının sunulmasını finansal tablolara olan güven noktasında yeterli gördükleri, bu aşamadan ötede sunulan bilgilerin olumlu ya da olumsuz olmasının önemi olmaksızın finansal tablolara olan güveni azaltıcı yönde etkisi olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Araştırma kapsamında incelenen son hipotez H4 hipotezi olup katılımcıların farklı senaryolar kapsamında bağımsız denetçiye olan güvenleri incelenmektedir. H4 hipotezine ilişkin ifadelerden elde edilen ortalama değerler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6 : Katılımcıların Bağımsız Denetçiye Olan Güvenine İlişkin İfadelerin Ortalama Değerler

İfadeler	BDR	BDR&KDK	BDR&KDK Olumlu	BDR&KDK Olumlu
(i) Bağımsız denetçi raporu yanında KDK açıklamalarının yapılması işletme hakkında daha fazla bilgi sahibi olmamı sağladı. (ii) ABC işletmesine ait denetim raporunda verilen bilgiler denetçiye olan güvenimi arttırdı. (iii) ABC işletmesine ait denetim raporunda verilen bilgiler denetçinin benim menfaatlerimi gözettiğini düşünmemi sağladı.	3,08	3,21	3,29	3,17

Tablo 6'da raporlanan değerler incelendiğinde katılımcıların bağımsız denetçiye olan güvenlerinin en yüksek ortalama değere sahip olduğu

senaryonun 3,29 ortalama ile BDR&KDK ve olumlu ek açıklama senaryosu olduğu görülmektedir. Bu noktada dikkati çeken katılımcıların 3,08 ortalama ile yalnızca BDR sunulan senaryoda bağımsız denetçiye olan güvenlerinin en düşük ortalama sahip olmasıdır. Bu noktada bağımsız denetçi raporu yanında sunulan ek bilgilerin olduğu senaryolarda bağımsız denetçiye olan güvenin ortalama değeri yüksek olsa da bu duruma neden olan etmenin yalnızca sunulan ek bilgiler olup olmadığı konusunda herhangi bir çıkarım çalışma kapsamında yapılamamaktadır. Araştırmacının amacı kapsamında farklı senaryolarda katılımcıların bağımsız denetçiye olan güveninin farklılık gösterip göstermediğine ilişkin gerçekleştirilen eşleştirilmiş t testi bulguları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7 : H4 Hipotezi Test Bulguları

	BDR	BDR&KDK	BDR&KDK Olumlu	BDR&KDK Olumsuz
BDR				
BDR&KDK	-2,161**			
BDR&KDK Olumlu	-3,726***	-1,320		
BDR&KDK Olumsuz	-1,400	0,644	1,999**	-

,* sırasıyla %5 ve %1 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 7'de raporlanan bulgular incelendiğinde katılımcıların bağımsız denetçiye olan güvenlerinin ortalama değerlerinin senaryolar arasında farklılaştığına ilişkin kısıtlı kanıtların elde edildiği ifade edilebilir. Bu kapsamda katılımcılar BDR ve KDK açıklamalarının birlikte sunulduğu bir senaryoda yalnızca BDR sunulan bir senaryoya göre bağımsız denetçiye istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazla güvenmektedirler (-2,161). BDR ve KDK açıklamalarına ilave olarak yapılan ek açıklamaların yer aldığı senaryolar dikkate alındığında ise katılımcıların olumlu KDK ek açıklamalarının sunulduğu senaryoda hem yalnızca BDR sunulan (-3,726) hem de olumsuz KDK ek açıklaması sunulan senaryolardan (1,999) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazla güvenmektedir.

SONUÇ

BDS 701 ile IAASB denetçi raporlarında kilit denetim konuları adı altında yeni bir bilgilendirme kısmının olmasını zorunlu hale getirmiştir. KDK'lara ilişkin yurt içi literatür incelendiğinde yapılan çalışmaların genel olarak KDK'ların hangi hesap kalemlerine yoğunlaştığı, sektörel farklılıklar olup olmadığı, raporlanan KDK'ların sektör dinamiklerini ne ölçüde yansıttığı, denetçi kuruluşların bu sürecin neresinde olduğu, denetim görüşleri ya da çalışılan denetçi firmasının yerel ya da uluslararası olmasının raporlanan KDK'yı değiştirip değiştirmediğine ilişkin tanımlayıcı çalışmalardan oluştuğunu

söylemek mümkündür. Bu alanda yapılan daha güncel çalışmalar ise KDK'ların bilgi verme yönüne, bir diğer ifadeyle finansal tablo kullanıcılarının karar verme sürecini etkileme gücüne yoğunlaşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, yapılan bu çalışma ülkemiz örnekleminde yatırımcı davranışının KDK'lar ekseninde nasıl değiştiğini nitel araştırma teknikleri düzeyinde ölçerek literatüre katkı yapmayı planlamaktadır.

Yapılan çalışmada geliştirilen ölçekler yardımıyla standart bağımsız denetçi raporuna ek olarak sunulan bilgilerin (KDK açıklamaları, bu açıklamalara ilişkin çözüm paragrafları) yatırımcılar açısından firmaya ilişkin kararları, finansal tablolara ve bağımsız denetçiye olan güven seviyesini etkileyip etkilemediğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bir diğer ifadeyle, KDK'ların denetçilerle finansal tablo kullanıcıları arasındaki iletişim sürecindeki etkisi sorgulanmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre bağımsız denetim raporlarına ek olarak sunulan KDK'ların profesyonel olmayan yatırımcı kararları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Buna ilaveten denetim raporunda sadece KDK'ya ait yüzeysel açıklama yanında denetçinin KDK hakkında olumlu görüş bildirmesi ya da olumsuz görüş bildirmesinin de karar verme sürecinde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Burada dikkat çeken nokta ise yatırımcı kararları üzerinde denetçi tarafından raporlanan olumsuz bilgilerin olumlu bilgilerle kıyaslanınca daha yüksek etkiye neden olduğudur. Diğer taraftan çalışma kapsamında standart bağımsız denetim raporuna ek olarak sunulan KDK bölümü ve bu bölümlere ait denetçilerin ek açıklamalarının yatırımcının finansal tablolara ya da bağımsız denetçiye olan güvenini nasıl etkilediği de test edilmiştir. Sonuçlara göre, standart bağımsız denetim raporuna ek olarak KDK'lar hakkında açıklama yapılması yatırımcıların finansal tablolara ya da bağımsız denetçiye olan güvenini anlamlı bir şekilde arttırmaktadır. Ancak, KDK'lara ek olarak bağımsız denetçinin KDK konusu hesap ile ilgili olumlu ya da olumsuz görüş bildirmesi finansal tablolara olan güven seviyesini düşürmektedir. Özetlemek gerekirse, uygulamaya konulma nedenlerinden biri finansal tabloların bilgilendirme gücünü artırma amacı olan kilit denetim konularının bilgiyi artırma rolünün ve yatırımcıların karar verme süreçlerinde etkili bir araç olma yönünde göz önünde tutulması gereken bir araç olduğu elde edilen bulgularla söylenebilir.

Elde edilen sonuçlar değerlendirilirken çalışmanın bir takım kısıtları da göz önünde bulundurulmalıdır. Yapılan çalışma nitel araştırma yöntemlerinden anket tekniği ile yapılmıştır ve buna bağlı olarak katılımcı odaklı bazı problemlerin (eksik veri, yanlış cevap verme, vs.) olabileceği gözden kaçırılmamalıdır. Diğer taraftan anketin uygulama alanı sadece bir şehirde muhasebe ve finans anabilim dalında öğrenim gören lisansüstü öğrencileri

olduğu için genelleme yapma imkanı düşüktür. Gelecek çalışma önerileri olarak ise benzer bir ölçeğin profesyonel yatırımcılar üzerinde uygulanması, profesyonel ve profesyonel olmayan yatırımcıların yatırım davranışlarının farklılaşıp farklılaşmadığının test edilmesi öne sürülebilir. Ayrıca, ilkimizde henüz başlangıç seviyesinde ve döneminde olan KDK raporlama sürecine ilişkin ilerleyen zamanlarda veri sayısının artması (gözlemlenebilecek ve analiz edilebilecek finansal tablo verisine erişme imkanı) bu alanda nicel analizlerin de yapılmasını olanaklı hale getirecek ve KDK'ların yatırımcı davranışı üzerindeki etkisi daha etkin ve güvenilir bir şekilde ortaya konulabilecektir.

KAYNAKÇA

Akdoğan, N., Bülbül, S. (2019). “Bağımsız Denetçi Raporlarında Kilit Denetim Konularının Bildirilmesinde Bist 100 Şirketlerindeki İlk Uygulama Sonuçlarının Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma”, Muhasebe ve Denetime Bakış= Accounting & Auditing Review, 18 (56), 1-24.

Alduraywish , Y. (2018, Temmuz). Critical Audit Matters And Audit Legal Liability: A Systematic Review Of Literature. International Journal of Management and Applied Science, 4(87-89).

Altawalbeh, M. ve Alhajaya, M. (2019). The Investors Reaction to the Disclosure of Key Audit Matters: Empirical Evidence from Jordan. International Business Research, 12(3), 50-57.

Bağımsız Denetim Standardı (701) (2017), Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi, <http://www.kgk.gov.tr/Portal2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20701.pdf>.

Bédard, J., Gonthier-Besacier, N. ve Schatt, A. (tarih yok). Analysis of the Consequences of the Disclosure of Key Audit Matters in the Audit Report.

Brasel, K., Doxey, M., Grenier, J., ve Reffett, A. (2016). Risk Disclosure Preceding Negative Outcomes: The Effects of Reporting Critical Audit Matters on Judgments of Auditor Liability. Current Issues In Auditing, 10(2), 1-10.

Can, M. (2017). “BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi Standardı Uygulamasına İlişkin Denetçi Beklentilerinin Araştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Christensen, B., Steven M, G. ve Wolfe, C. (2014). Do Critical Audit Matter Paragraphs in the Audit Report Change Nonprofessional Investors' Decision to Invest? Auditing: A Journal of Practice & Theory, 33(4), 71-93.

Doxey, M. M. (2013). The Effect Of Increased Audit Disclosure On Investors'perceptions Of Management, Auditors, And Financial Reporting: An Experimental Investigation.

Gimbar, C., Hansen, B. ve Ozlanski, M. (2016). Early Evidence On The Effects Of Critical Audit Matters On Auditor Liability. Current Issues In Auditing, 10(1), 23-33.

Gimbar, C., Hansen, B. ve Ozlanski, M. (2016). The Effects of Critical Audit

Matter Paragraphs and Accounting Standard Precision on Auditor Liability. *The Accounting Review*, 91(6), 1629-1646.

Gönen, S., Yıldırım, F. (2019, April). BDS 701 Kilit Denetim Konuları: BİST İçerisinde Yer Alan Bankalar Ve Sigorta Şirketlerine Yönelik İnceleme. In III. INTERNATIONAL APPLIED SOCIAL SCIENCES CONGRESS (C-IASOS) ÇEŞME/İZMİR, 149-164.

Gökgöz, A. (2018). “Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi ve Borsa İstanbul'da İşlem Gören İşletmeler Üzerine Bir Araştırma”, *Journal of Accounting, Finance ve Auditing Studies*, 4 (2), 126-138.

Güleç, Ö.F. (2020). Muhasebe Meslek Mensupları Perspektifinden Bağımsız Denetimde Kilit Denetim Konuları. *Muhasebe ve Denetime Bakış= Accounting & Auditing Review*, 19(59), 253-274.

Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (1998). *Multivariate data analysis*. Englewood Cliff. New Jersey, USA, 5(3), 207-209.

İşseveroğlu, G. (2019). Bağımsız Denetim Raporunda Kilit Denetim Konuları: BİST Sigorta Şirketlerinin 2017-2018 Yılları Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (84), 49-64.

Kachelmeier, S., Rinkus, D., Schmidt, J. ve Valentine, K. (2018). The Forewarning Effect of Critical Audit Matter Disclosures Involving Measurement Uncertainty.

Kachelmeier, S., Schmidt, J. ve Valentine, K. (2014). The Disclaimer Effect of Disclosing Critical Audit Matters in the Auditor's Report.

Kipp, P. (2017). The Effect of Expanded Audit Report Disclosures on Users' Confidence in the Audit and the Financial Statements.

Köhler, A., Ratzinger-Sakel, N. V. ve Theis, J. (2016). The Effects of Key Audit Matters on the Auditor's Report's Communicative Value: Experimental Evidence from Investment Professionals and Non-professional Investors. Available at SSRN 2838162.

Li, H. (2017). The Benefit Of Adding Key Audit Matters To The Auditing Report. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 49, 21-24.

Sarısoy, Ö., Kepçe, N. (2019). Bağımsız Denetim Raporunda Kilit Denetim Konularına Yer Verilmesi ve Beklenti Farkları. *Mali Çözüm Dergisi/Financial Analysis*, 29 (153), 39-66.

Saunders, M. N. K., Lewis, P., ve Thornhill, A. (2019). Research Methods for Business Students, (8th edn.) Harlow:Pearson.

Uzay, Ş., Köylü, Ç. (2018). “Kilit Denetim Konuları: Borsa İstanbul Üzerine Bir Araştırma”. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 52, 47-70.

Varıcı, İ., Çağiran, F.K. (2017). “Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 701 Çerçevesinde Kilit Denetim Konuları: Borsa İstanbul'daki İşletmelerin Denetim Raporları Üzerine Bir Analiz”, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 22, 193-208.

İŞLETMELERDE NAKİT AKIM ANALİZİ VE BORSA İSTANBUL TURİZM ŞİRKETLERİNDE BİR UYGULAMA*

Cash Flow Analysis In Businesses

And An Application In Borsa Istanbul Tourism Companies

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

Onur ERASLAN, Önder MET*****

Gönderim Tarihi: 14.12.2019

Kabul Tarihi: 14.02.2020

ÖZ: Toplumun beklentilerini karşılamak üzere faaliyette bulunan işletmelerde asimetrik bilgiye sahip ortakların, kredi kurumlarının, yöneticilerin, tüketicilerin vd. paydaşların güvenilir bilgi edinmesi gerekmektedir. Bu bilgilerin sağlanmasında iyi bir muhasebe sistemi ve finansal tablo analizleri büyük yer tutmaktadır. Bir finansal tablo olarak işletmenin likidite durumunu ortaya koyan nakit akım tablosu, bir faaliyet döneminde nakit akışlarını açıklayarak finansal performansın değerlendirilmesinde kullanılır. Bu çalışma, işletmelerde nakit akım tablosu ve nakit akım oranlarına ilişkin temel kuramsal bilgilere ek olarak, BİST'e kayıtlı Altın Yunus Çeşme ve Marmaris Altın Yunus turizm işletmelerinin finansal performanslarını ölçmeye yönelik bir uygulamayı kapsamaktadır. Nakit akım oranları ile işletmelerin son üç yılının finansal durumu, dokuz adet nakit akım oranı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucuna göre, Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş.'nin analiz döneminde finansal performansının olumlu bir seyir göstermediği, Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş.'nin ise nakit temelde finansal performansının, analiz döneminde genel olarak olumlu düzeyde gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Borsa İstanbul Turizm İşletmeleri, Finansal Oranlar, Nakit Akım Analizi

JEL sınıflandırması: M40, M41

* Bu çalışma, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı'nda hazırlanan "İşletmelerde Nakit Akım Analizi ve Borsa İstanbul Turizm Şirketlerinde Bir Uygulama" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Öğr. Gör., Harran Üniversitesi/Halfeti Meslek Yüksekokulu/Otel Lokanta İkram Hizmetleri Bölümü, onureraslan@harran.edu.tr, ORCID : 000-0001-6294-3352

*** Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi/Turizm Fakültesi/Turizm İşletmeciliği Bölümü, ondermet@balikesir.edu.tr, ORCID : 000-0001-5689-5809

ABSTRACT: Asymmetric information - sharing partners, credit institutions, managers, consumers, etc. stakeholders need to obtain reliable information in businesses operating to meet community expectations. A good accounting system and financial statement analysis have a great place in providing this information. The statement of cash flows that disclose the liquidity position of a business as a financial statement is used to assess its financial performance by disclosing cash flows in an operating period. This study includes an application to measure financial performance of Altın Yunus Çeşme and Marmaris Altın Yunus hotel registered in BİST in addition to basic theoretical information about cash flow table and cash flow rates in businesses. The financial condition of the last three years of businesses with the cash flow rates were analyzed using nine cash flow ratios. According to the results of the analysis, it was determined that the financial performance of Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş. did not show a positive course in the analysis period, while the financial performance of Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş. on the cash basis was generally positive during the analysis period.

Keywords: Borsa İstanbul Tourism Businesses, Financial Ratios, Cash Flow Analysis

JEL Classification: M40, M41

GİRİŞ

Son yıllarda artan rekabet ve krizler nedeniyle işletmelerde maliyet ve gelirlere ilişkin işlemlerin doğru, güvenilir ve zamanında gerçekleştirilmesi daha da önem kazanmıştır.

Finansal tablolardan faydalananlar, kararlarını, nakit akım tablosundan elde ettikleri bilgileri çeşitli şekilde analize tabi tutarak ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda edindikleri bilgilere göre alabilirler (Sultanoğlu, 2014: 6). Nakit akım tablosu, bilanço ve gelir tablosuyla birlikte analiz edildiğinde, işletmenin finansal borçlarını ödeyebilme gücü, net aktiflerinde gerçekleşen değişimi, likidite seviyesi ve nakit akışlarının durumunu ve zamanlamasını değerlendirebilmek için gerekli bilgileri sunar. Nakit akışına yönelik elde edilen bilgi, işletmenin nakit ve nakit benzeri sağlama gücünün değerlendirilmesini, ilerleyen dönemlerdeki nakit akışlarının ölçülmesini ve diğer işletmelerle karşılaştırmak için çeşitli yöntemler geliştirilmesine yardımcı olur (TMS 7: 4-5). Hatta işletmeler arasında kullanılan aynı özellikteki uygulama ve olaylar için değişik nitelikteki muhasebe uygulamalarının yansımalarını ortadan kaldırarak değişik işletmelerin faaliyet raporlarının kıyaslanmasına olanak sağlar. (www.resmigazete.gov.tr, 03.01.2018.

Bu çalışmada, BİST'e (Borsa İstanbul) kayıtlı Altın Yunus Çeşme ve Altın Yunus Marmaris turizm işletmelerinin finansal durumlarını analiz etmek için nakit akım tabloları ve oranları incelenmiştir. Böylelikle bu işletmelerin faaliyetleri değerlendirilmiştir. İşletmelerin nakit akışlarına yönelik bilgi; ilerleyen dönemdeki nakit akışlarının durumunun ve zamanlamasının mutlak bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Nakit akım tablosundan sağlanan oranlar, likidite oranları, faaliyet oranları gibi bilançodan sağlanan geleneksel oranlara göre daha fazla bilgi içerdiği için, kredi verenler tarafından son dönemlerde daha yaygın kullanılmaya başlanmıştır. İşletmenin borcunu faiziyle birlikte vadesinde ödeyip ödemeyeceği, kredi verenlerin işletmelerin risk durumunu analiz ederken en çok dikkat ettikleri husustur. Bilançodan sağlanan geleneksel likidite oranları geçmiş bir tarihteki borç ödeme yeteneğini ortaya koyar. Nakit akım oranları ise, belirli bir dönem boyunca sağlanan nakdin, borçlarla kıyaslayarak işletmenin sahip olduğu borç ödeme kabiliyetine yönelik bilgiler sunar (Köroğlu, 2007: 12). Böylece turizm işletmelerinin finansal performansları hakkında önemli bilgiler toplanabilir. Bu işletmelerin finansal durumları hakkında somut bilgiler sağlayan nakit akım tablosu, belirli nakit akım oranları kullanılarak analiz edilebilir.

Nakit Akım Oranları

Nakit akım oranlarının hesaplanabilmesi için işletmelerin finansal durum tablosu, gelir tablosu ve nakit akım tablosuna gerek duyulmaktadır. Nakit akım oranlarıyla özellikle kredi veren kurum ve kuruluşlar ile yatırımcılar ilgilenmektedir. Kredi verenler, işletmelerin esas faaliyetlerinden yeterli düzeyde nakit sağlanıp sağlanmadığına ilişkin bilgilere nakit akım oranları vasıtasıyla ulaşırlar. Bu sebeple verilen kredi tutarı ile alınan risk durumu kolayca analiz edilebilmektedir. Yatırımcılar açısından değerlendirildiğinde ise nakit akım oranları vasıtasıyla işletmelerin temettü ödeme güçlerinin daha gerçekçi şekilde ölçümü mümkün kılınmaktadır (Yıldırım vd., 2016: 11).

Nakit akım analizinde kullanılan nakit akım oranları dokuz tanedir. Bütün oranlardaki “faaliyetlerden sağlanan nakit” rakamı nakit akımı tablosundan alınmaktadır. Oranlar aşağıda açıklanmaktadır (Met, 2013: 123):

a. Faaliyetlerden Sağlanan Nakit/Ortalama Kısa Vadeli Borçlar

Oran, nakit akımına dayanan bir likidite oranıdır. İşletmelerin kısa vadeli borç ödeme gücünü nakit temelinde ölçer.

Ortalama Kısa Vadeli Borçlar = (Dönem Başı Kısa Vadeli Borçlar + Dönem Sonu Kısa Vadeli Borçlar) / 2

Geleneksel finansal oranlarda likiditeyi ölçmeye yarar fakat yanıltıcı bilgi verebilir. Bu oran belirli bir zaman dilimini kapsadığından ve payda ortalama bir değer yansıttığı için daha faydalı bir değerlendirme olabilir. Oranın yüksek olması durumunda işletmenin likiditesi yüksek olur. Sağlıklı bir işletme için bu oranın 0,40 veya daha yüksek olduğu ileri sürülmektedir (Schmidgall vd., 1993: 49).

b. Faaliyetlerden Sağlanan Nakit/Ortalama Toplam Borçlar

Oran, işletmelerin bütün borçlarını yapılan faaliyetlerden sağlanan nakit ile karşılama becerisi ile ilgili bilgiler vermektedir. Yani işletmenin faaliyetlerinden elde ettiği nakit akışı ile kısa ve uzun vadeli borçlarını karşılama oranını göstermektedir (Vargün ve Uygurtürk, 2016: 364).

Ortalama Toplam Borçlar = (Dönem Başı Toplam Borçlar + Dönem Sonu Toplam Borçlar)/2

Oran ne derece yüksek ise, uzun vadeli borç verenler açısından işletmeye duyulan güven o derece fazla olur. Bu oranın 0,20 veya daha yüksek olması yeterli görülmektedir (Schmidgall vd., 1993: 49).

c. Faaliyetlerden Sağlanan Nakit + Faiz Giderleri/Faiz Giderleri

Oran, ödenen faiz tutarı ile elde edilen nakit kazancı karşılaştırmaktadır. Oranın yüksek olması işletmelerin nakit kazancının yüksek olduğunu ve faiz giderlerinin kolayca karşılanabileceğini göstermektedir. Oran turizm işletmeleri açısından değerlendirildiğinde, turizm işletmeleri kısa vadeli borçlanmalara yönelmektedirler ve bu da uzun vadede sürekli finansman açığına, bununla beraber faiz giderlerinin yüksek olmasına neden olmaktadır (Afşar, 2002: 150; Yılmaz, 1999: 187).

d. Faaliyetlerden Sağlanan Nakit/Toplam Satışlar

Oranla, işletmelerin satışlarına göre yaratılan nakit düzeyi ölçülmektedir. Nakit akım marjı olarak bilinen bu oran ne derece yüksek ise, işletme alacak tahsilatı konusunda o derece başarılı olur. (Yılmaz, 1999: 186).

e. Faaliyetlerden Sağlanan Nakit/Net Kar

Bir işletmenin faaliyetlerinden sağlanan nakit ile kar arasındaki ilişkiyi gösterir. Faaliyetlerinden sağlanan nakdin net kara oranının yüksek olması arzu edilir (Met, 2013: 124).

f. Faaliyetlerden Sağlanan Nakit/Toplam Varlıklar

Varlıkların nakit yaratma gücü rasyosu olarak bilinen bu oran, varlıkların nakit yaratma yeteneğini göstermektedir. İşletmenin sahip olduğu varlıkların nakit

akışı sağlamada ne kadar etkin kullanıldığını göstermektedir (Yılmaz, 1999: 187; Vargün ve Uygurtürk, 2016: 364).

g. Faaliyetlerden Sağlanan Nakit/Ortalama Ticari Alacaklar

İşletmelerin sahip olduğu varlıklarının ne seviye etkin ve verimli kullanıldığının değerlendirilmesi amacıyla kullanılan faaliyet oranlarındandır. İşletmelerin yarattığı nakit ile ticari alacakları arasındaki ilişkiyi göstermektedir (Sakarya ve Akkuş, 2015: 111-112).

h. Faaliyetlerden Sağlanan Nakit/Öz Kaynaklar

Ortaklar İçin Nakit Yaratma oranı olarak ifade edilen oran, ortakların işletmeye bağladıkları fonlardan elde edilen nakit kazancını gösterir (Yılmaz, 1999: 197).

i. Alacakların Tahsil Süresi + Stokların Devir Süresi – Borçların Ertelenme Süresi*

“Alacakların Tahsil Süresi = Alacaklar / (Net Satışlar / 360); Stok Devir Süresi = Stoklar / (Satışların Maliyeti / 360); Borçların Ertelenme Süresi = Kısa Vadeli Borçlar / (Satışların Maliyeti / 360)” olarak ifade edilen oran;

Alacaklar ve stokların ortalama tahsilat süresi toplamından kısa vadeli borçların ortalama ödeme süresinin çıkarılması ile bulunan zamanı gösterir (Vargün ve Uygurtürk, 2016: 364). İşletme sermayesinin etkinliğini ortaya koymakla birlikte karlılık ve likiditesine doğrudan etki eder (İşeri ve Chambers, 2003: 1).

BORSA İSTANBUL TURİZM ŞİRKETLERİNDE BİR UYGULAMA

Bu bölümde örnek olay analizi kapsamında, BİST'e kayıtlı turizm işletmeciliği alanında faaliyet gösteren iki işletmeye yönelik bir uygulama yapılması amaçlanmıştır. Sözü edilen işletmelerin 2015, 2016 ve 2017 mali verileri toplanmıştır. Bu mali veriler, ilgili yıl bilançoları, gelir tablosu ve nakit akım tablosudur. Bu veriler kullanılarak çalışmanın teorik kısmında belirtilen finansal analiz tekniklerinden nakit akım analizi gerçekleştirilmiş ve finansal performans açısından dikkat çeken noktaların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın iki işletme ile sınırlandırılmasının nedeni, nakit akım analizinin belirlenen oranlarla daha fazla detaylandırılıp incelenerek değerlendirilebilmesidir.

Nitel araştırmada kullanılan yöntemlerden biri olarak “Örnek Olay İnceleme” araştırmasında, belli bir sürede, az sayıda olay, birden fazla özellik açısından derinlemesine incelenir (Aylar, 2012: 772). Bu çalışmada da az sayıdaki örnek olay, finansal durumu gösteren bilanço, gelir tablosu, nakit akım tablosu gibi mali tabloları üzerinden incelenmiştir. Birçok örnek olay incelemesindeki gibi

bu çalışmada da nitel araştırma yaklaşımı kullanılmış ve az sayıdaki örnek olay, yazılı doküman ve belgelerin analiziyle ve ayrıca toplanan farklı türdeki bilgilerin analizi, kodlanması ve yorumlanması ile sistematik bir yaklaşım halinde ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı, finansal performansın değerlendirilmesinde nakit akım oranlarının nasıl kullanılacağını ve yorumlanacağını bir uygulama ile göstermek ve aynı zamanda iki turizm şirketi üzerinde yapılacak uygulama ile neleri doğru neleri yanlış yaptıklarını tespit edip, yapılan yanlışları nasıl düzeltecekleri konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır.

Araştırma Kapsamına Alınan İşletmeler Hakkında Genel Bilgiler

BİST'te hisseleri işlem gören turizm işletmeleri arasından seçilen Altın Yunus Çeşme Turistik Tesisler A.Ş. ve Marmaris Altın Yunus Turistik Tesisler A.Ş. örnek olay analizine tabi tutulmuştur. Adı geçen turizm işletmelerinin fiili faaliyet konuları, dahil olduğu sektörler ve bünyelerindeki işletme sayıları hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir.

Marmaris Altın Yunus Turistik Tesisler A.Ş.

Marmaris Altın Yunus Turistik Tesisler A.Ş. (Mares) 1986 yılında kurulmuş olup, Türkiye'de kayıtlıdır ve Türk Ticaret Kanunu altında faaliyet göstermektedir. Şirket'in fiili faaliyet konusu, Antalya'da turistik otel işletmek ve turizm hizmetleri sunmak, Marmaris'te kurulmuş olan turistik tesisi kiraya vermektir. Şirket, Sermaye Piyasası Kurulu'na (SPK) kayıtlıdır ve hisseleri Borsa İstanbul'da işlem görmektedir.

Şirket'in Marmaris ve Antalya'da birer tane olmak üzere iki adet oteli bulunmaktadır. Marmaris'teki otelin yatak kapasitesi 1.078 olup Antalya'daki otelin yatak kapasitesi 420'dir (31 Aralık 2016) (www.kap.org.tr, 14.04.2018).

Altın Yunus Çeşme Turistik Tesisler A.Ş.

Altın Yunus Çeşme Turistik Tesisler A.Ş.'nin fiili faaliyet konusu, İzmir Çeşme'de turistik otel ve tesis işletmek, yerli ve yabancı misafirlere konaklama, kongre - seminer organizasyonları ile sağlık ve dinçleşme programları uygulamaktır. Otel satışlarının büyük kısmını yerli ve yabancı tur operatörleri ile gerçekleştirmektedir. Otel'in faaliyetleri turizm sezonuna bağlı olarak dönemsellik arz etmektedir. Otelin ana bina ve marina odaları toplamı 423 adet (31 Aralık 2016) Altın Yunus apart odaları toplamı ise 42 adettir (31 Aralık 2016). Şirket, Sermaye Piyasası Kurulu'na (SPK) kayıtlıdır ve hisseleri, Borsa İstanbul'da (BİST) işlem görmektedir. (www.kap.org.tr, 15.04.2018).

Çizelge 1 : Araştırma Kapsamında BİST'TE İşlem Gören İşletmeler Hakkında Genel Bilgiler

BİST Kodu	BİST Turizm İşletmeleri	Dâhil Olduğu Sektör	Faaliyet Konuları	Bünyesindeki Turizm İşletmeleri
MAALT	Marmaris Altın Yunus Turistik Tesisler A.Ş.	Toptan ve Perakende Ticaret, Otel ve Lokantalar / Lokanta ve Oteller	Turistik otel işletmeciliği	1'i kirada olmak üzere 2 adet 5 yıldızlı otel
	Altın Yunus Çeşme Turistik Tesisler A.Ş.	Toptan ve Perakende Ticaret, Otel ve Lokantalar / Lokanta ve Oteller	Turizm işletmeciliği	Bir adet tatil köyü
AYCES				

Kaynak: Borsa İstanbul, 2018.

Araştırmada Kullanılan Nakit Akım Oranları

Çalışmada işletmelerin faaliyet, likidite, karlılık ve mali yapı durumunun belirlenmesine yönelik nakit akım oranları kullanılmıştır. Analizde kullanılan nakit akım oranları literatürde sıklıkla kullanılan oranlar olup hesaplanma yöntemleri Çizelge 1'd2 yer almaktadır (Met, 2013: 123; Vargün ve Uygurtürk, 2016: 364; Schmidgall vd., 1993: 53; Yılmaz ve İçten, 2017: 170; Sakarya ve Akkuş, 2015: 111; Başar ve Azgın, 2016: 788-789). Söz konusu oranların hesaplanmasında kullanılan bilgiler, Kamuyu Aydınlatma Platformu'nun (KAP) resmi internet sitesinden elde edilmiştir (KAP, 2018).

Çizelge 2 : Çalışmada Kullanılan Nakit Akım Oranları

Oran Kodu	Oran Tanımı
K1	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Ortalama Kısa Vadeli Borçlar
K2	(Faaliyetlerden Sağlanan Nakit + Faiz Gideri) / Faiz Gideri
K3	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Ortalama Toplam Borçlar
K4	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Toplam Varlıklar
K5	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Ortalama Ticari Alacaklar
K6	Alacakların Tahsil Süresi + Stokların Devir Süresi – Borçların Ertelenme Süresi*
K7	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Öz Kaynaklar
K8	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Net Kar
K9	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Toplam Satışlar

*Alacakların Tahsil Süresi = Alacaklar / (Net Satışlar / 360); Stok Devir Süresi = Stoklar / (Satışların Maliyeti / 360); Borçların Ertelenme Süresi = Kısa Vadeli Borçlar / (Satışların Maliyeti / 360)

Analizde **K1 kodlu** oran, nakit akımına dayanan bir likidite oranı olarak işletmelerin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü gösterir.

K2 kodlu oran borç ödeme oranlarından. Aynı amaçla kullanılan geleneksel Faizi Kazanma Oranı ile benzerlik göstermektedir. Faizi Kazanma Oranı, bir

dönemde ödenen faiz giderine kıyasla aynı dönemde kaç katı kazanç elde edildiğini ölçerken, Nakit Akım Faizi Karşılama Oranı ödenen faiz ile elde edilen nakit kazancı karşılaştırmaktadır.

K3 kodlu oran, işletmelerin toplam borçlarını faaliyetlerden sağlanan nakit ile karşılama yeteneği hakkında bilgi vermektedir.

K4 kodlu oran, işletmelerin toplam varlıklarından nakit üretme performansını göstermektedir. Bu oranın pozitif yönde ilerlemesi işletmelerin nakit üretme gücü açısından varlık verimliliği artışının bir göstergesidir.

K5 kodlu oran, işletmenin yarattığı nakit ile ticari alacakları arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

K6 kodlu oran, işletmedeki nakit dönüş süresini gün cinsinden vermekte ve işletmenin faaliyetlerinden ne kadar sürede nakit sağladığını göstermektedir. Bu sürenin uzaması, nakit sağlanana kadar geçecek sürenin uzadığını gösterir. Bu nedenle bu oranın düşük olması beklenir.

K7 kodlu oran, işletmelerin özkaynaklarından nakit üretme performansını göstermektedir. Ortakların nakit yaratma gücünü gösteren bu oran, ortakların nakit olarak kazancını gösterir.

K8 kodlu oran, işletmelerin nakit üretme gücüne ilişkin bir göstergedir. İşletmenin faaliyetlerinden sağlanan nakdin net kara oranını vermektedir.

K9 kodlu oran işletme faaliyetlerinden elde edilen nakit akışının toplam satışlara oranını ifade etmektedir. İşletmenin satışlarını nakde dönüştürme yeteneğini ölçmektedir (Yılmaz ve İçten, 2017: 171; Met, 2013: 123; Schmidgall vd., 1993: 53; Vargün ve Uygurtürk, 2016: 364; Yılmaz, 1999: 188; Sakarya ve Akkuş, 2015: 111). Ayrıca araştırmayı destekleyen geleneksel oranlardan da faydalanılmıştır. Kullanılan nakit akım oranları bazı geleneksel oranlarla benzerlik göstermektedir. Analiz kapsamında, ele alınan nakit akım oranları ile benzer nitelikte olan geleneksel oranlar kullanılarak sonuçlar değerlendirilmiştir.

Çizelge 3: Benzer Nitelik Taşıyan Geleneksel Oranlar ve Nakit Akım

Geleneksel Oranlar	Nakit Akım Oranları
Cari Oran	Nakit-Kısa Süreli Borçlar Oranı
Nakit Oran	Nakit-Kısa Süreli Borçlar Oranı (2)
Duran Varlık Devir Hızı	Nakit-Varlıklar Oranı
Ticari Alacak Devir Hızı	Nakit-Ort. Ticari Alacaklar Oranı
Finansal Kaldıraç Oranı	Nakit-Borçlar Oranı
Finansman Oranı	Borçlanma Faaliyeti Oranı
Satış Karlılığı Oranı	Nakit-Satışlar Oranı
Varlıkların Karlılığı Oranı	Nakit-Varlıklar Oranı
Özkaynak Karlılığı Oranı	Nakit-Özkaynaklar Oranı

Araştırma Bulguları ve Yorumlanması

Analiz kapsamına alınan nakit akım oranları 2015, 2016 ve 2017 yılları için ayrı ayrı hesaplanmış ve hesaplanan oranlar yardımıyla BİST'e kayıtlı Altın Yunus Çeşme Turistik Tesisler A.Ş. ve Marmaris Altın Yunus Turistik Tesisler A.Ş.'nin finansal performansı değerlendirilmiştir.

Altın Yunus Çeşme Turistik Tesisler A.Ş.'nin Nakit Akım Oranları

Aşağıda, Altın Yunus Çeşme Turistik Tesisler A.Ş.'nin 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ilişkin bilanço, gelir tablosu ve nakit akış tablolarından elde edilen bilgi ve verilerden yararlanarak, finansal performansını değerlendirmek amacıyla nakit akım analizine yer verilmiştir.

K1 = Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Ortalama Kısa Vadeli Borçlar

2017	$577.604 / (14.061.031 + 8.932.591) / 2 = 0,05$
2016	$142.715 / (8.932.591 + 4.632.532) / 2 = 0,021$
2015	$3.161.290 / (4.632.532 + 10.783.259) / 2 = 0,41$

Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş. için Faaliyetlerden Sağlanan Nakdin Kısa Vadeli Borçları Karşılama Oranı incelendiğinde, 2015'te 0,41 iken 2016'da 0,02 ve cari dönemde ise 0,05 olduğu görülmektedir. Bu oranlar daha önce verilmiş olan 0,40 ölçütü bazında değerlendirildiğinde, işletmenin 2015 yılında ölçütün üstünde olduğu, 2016 ve 2017 yıllarında mevcut oranların, ölçütün oldukça altında olduğu görülmektedir. Sonuçların önceki yıllara oranla düşmesinin nedeni ve sürekli olup olmadığı araştırılmalıdır. Meydana gelen düşüşlerin sebebi olarak, oranların pay ve paydası incelendiğinde düşüşün faaliyetlerden sağlanan nakdin azalmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Oranın paydasını oluşturan kısa vadeli borçların da önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Geleneksel olarak likiditeyi ölçen cari oran (dönen varlıklar / kısa vadeli borçlar), 2015'te 0,64, 2016'da 0,39 ve 2017'de 0,23'lik bir orana sahiptir. Bu oranların, nakit akımına dayanan likidite oranına paralel sonuçlar verdiği görülmektedir. Fakat nakit akım oranları, belirli bir zaman dönemini kapsadığından ve nakit ödeme gücünü gösterdiğinden daha gerçekçidir.

K2 = Nakit Akımının Faizi Karşılama Oranı (Faaliyetlerden Sağlanan Nakit + Faiz Gideri) / Faiz Gideri)

2017	$577.604 + 2.536.536 / (2.536.536) = 1,22$
2016	$142.715 + 1.532.908 / (1.532.908) = 1,09$
2015	$3.161.290 + 1.049.094 / (1.049.094) = 4,01$

Nakit Akımının Faizi Karşılama Oranı, Faiz Karşılama Oranı ile benzerlik göstermektedir. Fakat faiz giderleri nakit ile ödendiğinden geleneksel faiz kazanma oranına göre bu oran daha gerçekçidir. Faiz giderlerini karşılayabilecek gerçek nakdi gösterir. Artış eğilimi göstermesi ve yüksek olması olumlu göstergedir. Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş.'nin nakit akımının faizi karşılama oranı 2015'te 4,0'lük, 2016'da 1,09'luk ve 2017'de 1,22'lik oranla düşüş eğilimi gösterdiği sonrasında biraz arttığı görülmektedir. Bu oranın daima yüksek olması beklenir. Bunun nedeni, ödenen faiz giderine kıyasla aynı dönemde elde edilen nakit kazancını vermesidir. Bu anlamda işletme, 2015 yılında faiz giderlerinin 4 katı nakit elde etmiştir. Bu oranın bir sonraki yılda 1,09 katı nakit ile oldukça düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Cari dönemde ise 1,22 katı nakit elde ederek yükselişe geçtiği görülmektedir. Oranda meydana gelen bu dalgalanmaların nedeni, faaliyetlerden sağlanan nakdin azalırken kısa vadeli borç faiz ödemelerinin artmasıdır.

K3 = Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Ortalama Toplam Borçlar

2017	$577.604 / (46.293.159 + 36.641.884) / 2 = 0,0$
2016	$142.715 / (36.641.884 + 27.191.122) / 2 = 0,00$
2015	$3.161.290 / (27.191.122 + 20.204.291) / 2 = 0,1$

Nakit akımına dayanan borç ödeme oranı Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Ortalama Toplam Borçlar incelendiğinde, Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş. 2015'te 0,13, 2016'da 0,004, 2017'de ise 0,01'lik bir orana sahiptir. Diğer bir deyişle faaliyetlerden sağlanan nakit, 2015'te toplam borçların 0,13 katı kadarken bu rakam 2016'da 0,004 ve 2017'de 0,01 katı kadar olmuştur. Bu oranda yaşanan düşüşün nedeni olarak, faaliyetlerden sağlanan nakdin azalması gösterilebilir. İşletmenin yükümlülükleri ile orantılı nakit kazanç elde edip edemediğini gösteren bu oranın 0,20 olan ölçütü dikkate alındığında, çıkan oranların oldukça altında olduğu görülmektedir. Bu durum işletmeye uzun vadeli borç verenlerin güvenini etkileyebilir. Geleneksel borç oranı Toplam Borçlar / Toplam Varlıklar, 2015'te 0,15, 2016'da 0,20 ve 2017'de 0,24 olduğu görülmektedir. Nakit akım temeline dayanan borç oranı azalırken, geleneksel borç oranı artmıştır. 2015'ten 2016'ya faaliyetlerden sağlanan nakitte meydana gelen düşüş ve toplam borçlarda meydana gelen artış nedeniyle, nakit akımına dayanan borç ödeme oranı düşüş eğilimi göstermektedir.

K4 = Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Toplam Varlıklar

2017	$577.604 / 92.227.013 = 0,003$
2016	$142.715 / 179.101.224 = 0,0007$
2015	$3.161.290 / 177.747.957 = 0,0177$

Nakit Dönüş Süresi, işletmenin faaliyetlerinden ne kadar sürede nakit sağladığını gösterir. Nakit dönüşüm süresi uzadıkça, nakit sağlanana kadar geçecek süre de uzayacak, dolayısıyla gerekli olacak işletme sermayesi de artacaktır. NDS'nin düşmesi durumunda firmanın işletme sermayesinin ticari borçlar ile finanse edildiği anlaşılır ki, bu firma için işletme sermayesi finansman ihtiyacının düşmesi nedeniyle olumlu bir gelişme olarak değerlendirilir. Negatif nakit dönüşüm süresi durumu da oluşabilmektedir. Bu durum işletmenin işletme sermayesine ihtiyaç duyduğuna, fakat tedarikçiler tarafından finanse edildiğini gösterir (Sakarya, 2008: 232). Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş.'nin Nakit Dönüş Süresi incelendiğinde, NDS'nin 2015 yılında -71,8, 2016'da -144,8, 2017'de -244,9 olduğu görülmektedir.

K7 = Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Öz Kaynaklar

2017	577.604 / 145.933.854	= 0,0039
2016	142.715 / 142.459.340	= 0,0010
2015	3.161.290 / 150.556.835	= 0,0209

Ortaklar için nakit yaratma oranı olarak ifade edilen Nakit / Özkaynak Oranı incelendiğinde, Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş. 2015 yılında %2, 2016'da %0,1, 2017'de ise %0,3'lik orana sahip olduğu görülmektedir. Bunun anlamı, ortakların işletmeye bağladığı fonların 2015 yılında %2'si, 2016'da %0,1'i, 2017'de %0,3'ü kadar nakit yaratılmıştır. Geleneksel olarak, özkaynaklardan elde edilen karı ortaya koyan "Özkaynak Karlılığı" (Net Kar / Özkaynaklar) incelendiğinde, 2015'te -%1, 2016'da -%5, 2017'de -%3 olduğu belirlenmiştir. Genel olarak işletme sahip ya da ortaklarının işletmeye yatırdıkları sermayenin karlılığını gösteren bu oran, büyüdükçe işletme sahip ya da ortakları böyle bir işletme kurmakla iyi bir yatırım yaptıklarını düşünürler. Fakat tespit edilen oranın küçük olması, yapılan yatırımın karlı olmadığını göstermektedir. Nakit yaratma oranı ile geleneksel olarak ifade edilen özkaynak karlılığına paralellik gösterdiği görülmektedir. Yıllar bazında bu oranlar değerlendirildiğinde, özkaynaklardan elde edilen nakdin düşük olması yatırımlardan sağlanan karın da düşük olduğunu göstermektedir.

K8 = Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Net Kar

2017	577.604 / 894.736	= -0,42
2016	142.715 / 051.935	= -0,01
2015	3.161.290 / 536.660	= 0,60

Faaliyetlerden sağlanan nakit ile net kar arasındaki ilişkiyi gösteren, Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Net Kar Oranı incelendiğinde, Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş.'nin oranı 2015'te -2,06 katlık bir değer ile negatiftir. 2016'da -0,01'lik oranla negatif seyri ilerlemekte fakat karlılığın biraz yükseldiği görülmektedir. 2016'da ise negatif bir oranla nakdin, net karın -0,12

Nakit / Varlık Oranı, işletme varlıklarının nakit akışı yaratmada ne kadar etkin kullanıldığının göstergesidir. Toplam varlıkların kullanımıyla elde edilen nakit yüzdesini gösterir. Artış eğilimi göstermesi ve yüksek olması olumlu göstergedir. Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş.'nin toplam varlıklardan sağladığı nakit 2015 yılında %1,7, 2016'da %0,07 ve 2017'de %0,3 olarak belirlenmiştir. Bu oranın düşüş eğilimi gösterdiği görülmektedir. Bunun nedeni, işletmenin faaliyetlerden sağladığı nakit azalırken toplam varlıklarına yönelik yatırımlarında meydana gelen artıştır. Bu durumda işletmenin sahip olduğu varlıkların etkin şekilde kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Diğer gösterge olarak işletmenin Aktif Devir Hızı incelendiğinde, 2015 yılında 0,18, 2016'da 0,11, 2017'de 0,13'lük orana sahip olduğu anlaşılmaktadır. İşletmede sermaye yoğunluğunun bir göstergesi veya varlık kullanımında etkinliğin bir ölçüsü olarak kullanılan bu oranın 2 ile 4 aralığında olması beklenir. İşletmenin aktif devir hızının da düşük olduğu görülmektedir. Yani işletmenin varlıkları atıl durmakta, etkin bir şekilde kullanılmamaktadır.

K5 = Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Ortalama Ticari Alacaklar

2017	$577.604 / (696.833 + 1.176.274) / 2 = 0,61$
2016	$142.715 / (1.176.274 + 649.232) / 2 = 0,15$
2015	$3.161.290 / (649.232 + 710.330) / 2 = 4,65$

Nakit / Ortalama Ticari Alacaklar Oranı, işletmenin yarattığı nakit ile ticari alacakları arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş. 2015'te 4,65, 2016'da 0,15, 2017'de ise 0,61'lik oranla ticari alacaklarından nakit elde etmiştir. Bu oranın yüksek olması işletme açısından olumlu olarak değerlendirilir. Geleneksel oran olarak ticari alacakların tahsilini gösteren Alacak Devir Hızı incelendiğinde, 2015 yılında ADH 39,06, 2016'da 21,41 ve 2017'de 27,19 olarak tespit edilmiştir. Bu durumda işletme ticari alacaklarını ortalama 2015'te 9 günde, 2016 da 17 günde ve 2017'de 13 günde tahsil etmektedir. Nakit / Ortalama Ticari Alacaklar Oranı ile geleneksel oran olarak ticari alacakların tahsilini gösteren Alacak Devir Hızının paralel sonuçlar verdiği görülmektedir.

K6 = Nakit Dönüş Süresi (Alacakların Tahsil Süresi + Stokların Devir Süresi – Borçların Ertelenme Süresi)

2017	$766.102 / (25.468.376 / 360) + 350.734 / (19.297.809 / 360) - 14.061.031 / (19.297.809 / 360) = 10,82 + 6,54 - 262,30 = -244,9$
2016	$1.245.550 / (19.543.302 / 360) + 363.991 / (18.381.738 / 360) - 8.932.591 / (18.381.738 / 360) = 22,94 + 7,12 - 174,94 = -144,8$
2015	$764.758 / (26.556.038 / 360) + 364.115 / (18.694.398 / 360) - 4.632.252 / (18.694.398 / 360) = 10,36 + 7,01 - 89,20 = -71,8$

kat olduğu görülmektedir. Bu durum, işletmenin kar elde edemediğini göstermektedir.

K9 = Nakit Akım Marjı (Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Toplam Satışlar)

2017	577.604 / 25.468.376	= 0,022
2016	142.715 / 19.543.302	= 0,007
2015	3.161.290 / 26.556.038	= 0,119

İşletmenin Nakit Akım Marjı, geleneksel Net Kar Marjı oranıyla benzerlik göstermektedir. Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş.'nin Nakit Akım Marjı 2015'te %12, 2016'da %0,7 ve 2017'de %2'lik eğilim göstermektedir. Net Kar Marjı incelendiğinde, elde edilen karın 2015'te -%6, 2016'da -%41 ve 2017'de -%19 ile negatif olduğu görülmektedir. İşletmenin aldığı yüksek tutardaki kısa vadeli borçların neden olduğu faiz giderleri, net kar marjının düşmesine neden olmuştur. Geleneksel net kar marjına göre bu durum, işletmenin hesaplanan yıllarda kar etmediğini göstermektedir. Oysaki faaliyetlerden sağlanan nakdin pozitif olmasının nedeni, nakit çıkışı gerektirmeyen giderlerin gelir tablosunda gider olarak gösterilmesine karşılık nakit akım tablosunda nakit çıkışı olarak yer verilmeyişidir. Böylece işletmenin 2015 yılına kıyasla 2016'da Nakit Akım Marjı düşmekle birlikte, her 100 TL gelir içinde faaliyet dışı amaçlar için kullanabilecek 0,7 TL net nakit akımı yaratmıştır. 2017'de ise bu oran, her 100 TL gelir içinde 2 TL net nakit akımı sağlamıştır.

Çizelge 4 : Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş.'in Hesaplanmış Nakit Akım Oranları

KOD	Hesaplanan Nakit Akım Oranı	2015	2016	2017
K1	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit	0,41	0,021	0,05
	Ortalama Kısa Vadeli Borçlar			
K2	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit + Faiz Gideri	4,01	1,09	1,22
	Faiz Gideri			
K3	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit	0,133	0,004	0,013
	Ortalama Toplam Borçlar			
K4	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit	0,0177	0,0007	0,003
	Toplam Varlıklar			
K5	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit	4,65	0,15	0,61
	Ortalama Ticari Alacaklar			
K6	Alacakların Tahsil Süresi + Stokların Devir Süresi	-71,83	-144,88	-244,94
	Borçların Ertelenme Süresi*			
K7	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit	0,0209	0,001	0,0039
	Özkaynak			
K8	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit	-2,06	-0,01	-0,12
	Net Kar			
K9	Faaliyetlerden Sağlanan Nakit	0,119	0,007	0,022
	Toplam Satışlar			

Marmaris Altın Yunus Turistik Tesisler A.Ş.'nin Nakit Akım Oranları

Marmaris Altın Yunus Turistik Tesisler A.Ş.'nin 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ilişkin bilanço, gelir tablosu ve nakit akım tablolarından elde edilen bilgi ve verilerden yararlanarak, finansal performansını değerlendirmek amacıyla nakit akım analizine yer verilmiştir.

K1 = Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Ortalama Kısa Vadeli Borçlar

2017	$5.773.412 / (9.912.159 + 7.195.927) / 2 = 0,67$
2016	$6.075.073 / (7.195.927 + 2.182.268) / 2 = 1,29$
2015	$4.753.053 / (2.182.268 + 901.696) / 2 = 3,08$

Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş.'nin Faaliyetlerden Sağlanan Nakdin Kısa Vadeli Borçları Karşılama Oranı incelendiğinde, 2015'te 3,08, 2016'da 1,29 ve 2017'de 0,67'lik bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu oranların belirlenen ölçütün oldukça üstünde olduğu anlaşılmaktadır. 2015'te ortalama 1 TL kısa vadeli borca karşılık, faaliyetlerden 3,08 TL, 2016'da faaliyetlerden 1,29 TL, 2017'de ise faaliyetlerden 0,67 TL sağlanmıştır. Oranların yıllara göre seyrinde düşüş eğilimi görülmektedir. Bunun sebebi olarak işletmenin kısa vadeli borç oranında meydana gelen artış gösterilebilir. Fakat yine de ölçütün üzerinde orana sahip olduğu için işletmenin likidite oranı yüksektir. Kısa vadeli borçların nakit ile ödenmesinden dolayı oranların yüksekliği, Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş.'nin likiditesinin yüksek olduğunu göstermektedir.

K2 = (Faaliyetlerden Sağlanan Nakit + Faiz Gideri) / Faiz Gideri

2017	$(5.773.412 + 3.150) / (3.150) = 1833,8$
2016	$(6.075.073 + 1.860) / (1.860) = 3267,1$
2015	$(4.753.053 + 1.215) / (1.215) = 3912,9$

Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş.'nin nakit akımının Faizi Karşılama Oranı, 2015'te 3912, 2016'da 3267 ve 2017'de 1833 olarak tespit edilmiştir. Yani işletme 2015'te faiz giderinin 3912 katı kadar nakit elde ettiği görülmektedir. Bir sonraki yılda, 3267 katı ve 2017'de ise 1833 katı nakit elde etmiştir. Bu durum ödenen faize göre elde edilen nakit kazancın yüksek olduğunu göstermektedir.

K3 = Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Ortalama Toplam Borçlar

2017	$5.773.412 / (10.282.397 + 7.504.228) / 2 = 0,67$
2016	$6.075.073 / (7.504.228 + 2.420.923) / 2 = 1,29$
2015	$4.753.053 / (2.420.923 + 1.184.793) / 2 = 3,08$

Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş.'nin nakit akımına dayanan borç ödeme oranı incelendiğinde, 2015'te 2,63, 2016'da 1,22 ve 2017'de 0,64 olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda faaliyetlerden sağlanan nakit, 2015'te toplam borçların 2,63 katı kadarken bir sonraki yıl 1,22 katı ve cari dönemde ise 0,64 katı kadar olmuştur. Oranların düşüş eğilimi gösterdiği anlaşılmaktadır. Fakat 0,20 ölçütü dikkate alındığında, oranların bu ölçütün çok üzerinde olduğu görülmektedir. Yani işletme, yükümlülüklerine karşılık oldukça iyi düzeyde nakit kazanç elde etmektedir.

K4 = Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Toplam Varlıklar

2017	5.773.412 / 67.989.677 = 0,084
2016	6.075.073 / 62.777.693 = 0,096
2015	4.753.053 / 59.565.931 = 0,079

Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş.'nin toplam varlıklardan sağladığı nakit, 2015'te %7,9, 2016'da %9,6 ve 2017'de %8,4 olarak tespit edilmiştir. İşletmenin nakit / varlık oranında dalgalı bir eğilim olduğu görülmektedir. İşletme, toplam varlıklara yönelik yatırım sağlamakta birlikte faaliyetlerinden de nakit sağlamaktadır. Bu durum, işletmenin varlıklarını etkin bir şekilde kullandığını göstermektedir. Marmaris Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş.'nin Aktif Devir Hızı incelendiğinde, 2015 yılı 0,1, 2016'da 0,04, 2017'de ise 0,12 olarak hesaplanmıştır. 2016'da bu oranın düştüğü fakat 2017'de yükseldiği görülmektedir. Bu durum nakit / varlık oranına paralel olarak 2017'de varlıkların etkin kullanılarak kazanç elde edildiğini göstermektedir.

K5 = Nakit / Ortalama Ticari Alacaklar Oranı

2017	5.773.412 / (25.604 + 135.321) / 2 = 71,75
2016	6.075.073 / (135.321 + 171.583) / 2 = 39,58
2015	4.753.053 / (171.583 + 133.500) / 2 = 31,15

Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş.'nin Nakit / Ortalama Ticari Alacaklar Oranı, 2015'te 31,15, 2016'da 39,58 ve 2017'de 71,75 olarak hesaplanmıştır. Bu oranın yüksek olması, işletmenin oldukça fazla ticari alacaklarından nakit elde ettiğini gösterir. İşletmenin yıllar bazında nakit / ortalama ticari alacaklar oranının yükseliş eğiliminde olduğu görülmektedir. İşletme cari dönemde ticari alacakların 71,75 katı kadar nakit elde ederek oldukça yüksek bir seviyededir.

K6 = Nakit Dönüş Süresi (Alacakların Tahsil Süresi + Stokların Devir Süresi – Borçların Ertelenme Süresi)

2017	$257.953 / (6.385.300 / 360) + 8.795 / (3.176.324 / 360) - 9.912.159 / (3.176.324 / 360) = 14,54 + 0,99 - 1123,44 = -1107$
2016	$154.753 / (2.390.355 / 360) + 9.439 / (2.289.592 / 360) - 7.195.927 / (2.289.592 / 360) = 23,3 + 1,48 - 1131,6 = -1106$
2015	$172.299 / (6.753.087 / 360) + 11.384 / (2.257.517 / 360) - 2.182.268 / (2.257.517 / 360) = 9,18 + 1,81 - 348,04 = -337$

Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş. Nakit Dönüş Süresine yönelik oranı, 2015'te -337, 2016'da -1106, 2017'de -1107 olarak hesaplanmıştır. Her iki işletme içinde negatif nakit dönüşüm süresi durumu ortaya çıkmıştır. Sonuçlara göre, işletmelerin yüklü miktarda ve vadeli mal aldığı anlaşılmaktadır. Böylelikle işletme sermayesine ihtiyaç duydukları öngörülmektedir. Ayrıca bu durumun düşük stok tutma süresi ve nakit ağırlıklı satış süreçleri sonucunda oluştuğu anlaşılmaktadır.

Yücel ve Kurt (2002)'ye göre hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin NDS oranı genellikle negatiftir. Bunun nedeni olarak az sermaye ve yüksek borçlanma oranıyla faaliyetlerini sürdürürler. Böylelikle bu durum araştırmayı destekler nitelikte olmakla birlikte negatif NDS oranına sahip olan Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş. ve Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş.'nin yüksek stok devir hızına sahip oldukları ve hizmetlerinin karşılığını nakit tahsil ettikleri görülmektedir.

K7 = Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Öz Kaynaklar

2017	$5.773.412 / 57.707.280 = 0,1$
2016	$6.075.073 / 55.273.465 = 0,109$
2015	$4.753.053 / 57.145.008 = 0,083$

Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş.'nin 2015'te % 8, 2016'da % 11 ve 2017'de %10'luk orana sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ortakların işletmeye bağladığı fonların 2015'te %8'i, 2016'da %11'i, 2017'de ise %10'u kadar nakit yaratılmıştır. Yeterliliğiyle en çok ortakların ilgilendiği ve yönetimin ortaklar adına kazanç sağlama yeteneğini gösteren “Özkaynak Karlılığı”na göre ise 2015'te %4, 2016'da %2 ve 2017'de %6 olarak tespit edilmiştir. Özkaynak karlılığı, dönem net karının özkaynakların yüzde kaç oranında gerçekleştiğini gösterir. Özkaynak karlılığı %13 ve %15 arasında olması yeterli kabul edilir. Bu anlamda oran seviyesinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Yani işletme özkaynaklardan yeterince kar elde edememektedir. Nakit / Özkaynak Oranı ile Özkaynak Karlılığı beraber incelendiğinde, özkaynaklardan sağlanan nakdin, özkaynaklardan elde edilen kardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

K8 = Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Net Kar

2017	$5.773.412 / 2.436.114 = 2,37$
2016	$6.075.073 / 944.171 = 6,43$
2015	$4.753.053 / 267.596 = 1,45$

Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş.'nin Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Net Kar Oranı ise, 2015'te 1,45, 2016'da 6,43 ve 2017'de 2,37 olarak tespit edilmiştir. Bu durum faaliyetlerden sağlanan nakdin, 2015 yılında net karın 1,45 katı, 2016'da 6,43 katı ve 2017'de ise 2,37 katı olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen nakitte bir dönem yükseliş ve cari dönemde ise düşüş meydana geldiği görülmektedir. Yine de bu durum işletmenin kar elde ettiğini göstermektedir. Faaliyetlerden sağlanan nakdin net karın 6,43 katı olduğu dönem, nakdin en fazla karın ise en düşük olduğu dönemdir. Bu durum faaliyetlerden sağlanan nakdin bir parçasını oluşturan nakit çıkışı gerektirmeyen giderlerin yüksekliğinden kaynaklanmıştır.

K9 = Nakit Akım Marjı (Faaliyetlerden Sağlanan Nakit / Toplam Satışlar)

2017	$5.773.412 / 6.389.3 = 0,9$
2016	$6.075.073 / 2.390.355 = 2,54$
2015	$4.753.053 / 6.753.087 = 0,7$

Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş.'nin Nakit Akım Marjı ise, 2015'te %70, 2016'da %254 ve 2017'de ise %90'lık orana sahiptir. 2016 yılında önemli derecede yükseliş görülmektedir. Bunun nedeni olarak işletmenin toplam satışlarının azalması ve faaliyetlerden elde edilen nakdin fazla olmasıdır. Faaliyetlerden elde edile nakdin fazla olmasının nedeni, nakit çıkışı gerektirmeyen giderler olarak gelir tablosunda gösterilmesine karşılık nakit akım tablosunda yer verilmeyişidir. İşletme, cari dönemde her 100 TL gelir içinde faaliyet dışı amaçlar için kullanabilecek 90 TL net nakit akımı yaratmıştır. Buna paralel olarak, işletmenin Net Kar Marjı incelendiğinde, 2015'te %48, 2016'da %39, 2017'de %38 olduğu tespit edilmiştir. Bu oranın %20 üzerinde olması beklenir. Net karın, net satışlar içindeki payını belli eden bu oran, işletmenin son derece verimli olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Gerek konuya ilişkin kuramsal incelemeler gerekse nakit akım analizi tekniğinin borsada iki turizm işletmesine uygulanması ile elde edilen başlıca sonuçlar ve bazı öneriler aşağıda açıklanmaktadır.

Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş.'nin belirli oranlarla nakit akım analizi, analiz

döneminde şirketin finansal etkinliğinin olumlu olarak değerlendirilemeyeceğini göstermektedir. Bu durum, likidite yetersizliğine neden olarak işletmenin geleceğini tehdit etmektedir. Bunun en büyük nedeni belirtilen dönemlerde işletmenin karlı bir faaliyet gerçekleştirememiş olmasıdır. Gerek satışlarında yaşanan düşüklük gerekse yüksek faiz ödemeleri nedeniyle işletme kar elde edememiştir. Bu durumda işletmenin nakit yaratma problemi mevcuttur. 2016'da yaşanan kriz, elde edilen nakit seviyesini oldukça düşürmüştür. Oysaki 2017'de Altın Yunus Çeşme Turistik A.Ş. nakit yaratma gücünde hafif iyileşme görülmüştür.

Marmaris Altın Yunus Turistik A.Ş.'nin nakit temelde finansal performansı, 2015-17 döneminde genel olarak olumlu gerçekleşmiştir. İşletmenin karlılık düzeyinde ve nakit sağlama gücünde pozitif yönde gelişmeler söz konusudur.

İki turizm işletmesinin analizinin oldukça farklı sonuçlar vermesi, dönemsel koşulların işletmeler üzerinde aynı etkiler yaratmadığını göstermesi bakımından önemlidir. Analiz dönemi, Türkiye turizm sektöründe yaşanan ciddi kriz yıllarını da kapsamaktadır. 2015-16 yılları, gerek Rusya gerekse başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkeleri ile yaşanan siyasi problemlere denk düşen yıllardır. Bu yıllarda Türkiye'ye gelen turist sayısı ve turizm gelirlerinde önemli düşüşler yaşanmıştır. Ancak iki işletmenin finansal durumlarının farklı olması, finansal durumun piyasa kaynaklı değil işletmelere özel farklı yönetim uygulamaları kaynaklı olduğunu göstermektedir.

Yukarıdaki bazı sonuçlara göre, gerek tüm işletmelere gerekse finansal analizi yapılan işletmelere özel aşağıdaki gibi bazı önerilerde bulunulması mümkündür.

İşletmeler daha etkin finansal analiz için geleneksel analize ek olarak nakit akım analizi de yapmalı, hatta hesaplanan nakit akım oranlarını her dönem ilgililere açık olarak sunmalıdırlar. Bu sunum karar vericiler için daha aydınlatıcı olabilir. Bu uygulamanın sürekli yapılması, zamanla oranlara ilişkin karşılaştırma standartlarının da oluşumuna yardımcı olabilir.

İşletmelerin yayınlanan finansal verilerindeki eksiklikler nedeniyle bazı nakit akım oranları kullanılamamıştır. Bu nedenle finansal verilerin daha ayrıntılı ve çeşitli sunulması, daha geniş oran setinin hesaplanmasını mümkün kılabilir.

Nakit akım analizi ile ilgili çok çalışma olmadığı için bu çalışma literatüre birtakım katkılar sağlayabilir.

Analizi yapılan iki turizm işletmesine ilişkin finansal durumlarına bağlı olarak bazı finansal tedbirler önerilebilir. Marmaris Altın Yunus işletmesinin finansal durumu ve nakit durumu yeterli bulunduğundan, aşağıdaki öneriler daha çok Çeşme Altın Yunus ile ilgili olacaktır.

Çeşme Altın Yunus'un likiditesi çok yetersiz olduğundan ve bunun ana nedeni faaliyet zararları olduğundan, işletme yöneticilerinin daha etkin bir faaliyet yönetimi gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda satışlar teşvik edilerek artırılmalı, giderler de iyi biçimde kontrol edilmelidir. Eğer satış düşüklüğü tesisin eskimesinden kaynaklanıyorsa, nakit yetersizliğine rağmen uygun finansman kaynakları ile yenileme yatırımları yapılmalıdır. Faiz giderleri üst seviyede olduğundan ve karsızlığa yol açtığından finansman borçla özellikle kısa vadeli borçla yapılmamalıdır. Tercihen ortakların sermaye arttırmaları sağlanmalı, zorunlu olursa uygun koşullu uzun vadeli yabancı kaynaklar da kullanılabilir. Gerekmedikçe yeni bir yatırım yapılmamalıdır. Bir başka tedbir, kullanılmayan bazı maddi duran varlıkların (örneğin taşıt araçları) satılarak nakde çevrilmesidir. Biriken dağıtılmayan karlar da ortaklara, likidite iyileşene kadar kesinlikle dağıtılmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Afşar, A. (2002). Türkiye Turizm Sektörü'nde Konaklama İşletmelerinin Finansal Analizi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi, İİBF Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 1-2, S. 147-166.
- Aylar, E. (2012). Bir Örnek Olay İncelemesi: Sosyo-Kültürel Teori Bağlamında Geleceğe Yönelik Hedefler ve Öz-Düzenleme, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt: 20, No: 3, S. 767-782.
- Başar, A. B. ve Azgın, N. (2016). İşletme Performansının Ölçülmesinde Nakit Akış Analizlerinin Esasları ve Borsa İstanbul Perakende Sektöründe Bir Araştırma, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 23, S. 779-804.
- İşeri, M. ve Chambers, N. (2003). Üretim ve Perakende Ticaret Sektörlerinin Nakit Dönüşüm Süreçlerinin İrdelenmesi, İSMMMO, Mali Çözüm Dergisi, Ocak – Şubat – Mart, Sayı: 62.
- Köroğlu, K. (2007). Fon ve Nakit Akım Tablolarının Düzenlenmesinde Yeni Bir Yaklaşım Olarak Zorunlu Modüler Doğru Yapma (ZMDY) Modeli Önerisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 9, Sayı:4
- Met, Ö. (2013). Turizm ve Ağırlama İşletmelerinde Finansal Analiz ve Bir Uygulama, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Sakarya, Ş. ve Akkuş, H. T. (2015). Finansal Performansın Ölçülmesinde Geleneksel Oranlar ile Nakit Akım Oranlarının Karşılaştırmalı Analizi: BİST Çimento Şirketleri Üzerine TOPSIS Yöntemi ile Bir Uygulama. AKÜ İİBF Dergisi, XVII (1), 109-123.
- Schmidgall, S., Geller N. ve Ilvento C. (1993). Financial Analysis Using The Statement Of Cash Flows: The Cornell H.R.A. Quarterly, P:49
- Sultanoğlu, B. (2014). UFRS'nin Borsa İstanbul'daki Şirketlerin Finansal Tabloları Üzerindeki Etkisi: Finansal Bilginin İhtiyaca Uygunluğu ve Finansal Tablolar Analizi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Doktora Programı, Doktora Tezi, Ankara.
- Vargün, H. ve Uygurtürk, H. (2016). Finansal Performans Ölçüm Aracı Olarak Nakit Akım Odaklı Finansal Analiz: İnşaat ve Bayındırlık Sektörü Üzerine Bir Uygulama, BJSS, International Congress of Management Economy And Policy, Aralık.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve

Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi, Eğitim ve Bilim Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 112.

Yıldırım, F. (2016). Finansal Tablolar Analizinde Nakit Akış Rasyoları: Taş ve toprağa Dayalı Sanayi Sektöründe Bir Uygulama, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Manisa.

Yılmaz, M. K. ve İçten, O. (2017). BORSA İSTANBUL'da İşlem Gören Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarının Nakit Akımı Odaklı Finansal Performans Analizi (2007-2016), Uluslararası Katılımlı 21. Finans Sempozyumu, 18- 21 Ekim, Balıkesir.

Yılmaz, H. (1999). İşletmelerin Finansal Yönetiminde Nakit Akış Rasyo Analizi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İ.İ.B.F Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 1, Ss. 85-198.

Yücel, T. ve Kurt, G. (2002). Nakit Dönüş Süresi, Nakit Yönetimi ve Karlılık: İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Çalışma. İMKB Dergisi, 6 (22), Ss. 9.

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/01/20050118-16.htm>, 03.01.2018.

<https://www.kap.org.tr/tr.Bildirim/658207>, 14.04.2018

BİRLEŞİK KRALLIK'TAKİ MUHASEBE MESLEK ÖRGÜTLERİ

Professional Accountancy Organizations In The United Kingdom

Teorik İnceleme

Ayşenur İBİŞ OĞUZ*

Gönderim Tarihi: 02.02.2020

Kabul Tarihi: 12.02.2020

ÖZ: Günümüzde, işletmelerin kendilerini bilgi kullanıcılarına ifade edebilmesinin pek çok yolu bulunmakta olup, finansal tablolar da bunun araçlarından bir tanesidir. Finansal tablolarda yer alan bilgiler işletmede gerçekleşen mali nitelikteki işlemlerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması sayesinde oluşturulmaktadır. Burada yer alan bilgilerin ihtiyaca uygun, gerçeğe uygun, karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, zamanında ve anlaşılabilir bir şekilde sunulması, bu bilgilerin sunulmasında kilit rol oynayan muhasebecilerin yeterliliğine bağlıdır. Bir muhasebecinin yeterli olup olmadığının esas göstergesi; faaliyetlerini mesleki bir örgüte bağlı olarak göstermesidir. Bu, muhasebecinin kendisinden beklenen niteliksel özelliklere sahip olduğunu kanıtlayan ölçüdür. Bu çalışmada, dünyadaki uygulamalar göz önüne alındığında gelişmiş muhasebe yapısı ve muhasebe alanında öncü ülkelerden biri olan Birleşik Krallık'taki muhasebecilerin bağlı olarak faaliyetlerini yürüttüğü meslek örgütleri tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Meslek Örgütleri, Muhasebecilik Mesleği

Jel Sınıflandırması: M41, M49

ABSTRACT: Today, there are several ways that firms express themselves to information users, and financial statements are ones of the tools which will be used. Information in the financial statements are formed by accounting for and reporting of the financial transactions occurred in firms. Presenting information in the financial statements in a relevant, faithful, comparable, verifiable, timeliness and an understandable way depends upon the qualification of the accountants, who are playing key roles in presenting these information. The main indicator, which indicates whether an accountant is qualified or not, is that the accountant performs dependent on a professional body. This is a measure proving that the accountant has qualitative characteristics. In this study, professional bodies, on which the accountants in the United Kingdom (one of

* Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Muhasebe ve Finansman, ayse.nur90@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-8479-0577.

the countries having developed accounting structure and pioneer in accounting) are working dependent, will be introduced.

Keywords: Professional Accountancy Bodies, Accountancy Profession

Jel Classification: M41, M49

GİRİŞ

Muhasebe, işletmelerin modern iş dünyasında gerçekleştirdikleri çok sayıda ve karmaşık mali işlemin kaydedilmesi, sınıflandırılması, raporlanması ile analiz ve yorumunu sağlamaktadır. Bir işletmede çalışan personelin ücret bordrolarının hazırlanması, ücret tahakkuklarının ve ödemelerinin yapılmasına ilişkin muhasebe kayıtlarının yapılmasında, bir işletmenin kuruluş, tasfiye veya devir gibi işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde veya bir işletmenin değerinin tespiti gibi pek çok olay ve işlemde kilit rol oynayan kişiler muhasebecilerdir. Çünkü işletme açısından burada örneklendirilen mali işlemler finansal tablolar aracılığıyla işletmeyle ilgili bilgi kullanıcılarına iletilmektedir. İşletmelerin finansal tabloları ve bunlarda yer alan bilgiler bizzat muhasebeciler tarafından oluşturulmaktadır.

İşletmelerin bilgi kullanıcılarına ilettikleri muhasebe bilgilerinin kaliteli olması için, bu bilgilerin muhasebe mesleğinin gereklerine uygun ve alanında uzman bir muhasebe meslek mensubu tarafından hazırlanmış olması gerekmektedir. Muhasebe meslek örgütleri, kendisine bağlı olarak çalışan muhasebecileri yetkilendirmek ve belgelendirmek suretiyle alanlarında uzman, gerekli tecrübeye sahip ve mesleki açıdan kendilerine güvenilir olduklarını güvence altına alan kurumlardır. Bu örgütler, mesleğin kendi içerisinde bir kendi kendini düzenleme rolü oynamaktadır. Bir muhasebecinin, bir meslek örgütüne üye olması ve bu örgüt tarafından sağlanan bir belgeye (sertifikaya) sahip olması, muhasebecinin mesleki açıdan belirli yetkinliklere sahip olduğunu ve sosyal bir birliğin üyesi olmak suretiyle toplum içerisinde sivil bir gücün parçası olduğunu göstermektedir.

Her meslek örgütünün, üye olacak muhasebecilere yönelik olarak oluşturmuş olduğu kendine özgü kuralları bulunmaktadır. Bunun haricinde, örgüte üye olan muhasebecilerin yaşam boyu eğitiminden, yetenek ve bilgilerinin geliştirilmesinden de yine meslek örgütleri sorumludur.

Bu çalışmada, küresel finans merkezlerinden biri konumunda olan, muhasebe standartlarının gelişiminde oldukça önemli rol oynayan muhasebe ve finans alanlarında mesleki örgütleri bünyesinde barındıran ve muhasebe mesleğinin gözde mesleklerden biri olarak kabul edildiği Birleşik Krallık'ta faaliyet gösteren muhasebe meslek örgütleri tanıtılacak olup, buradaki muhasebe mesleğinin yapısı ve niteliğine ilişkin çeşitli konular ele alınacaktır.

BİRLEŞİK KRALLIK'TA MUHASEBE MESLEĞİ

Birleşik Krallık'ta muhasebenin en belirleyici özelliği endüstri devriminin süratli bir şekilde gelişmesi çerçevesinde ilerleme kaydetmiş olmasıdır. Şirketler hukuku düzenlemeleriyle daha da hız kazanarak muhasebe mesleği önemli bir ivme kazanmış ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri kapsamında Birleşik Krallık'ta finansal raporlamanın gelişmesi mümkün olmuştur. Birleşik Krallık'ta muhasebe mesleği ile ilgili ilk düzenleme 1844 yılında Şirketler Kanunu ile başlamış, 1900 yılında yeni bir kanunla denetim konusu düzenlenmiş ve 1947 yılında Şirketler Kanunu tekrar değiştirilmiştir (Toroslu, 2012).

Birleşik Krallık'ta muhasebe kendiliğinden büyüyen bir alan olup, zamanla doğan işletme ihtiyaçlarına karşılık verebilmek amacıyla doğmuştur. Birleşik Krallık'taki muhasebe uygulamaları başta ABD olmak üzere Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi eski İngiltere sömürgesi olan pek çok ülkede muhasebe mesleğinin gelişmesinde çok önemli bir etkiye sahiptir (Doupnik ve Perera, 2012). 1773 yılında İskoçya'nın başkenti olan Edinburg'un adres kitabında yedi denetçinin adının bulunduğu bilinmektedir. 1853 yılında ise muhasebeci ve denetçileri bir araya getiren örgütlenmenin yapıldığı cemiyetin kurulduğu görülmektedir (Güvemli, 2001). Böylece Birleşik Krallık'ta ilk muhasebe mesleği örgütü 1853'te Edinburgh Muhasebeciler Topluluğu (The Society of Accountants in Edinburgh) adı altında kurulmuştur (Doupnik ve Perera, 2012).

Birleşik Krallık'ta 1853 yılında muhasebe mesleğine ilişkin bu gelişmeyi, başka yasal gelişmeler izlemiş ve sonuçta 1880 yılında Royal Charter (Kraliyet Fermanı) aracılığıyla muhasebecilik mesleği yasal bir statüye kavuşmuştur. Bugünkü Chartered Accountant yani Ruhsatlı Muhasebeci bu yasal düzenlemeye dayanmaktadır (Güvemli, 2001).

Birleşik Krallık'ta muhasebe ve denetlemede görülen öncü niteliğindeki gelişmeler, XX. yüzyılın sonlarında, meslek unvanlarının ve meslek örgütlerinin gelişmiş bir görünümde olmasını da sağlamıştır. Birleşik Krallık'ta gelenek ve kraliyet ruhsatı ile belirtilen muhasebe ve denetleme meslek unvanları şu şekildedir (Güvemli, 2001):

- Ruhsatlı Muhasebeci (Chartered Accountant),
- Yeterlilik Belgeli Muhasebeci (Certified Accountant),
- Maloluş ve İşletme Muhasebecisi (Cost and Work Accountant),
- Muhasebeci (Kurum Haznedarı) (Municipal Treasurer).

Birleşik Krallık'ta 1970 yılına kadar muhasebe uygulamalarına yönelik çalışmalar meslek mensuplarından oluşan İngiltere ve Galler Yeminli Muhasebeciler Enstitüsü (The Institute of Chartered Accountants in England and Wales-ICAEW) tarafından gerçekleştirilmiştir (Toroslu, 2012).

Birleşik Krallık'ta muhasebe meslek mensupları mesleki birliği sağlamak için altı farklı meslek örgütü kurmuş olup, bu örgütler muhasebenin belli alanlarında faaliyet gösteren üyelerden oluşmuştur. Bu da muhasebenin bir meslek olarak hem ayrıntılı dallara ayrıldığına hem de birlik halinde toplumsal bir güç unsuru olduğunun göstergesidir. Günümüz itibarıyla de faaliyetlerini yürütmeye devam eden söz konusu altı adet meslek örgütü şunlardır (Doupnik ve Perera, 2012):

- İngiltere ve Galler Yetkili Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants in England and Wales – ICAEW),
- Tescilli Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği (Association of Chartered Certified Accountants - ACCA),
- Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü (Chartered Institute of Management Accountants – CIMA),
- İskoçya Yetkili Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants in Scotland – ICAS),
- Kamu Sektörü Finans ve Muhasebe Enstitüsü (Chartered Institute of Public Finance and Accountancy – CIPFA) ve
- İrlanda Yetkili Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants in Ireland – ICAI).

Bu meslek örgütlerinden ICAEW diğer örgütlere göre en yüksek üye sayısına sahiptir. Bu üye sayısı ile ICAEW, Avrupa'nın en büyük meslek örgütü olarak ilk sırada yer almaktadır. İngiltere'de faaliyetlerini yürüten bu meslek örgütleri önemli bir toplumsal gücü temsil etmektedir. Bu örgütler denetime tabi olan sektörler açısından yasal düzenleyici konumundadır. Bu altı örgütün faaliyetleri Muhasebe Örgütleri Danışma Komitesi (Consultative Committee of Accountancy Bodies - CCAB) aracılığıyla koordine edilmektedir. 1974 Mayıs'ında kurulmuş olan CCAB, CIMA'nın örgüt üyelik ücretlerine ilişkin bir sıkıntıdan dolayı 2011 yılında CIMA'yı üyelikten çıkarmış olup, kalan beş üyeyle faaliyetlerini yürütmektedir (CIMA Withdraws From The CCAB, 2019). CCAB, kendisine bağlı bulunan muhasebe meslek örgütlerinin çalışmalarını koordine etmek suretiyle Birleşik Krallık ekonomisinde sürdürülebilir büyümeyi gerçekleştirmeyi hedeflemektedir (CCAB

Accountants for Growth, 2019). Ayrıca bu örgütlerden CIMA ile CIPFA'nın denetim görüşü açıklama yetkisi bulunmamaktadır (Doupnik ve Perera, 2012).

İngiltere'deki muhasebe mesleği örgütlerine üyelik için lisans mezuniyeti şartı aranmamaktadır. Ancak, muhasebe alanında lisans mezuniyeti olanlar ilgili mesleki yeterlilik sınavlarında bazı bölümlerden muaf tutulmaktadır. İrlanda, İskoçya, İngiltere ve Galler'deki örgütler (3 adet ICA) Birleşik Krallık'ın çeşitli bölgelerindeki büyük muhasebe firmalarında çalışan üyeler için ana örgütlerdir. ACCA üyeleri esasen küçük muhasebe uygulamacıları ile kurumsal sektörde çalışan bireylerden oluşmaktadır. CIMA ve CIPFA ise, yönetim muhasebesi ve devlet kurumlarında muhasebe alanında çalışanları üye olarak kabul etmektedir. Tüm bu muhasebe örgütleri, üyelik için geniş kapsamlı sınavlar koymuşlardır. Sınavlar temel, orta ve üst seviyede bilgiyi ölçmektedir (Doupnik ve Perera, 2012).

2000 yılında ICAEW mesleki ve ileri aşama olmak üzere yeni bir sınav yapısı oluşturmuştur. Mesleki aşama, aday meslek mensuplarının eğitim sözleşmesine imza atmadan önce dahil olduğu bir aşama olup, altı konudan oluşmaktadır. Adaylar, ilgili diploma veya diğer meslek örgütlerinden elde ettikleri sınav başarı belgelerini getirmeleri halinde, bu aşamada bireysel olarak çeşitli konulardan muaf sayılabilmektedir. İleri aşama; İleri Teknik Yeterlilik Testi (Test of Advanced Technical Competence - TATC) ve İleri Vak'a Çalışması (Advanced Case Study) olarak adlandırılan test ve çalışmadan oluşmaktadır. İleri aşamada disiplinlerarası bir yaklaşım benimsenmiştir (Examination Papers, 2019).

İngiltere ve Galler Yetkili Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants in England and Wales – ICAEW)

Viktoryen Dönem İngilteresi'nde yaşanan hızlı sanayileşme ve lojistik ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli yeterliliğe sahip muhasebecilere olan ihtiyacı artırmıştır. Daha karmaşık ve daha çok sayıda muhasebe kaydı, üretim araçlarındaki yıpranmalar, envanter değerlemeleri ve şirketler hakkındaki yeni düzenlemeler muhasebecilerin iş yükünü ve sahip olmaları gereken donanımı artırmıştır. Ayrıca aynı dönemde muhasebe mesleğinin itibarına ilişkin olarak yaşanan sıkıntılar da önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir. Bu ihtiyaca cevap verebilmek ve standartları yükseltebilmek için başta Londra olmak üzere çeşitli şehirlerin yerel meslek örgütleri bir araya gelmiştir. Bunlar (Historical Resources: 1853-1880, 2019):

- Liverpool Birleşik Muhasebeciler Topluluğu (Incorporated Society of Liverpool Accountants)
- Londra Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Accountants in London)

- Manchester Muhasebeciler Enstitüsü (Manchester Institute of Accountants)
- İngiltere Muhasebeciler Topluluğu (Society of Accountants in England)
- Sheffield Muhasebeciler Enstitüsü (Sheffield Institute of Accountants)

Bu meslek örgütlerinin en etkili olan Londra Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Accountants in London), 1871'de kurulmuştur. Sözel olarak muhasebe bilgi ve yeteneğini ölçerek ve sadece Londra şehrinde üye kabul eden bu örgüt, 1872 yılında ülke çapında üye kabul etmeye başlamış ve adı geçen diğer örgütler ile birleşerek adını Muhasebeciler Enstitüsü olarak değiştirmiştir. Zaman içinde ICAEW giderek artan kaliteli muhasebeci ihtiyacı yüzünden önem kazanmış ve 1880'de Birleşik Krallık Hükümeti tarafından resmi bir otorite olarak tanınmıştır (Historical Resources: 1853-1880, 2019).

Ulusal bir örgüt ihtiyacı dönemin önemli muhasebecileri tarafından tespit edilmiş ve 1870 yılında Liverpool Birleşik Muhasebeciler Topluluğu ve Londra Muhasebeciler Enstitüsü kurulmuştur. Kuruluş aşamasından merkezi bir enstitü ve bağlı şubeleri ile ICAEW, o dönemde yaşanan ve meslek içinde dayanılmaz bir hal alan çekişmelerin sonlandırılması hedeflemiştir. Çekişmelerin başlıca sebebi olarak meslekten olmayanların zamanın İflas Yasasını istismar ederek, yetkili muhasebeci olmadan iş yapmaları görülmüştür. Bunun sonucu olarak köklü avukat örgütleri bu çok sayıdaki sahte muhasebecinin yarattığı sorunların çözülmesinde görev almak için yasama organlarına başvurmuş ve yaşanan tartışmalar muhasebe mesleğinin itibarını zedelemiştir. Bu çekişmelerin sonlandırılması için etkisiz kalan yerel örgütlerin ülke çapında tek bir örgüt altında toplanması, yaşanan bu itibar sorununa bir çözüm olarak düşünülmüştür. Bu örgütün, merkezi bir mekanizmanın getirdiği standartlaşma ile hem gerçek muhasebecilerin itibarını hem de toplumun çıkarlarını koruması amacıyla kurulması planlanmıştır. Bu merkezi örgütün de hem üye çekmek hem de amaçlarına ulaşmak için Kraliyet Fermanı'na ihtiyacı olduğuna karar verilmiştir. Böylelikle kurulan meslek örgütünden sadece resmîyet kazanarak muhasebecilerin üye olmasını daha cazip hale getirmesi değil, aynı zamanda Yetkili Muhasebeci ünvanına kimin sahip olacağına karar verme ve sahiplerine yaptırım uygulama gücüne sahip olma gibi işlevleri yerine getirmesi beklenmiştir (Edwards, Anderson ve Chandler, 2005).

1880 yılında ICAEW, Sanayi Devrimi'nin getirdiği yeni muhasebe ve muhasebede profesyonellik ihtiyacının karşılanması ve de mesleğin itibarının korunması için Kraliyet Fermanı ile resmen tanınmıştır. Kamu yararına hizmet eden ICAEW hem kamunun, hem de mesleğin itibarını korumayı amaçlayan bir örgüt olarak kurulmuştur. Muhasebe mesleğinin saygınlığını arttırmak,

üyelerinin mesleki yeterliliğini ilerletmek için uygulama ve eğitim standartlarının belirlenmesi ve bu standartlara uymayanların cezalandırılması yetkisine 11 Mayıs 1880 yılında, Kraliçe Victoria tarafından resmen Kraliyet Fermanı ile tanınarak kavuşmuştur (Historical Resources: 1853-1880, 2019). ICAEW'in günümüze kadar Kraliyet Fermanı ile gelen, sahip olduğu yetki ve sorumlulukları şu şekilde özetlenebilmektedir:

- Eğitim ve staj koşullarını belirlemek ve sağlamak,
- Profesyonel standartların korunması ve gerektiğinde ceza uygulamak ve
- Kamu çıkarlarını korumak için gerekli teknik yeterliliği sağlamak.

Örgütlenmeye ilişkin bir diğer önemli gelişme İkinci Dünya savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. 1948 yılında yapılan yeni bir yasa tasarısı ile Orijinal Kraliyet Fermanı ve iç tüzüklerde yapılan değişikliklerle ICAEW'e ve üyelerine hem iç yönetim hem de idare konusunda daha çok kontrol hakkı verilmesi istendi. Sonuç olarak kendisi ile ilgili işlerde daha serbestçe karar alabilmesi için Kraliyet Fermanı ile belirlenen pek çok iç tüzük değişikliği ve yenilerini çıkarma hakkı Enstitü'ye devredilmiştir. ICAEW'in iç tüzüklerinde yetki ve görevleri ile ikincil görevlerinin bir kısmı şu şekilde özetlenebilir (George The Sixth, 2019):

ICAEW'in yetki ve görevleri:

- Muhasebe, finans, işletme ve ticaret teorilerinin ve pratiklerinin tüm öğeleri ile (denetim, finansal yönetim ve vergi öncelikli olmak üzere) geliştirilmesi;
- Bu alanlarda yetenekli üyelerin örgüte dahil edilmesi, eğitimi, stajları ve meslekleri ile ilgili tüm haklarının ve çıkarlarının korunması;
- Hangi kıdemle çalışırlarsa çalışsınlar, muhasebe mesleği yapanların profesyonel bağımsızlıklarının her zaman korunması ve pratikte yüksek standartların tüm üyelerce korunmasını sağlaması ve;
- Tüm bunların muhasebe mesleğinin ilerlemesini sağlayacak şekilde gerek özel, endüstri, ticaret veya kamu sektörlerinde üye olan ya da olmayan profesyonel hizmet sunan herkes için yapmasıdır.

ICAEW'in ikincil görevlerinden bazıları:

- Üniversite veya diğer eğitim kurumları için dersler, eğitim ve seminerler gibi faaliyetler gerekli finansman, bağış ve burs sağlamak ve benzeri faaliyetlerle muhasebeye olan ilgiyi arttırmak ve yeni üyeler çekmek;
- Enstitü'nün belirlediği standartların denetiminde üyelerinin doğrudan veya dolaylı olarak, muhasebe mesleği ve ilgili konularda, disiplin, profesyonel

tutum ve düzenlemelere uyumun takibi için araştırmalar yapmak. Gerekli görüldüğü durumlarda ise gerekli disiplin cezalarını vermek. Herhangi bir cezai durumda verilen ceza ve yaptırımlar Enstitü ve ilgili taraflar için bağlayıcı olup, Enstitü yönetimi bu yatırımlarda değişiklik hakkına sahiptir.

• *Profesyonellerin ve işletmelerin yeterliliklerini ve etkinlerini takip ederek ve değerlendirerek Mesleki Tazminat Sigortası için gerekli finansman ve yapıyı organize etmek. Gerek üyelerin, gerekse çalıştıkları işletmelerin denetlenmesi ile, üyelerinin bu sigorta ihtiyacının karşılanıp karşılanmayacağına karar vermek gerekli birikimi oluşturmak.*

ICAEW, Birleşik Krallık'taki, örgütsel açıdan dağınık bir görüntüye sahip olan muhasebe meslek örgütlerini birleştirmek için ilk defa 1970'te denemede bulunmuştur. Fakat görüşmelerde İskoçya, İngiltere ve İrlanda arasında uzlaşma sağlanamamıştır. 1980'lerde ise İskoçlar, İngilizlerle birleşmeyi reddetmiştir. 1990'lı yıllarda ICAEW'de CIPFA ve CIMA ile birleşmeye çalışmış fakat kendi üyeleri 1995 yılındaki görüşmelerde birleşmeyi reddetmişti. Benzer bir deneme ACCA tarafından 1998'de denenmiştir. CIPFA ve CIMA yöneticileri ile önceden görüşmeden zoraki bir teklif sunulmuş ve reddedilmiştir. ICAEW 2004 yılında tekrar CIPFA ve CIMA ile birleşmeyi önermiştir. ICAEW'e göre, böyle bir birleşme hem üyelerinin temsilini ve arkalarındaki desteği arttıracak hem de İngiltere'nin muhasebe konusunda gerek içeride gerekse dışarıda devlet ve ilgili kurumlara karşı olan müzakere gücünü arttıracaktır. Fakat bu deneme de CIPFA ve CIMA görüşmelerden çekilmesi ile sonlanmıştır (Edwards, Anderson ve Chandler, 2005).

Birleşik Krallık'ta muhasebecilik mesleği, halen tam anlamıyla uzlaşamayan 6 farklı örgüt tarafından temsil edilmektedir. Genel kanı, bu dağınık yapı nedeniyle Birleşik Krallık'ın uluslararası sahnede yeterince güçlü olmadığı ve bu tür örgütlerin lobicilik gücünün olabileceğinden az olduğu ve bunun bir dezavantaj olduğu yönündedir (Lee ve Parker, 2014; Accountancy bodies discuss new merger, 1995; Accountants unveil scheme to merge institutes, 2004; Büthe ve Mattli, 2011; Reynolds, 1993).

Bahse konu olan tarihsel gelişimi yaşamış olan ICAEW, Birleşik Krallık'ın en önemli muhasebe meslek örgütü olup, yetkili muhasebeciyi şu şekilde tanımlamaktadır (What is chartered accountancy?, 2019):

"İngiliz kanunlarına göre her isteyen kendisini muhasebeci olarak tanıtabilir, fakat "Yetkili Muhasebeci" ve ACA (Association of Chartered Accountants, ICAEW tarafından verilen) ve FCA (Financial Conduct Authority, aynı isimli kurum tarafından verilen) kısaltmalarını kullanabilmek için gerekli eğitimi alan üyeler kullanabilir. Her ne kadar aynı kanunlar kaşısında ikisi eşit olsa da, Yetkili Muhasebeciler mesleki ahlak kurallarına ve disiplin cezalarına bağlıdır.

Yetkili Muhasebeciler mesleklerini yapabilmek için sertifika ve mesleki tazminat sigortası sahibi olmalıdırlar. Bütün bu yükümlülükler beraberinde çeşitli ayrıcalıkları da getirmiştir. karmaşıklaşmış Küresel ekonomide, yetenekli, ahlaklı ve kendini adanmış profesyoneller her zamankinden daha kıymetlidir. Yetkili Muhasebeciler bilgi, beceri ve adanmışlıkları ile şirketlerin, organizasyonların, bireylerin ve toplulukların hedefledikleri finansal ve stratejik hedeflere ulaşmalarını sağlarlar."

Yetkili Muhasebeciler, muhasebe mesleğinin kurulmasında rol almış olup, dünya çapında gelişmesinin öncüleri olmuşlardır. Bugün Yetkili Muhasebeciler güvenilir danışmanlardan, iş dünyasının önemli liderlerine kadar oldukça itibarlı konumlarda bulunmaktadır. Bu konumların ilişkili olduğu alanların başlıcaları şunlardır (What is chartered accountancy?, 2019):

- Özel Sektör. Yetkili Muhasebeciler müşterilerine vergi işlemlerinde yardım, yönetim sistemi danışmanlığı ve denetim gibi çeşitli hizmetler sunan muhasebe firmalarında faaliyet göstermektedirler.
- İşletmeler. Finansal bilgi ve uzmanlık ile işletmenlerin yönetimin kontrolü ve gelişmesine yardımcı olan Yetkili Muhasebeciler finansal yönetici ya da fon yöneticisi olarak çalışmaktadırlar.
- Kurumsal Finansman. Çoğu büyük şirket, şirket birleşmeleri için gerekli finansmanın, satın almanın, pay-alımının ya da tamamen alımın (buy-in/buy-out) ve sermaye yapılandırması için Yetkili Muhasebecilerle çalışmaktadır.
- Adli Muhasebe. Yetkili Muhasebeciler ticari sahtekarlık, kişisel yaralanma ve kamu davalarında gerekli olan bilirkişi olarak çalışmaktadır. Büyük şirketler, bu alanda çalışan Yetkili Muhasebeciler'i desteklemek amacıyla çeşitli konularda uzmanlaşmış hukuk departmanlarını bünyesinde bulundurmak suretiyle muhasebecilerin çalışmalarını desteklemektedir.

En büyük şirketlerden, en küçüklere kadar, ekonominin her parçasında Yetkili Muhasebeciler'in bir rolü vardır. Örneğin, ICAEW tarafından Ocak 2015'te yayınlanan üye veri bilgileri ve Financial Times Stock Exchange tarafından Aralık 2014'te yayınlanan verilere göre, gerek özel gerekse kamu sektöründe yöneticilerin karar almasında finansal konularda uzman olarak görüş sunan Yetkili Muhasebeciler FTSE 100'de işlem gören şirketlerin %83'ünün yönetim kurulunda üye olarak bulunmaktadır (What is chartered accountancy?, 2019).

ICAEW, 145.000'in üzerinde üyesi İngiltere ve İrlanda'da, bu sayının 15.000'den fazlası da bu ülkelerin dışında yaşamakta ve çalışmaktadır. Bu üye sayısı ile ICAEW, Avrupa'nın en büyük meslek örgütüdür. ICAEW, Birleşik Krallık muhasebe tarihinde önemli bir yer tutmakta olup, hem muhasebe mesleğinin hem de muhasebe eğitiminin gelişimini yönlendirmektedir.

Böylelikle muhasebe konusunda yapılacak düzenlemelerin denetim ve yönetmeliklerin hazırlanması açısından yasal düzenleyici konumundadır (About ICAEW, 2019).

Tescilli Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği (Association of Chartered Certified Accountants - ACCA)

ACCA uluslararası bir örgüt olup, ACCA ve FCCA (Fellowship ACCA – beş yıl ACCA unvanıyla çalıştıktan sonra alınan unvan) sertifikaları veren bu kurum 2019 yılı itibarıyla 219.000 üye ve 527.000 aday meslek mensubu ile 179 ülkede faaliyet göstermektedir. Amacı küresel çapta muhasebe, finansman ve yönetimle ilgilenenlere güncel eğitim vermektir. Böylelikle muhasebe mesleğinin küresel standartlarını ilerletmek ve üyelerini de gerekli eğitim ile donatmayı amaçlamaktadır (ACCA Education Recognition Status, 2019).

1904 yılında Londra Muhasebeciler Birliği (London Association of Accountants) kurulmuş, bir sonraki yıl ilk sınavını yapmış ve günümüzde AB (Accounting and Business) adıyla yayınlanan The Circular isimli dergiyi çıkarmaya başlamıştır. 1913 yılında Güney Afrika'da ilk yabancı şubesini açtı ve 1930 yılında denetim yetkisi kazandı. 1971 yılında Yetkili Muhasebeciler Birliği (Association of Certified Accountants) adını alan örgüt 1974 yılında Kraliçe Elizabeth tarafından Kraliyet Fermanı ile resmîyet kazanmış olup, aynı yıl diğer altı meslek örgütü ile Muhasebe Örgütleri Danışma Komitesi (Consultative Committee of Accountancy Bodies - CCAB) kurucu üyesi olmuştur. 1977'de Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants - IFAC) kuruluşunda üye olarak yer aldı. 1996'da son defa adını değiştirdi ve günümüzde hala Yetkili ve İngiltere Fermanlı Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği (Association of Chartered Certified Accountants - ACCA) adını kullanmaktadır (Our History, 2019).

ACCA'nın bazı ülkelerdeki denklik konumu;

- *İngiltere ve İrlanda*; ACCA Kraliyet Fermanı sahibi olduğundan tüm İngiltere ve İrlanda topraklarında tanınmıştır. ACCA ayrıca diğer örgütler gibi finansal piyasalarda, iflas inceleme işlemlerinde, muhasebe denetiminde çalışacak muhasebecilere seritifika vermeye yetkili bir örgüttür.
- *Avrupa*; ACCA sertifikasyonu tüm Avrupa Birliği ülkelerince, Avrupa Ekonomik Bölgesi ve İsviçre tarafından tanınmaktadır ve ACCA sahiplerinin ayrıca bir eğitim görmeleri gerekmemektedir.
- *Türkiye*; TÜRMOB üyelerinin ACCA sertifikası sahibi olabilmeleri için ilk adımlar, 2004'te, ACCA ile imzalanan bir işbirliği anlaşması ile daha sonra da aynı yıl içerisinde TÜRMOB Genel Kurulu'nda imzalanan sınav anlaşması ile atılmıştır. Her iki anlaşma kapsamında, karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi ve

ACCA'nın mesleki sınavlarına TÜRMOB üyelerinin belirli derslerden muaf olarak katılmaları yönünde çalışmalar yapılmıştır (İbiş, 2011). 2016 yılında ise imzalan Karşılıklı Tanıma Anlaşması Geçiş Sözleşmesi kapsamında, TÜRMOB Üyeleri, ACCA Ruhsatlandırma sınavına başvurdıkları zaman, ders muafiyetlerine ek olarak kayıt, ders ve yıllık aidat ücretlerinden de muaf tutulmaktadır (TÜRMOB ve ACCA Geçiş Sözleşmesi, 2019).

- *Çin*; ACCA Çin'e 80'liler yıllarda girmiş ve günümüzde 83 üniversite ile eğitim anlaşması vardır, 2016 yılında 6.060 üyesi ve 63.000'den fazla öğrencisi vardır.

Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü (Chartered Institute of Management Accountants – CIMA)

1919 yılında Maliyet ve İşletme Muhasebecileri Enstitüsü (The Institute of Cost and Works Accountants) adı ile, üretim, hizmet ve kamu sektörlerinin operasyonlarının iç kontrolünde kullanılacak muhasebe tekniklerinin geliştirilmesi için kurulmuştur. Enstitü adını 1972'de Maliyet ve Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü (Institute of Cost and Management Accountants) ve 1986 yılında Kraliyet Fermanı ile Yetkili Yönetim Muhasebesi Enstitüsü (Chartered Institute of Management Accountants) adını almıştır (Starting Your CIMA Journey, 2019).

CIMA, gönüllü yönetim muhasebecilerinden oluşan bir örgüttür. CIMA profesyonel gelişim hizmetleri sunan, akademik araştırmalara kaynak sağlayan, düşünce liderliği geliştiren, üyelerinin uyması gereken mesleki ahlak kuralları ve profesyonel standartlar geliştiren bir örgüttür. 1974 Mayıs'ında kurulmuş olan Muhasebe Örgütleri Danışma Komitesi (Consultative Committee of Accountancy Bodies - CCAB), CIMA'nın örgüt üyelik ücretleriyle ilgili olarak yaşanan bir sıkıntı nedeniyle 2011 yılında yapmış olduğu bir teklif nedeniyle CIMA'yı üyelikten çıkarmıştır. Günümüz itibarıyla CCAB, beş üyeyle faaliyetlerini yürütmektedir (Executive Summary, 2019). Bu yüzden CIMA üyeleri aynı zamanda Tanınmış Teftiş Organı'nda (Recognized Supervisory Body) üye olmadan denetim faaliyetlerine katılamazlar (Bloomberg talks up US GAAP as merger talks continue). Ayrıca, Yetkili Küresel Yönetim Muhasebecisi (The Chartered Global Management Accountant, CGMA) unvanı 2012 yılında AICPA (American Institute of Certified Public Accountants) ve CIMA tarafından verilmeye başlanmıştır.

CIMA ve AICPA, IFRS ve US-GAAP (Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe Uygulamaları) uyum çalışmaları yüzünde sıkı ilişkiler içerisinde. Her iki örgüt IFRS ve US-GAAP'ın uyumluluğunun artırılması ve üyelerine her iki standart setinde de muhasebecilik yapabilmeleri için gerekli eğitimleri vermeye odaklanmıştır. CIMA'nın bu eğitimleri dışında, geliştirdiği bir diğer

önemli standart pakedi ise yönetim muhasebesi alanında Küresel Yönetim Prensipleridir. Bu prensipler sadece Birleşik Krallık ve ticaret ortaklarında değil tüm dünyada sürdürülebilir gelişimin sağlanmasına yardımcı olma amaçlıdır (About Us, 2019).

CIMA ve AICPA tarafından geliştirilen Küresel Yönetim Prensipleri, 20 farklı ülkeden yöneticiler, akademisyenler ve diğer profesyonellerin de katılımı ile geliştirilmiştir. Günümüz iş dünyasına yönelik bu prensipler karar almada muhasebenin ihtiyaca uygun bilgiyi sunmanın, analiz etmenin ve saklanmasıyla önemini vurgulamaktadır. Bu prensipler küçük işletmelerden, uluslararası çapta faaliyet gösteren şirketlere ve kamu kuruluşlarına kadar her işletmeye yol gösterici olma amacı taşımaktadır. Bu prensipler finansal stratejiden risk yönetimine kadar 14 farklı konuyu kapsamaktadır ve temel olarak 4 ana prensip üzerine kurulmuştur (Executive Summary, 2019):

- *İletişim.* Muhasebe bilgi iletişimi ile başlar ve biter, bu prensibin amacı daha iyi karar almada iletişimin hızlanması ve bütünleşik düşüncüyü savunur.
- *Bilgi.* Yönetim muhasebesinin asıl amacı olan alaklı bilginin üretilmesi ve sunulmasıdır. Bu prensip finansal ve finansal olmayan (sosyal, çevresel ve ekonomik) verilerin, iç ve dış kaynaklardan edinilirken geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek olarak ayrılmasında yol gösterir.
- *Analiz.* Bu prensip işletmelerin değerlerinin nasıl korunabileceğini ve çeşitli senaryolarda değerin nasıl korunabileceği ya da yaratılabileceği hakkında yol gösterir.
- *Yönetim.* Hesap verebilirlik ve denetlemenin karar verme süreçlerini daha objektif hale getirdiğini ve kısa vadeli ticari çıkarlar karşısında uzun vadede ortakların güveninin ve itibarın nasıl korunabileceği hakkında yol göstericidir.

İskoçya Yetkili Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants in Scotland – ICAS)

ICAS, dünya çapında 100'den fazla ülkede 20.000'den fazla üyesi ve 3.000 kadar öğrenci ile eğitim, denetim ve düzenleme konularında faaliyet göstermektedir. Üyeleri, Big 4 olarak nitelendirilen denetim firmalarından kırsal alanda faaliyet gösteren küçük muhasebecilere kadar, üçte ikisi özel işletmelerde çalışmaktadır. ICAS'ın amaçlarından birisi de Birleşik Krallık'ta ve Dünya çapında kamu çıkarlarını gözetmek ve ilgili politikalarda etkili olmaktır (About Us, 2019).

1853 yılında İskoçya'da ilk profesyonel muhasebe meslek örgütü kurulmuştur. Sanayi Devrimi öncesinde ve sırasında muhasebe ihtiyaçlarında yenilikçi

yaklaşımlar sunan meslek mensuplarının bulunduğu bilinmektedir. Daha 1800'lerin ortalarında Birleşik Krallığın muhasebede profesyonelleşme ve standartlaşmaya ihtiyacı olduğu görülmüştür. Bu ihtiyacın Sanayi Devrimi'nin getirdiği ekonomik ve örgütsel değişimle beraber geldiği kabul görmüşken, başka birtakım etkenler de bulunmaktadır. Örneğin, İskoçya'da yaşanan rekabet baskısı ve gelişen şirket yapıları ile gelen karşılaştırılabilir muhasebe bilgilerine olan ihtiyaç ile The Society of Accountants in Edinburgh 1853'te kurulmuştur. Az sayıda endüstriyel muhasebede veya ticari denetimde çalışan muhasebeci olsada, tarihsel kaynaklar bu dönemde bağımsız muhasebecilerin sayısının hızla arttığını göstermektedir. Mesleki tanımı henüz yapılmamış bu muhasebeciler, bu tanımı ve gerekli düzenlemeleri yapacak bir enstitü kurmak için çalışmalarına daha önceden kurulmuş avukatlık ve doktorluk benzeri bir yapıyı kurmaya karar vermiştir. Bu örgütün kurulmasının asıl sebebi olmasa da, önemli bir etken; zamanın İcra İflas Kanunu'nda yapılan bir değişiklik, İskoç muhasebecilerin tekelinde olan icra ve iflas davalarına avukatların da bakabilmesinin önerilmesi olmuştur. Böylelikle Birleşik Krallık'ta kurulan ilk muhasebe meslek örgütlerinin ekonomik çıkarların korunması amacı olduğu söylenebilir. 1855 yılında Glasgow'da kurulan örgüt ile İcra ve İflas Kanunu'nda yapılacak olan değişikliklere karşı çıkmıştır. Ayrıca bunun yanı sıra İskoç muhasebecilerin hakim olduğu bir alanı korumak için Birleşik Krallık içindeki ulusal rekabetin de bir etken olduğu düşünülmektedir (Lee, 1995).

ICAS'ın görevleri Kraliyet Fermanı'nda şöyle tanımlanmıştır (The Institute Of Chartered Accountants Of Scotland Royal Charter of 1854 And Supplementary Charter of 1951, 2019):

- Muhasebecilik mesleğini tanıtmak ve korumak;
- Muhasebecilik mesleğini icra edenlerin, meslekleri ile ilgili tüm çıkarlarını ve haklarını korumak ve desteklemek;
- Üyelerinin yüksek standart ve mesleğe uygun davranmalarını sağlamak ve hem mesleki hem de toplumun çıkarlarını gözetmek;
- Gerek kanuni, gerekse toplum tarafından meslek ile ilgili sorulan tüm sorulara cevap vermek.

ICAS, uluslararası alanda ise Global Accounting Alliance (GAA) üyesidir. GAA üyeleri aşağıda listesi verilmiş enstitülerle olan anlaşmaları aracılığıyla denklikleri kabul edilir. Fakat yine de muhasebe mesleğini yapmak için o ülkenin kanuni gerekliliklerini yerine getirilmesi gereklidir (Global Accounting Alliance, 2019):

- Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (The American

Institute of Certified Public Accountants - AICPA),

- İrlanda Yetkili Muhasebecileri (Chartered Accountants Ireland - CAI),
- Kanada Yetkili Profesyonel Muhasebecileri (Chartered Professional Accountants Canada - CPA Canada),
- Hong Kong Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (Hong Kong Institute of Certified Public Accountants - HKICPA),
- Avustralya ve Yeni Zelanda Yetkili Muhasebecileri (Chartered Accountants Australia and New Zealand – CAANZ),
- İngiltere ve Galler Yeminli Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants in England and Wales - ICAEW),
- İskoçya Yetkili Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants of Scotland - ICAS),
- Institut der Wirtschaftsprüfer in Deutschland e.V. (IDW),
- Japonya Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (The Japanese Institute of Certified Public Accountants - JICPA),
- Güney Afrika Yetkili Muhasebeciler Enstitüsü (South African Institute of Chartered Accountants - SAICA).

Kamu Sektörü Finans ve Muhasebe Enstitüsü (Chartered Institute of Public Finance and Accountancy – CIPFA)

CIPFA, dünyadaki tek kamu maliyecileri meslek örgütüdür. Kamu denetimi, kamu hizmetleri ve kamu kaynaklarının verimli kullanması ve idaresi konusunda çalışan 14.000'i aşkın üyesi vardır. CIPFA üyeliği ve gerekli eğitim tamamlandığında, Yetkili Kamu Maliyesi Muhasebecisi (Chartered Public Finance Accountant- CPFA) unvanını kullanmaya hak kazananılır. Kamu maliyesi muhasebecileri için tek profesyonel örgüt olduğu için CIPFA'nın verdiği eğitim ve koyduğu standartlar kaynak yönetimi konusunda dikkate alınmaktadır. CIPFA verdiği konferanslar, eğitim, mülk ve varlık yönetiminde danışmanlı hizmetleri ile devletler, muhasebe işletmeleri ve kamu hizmetleri sektöründe dünya çapında, kamu hizmetlerinin daha verimli sunulabilmesi için çalışmaktadır. 1959 yılında Kraliyet Fermanı ile yasal olarak tanınmış olan örgüt, 1973 yılında Kamu Sektörü Finans ve Muhasebe Enstitüsü (Chartered Institute of Public Finance and Accountancy-CIPFA) adını almıştır (About CIPFA, 2019).

Viktoryen dönemde hızla endüstrileşen bölgelerin yerel haznedarları (Local authority treasurers) yaşanan büyük altyapı değişikliklerinin nasıl yönetileceği

hakkında fikir alışverişinde bulunmak amacıyla bir araya gelmiştir. Bu buluşma ile 1885 yılında Manchester'da Kurumsal Haznedarlar ve Muhasebeciler Enstitüsü (Corporate Treasurers and Accountants Institute) adıyla ilk toplantısını yapmıştır (History, 2019).

Kamu kaynaklarının yönetiminde profesyonelliğe olan ihtiyaç bu örgütün kurulmasından önce ortaya çıkmış olup, 1866 yılında çıkarılan bir denetim yasası ile tüm devlet organlarının muhasebe kaydı tutması zorunlu hale getirilmiştir. Bu kayıtlar da Parlamento Kamu Hesapları Komitesi (Parliamentary Committee of Public Accounts) tarafından incelenmiştir. Sanayi Devrimi öncesi hem miktar hem de sayıca az olan devlet harcamaları titizlikle değerlendirilmekte ve yapılan yatırımlar yerel yönetimler için oldukça önemli görülmektedir. Fakat Sanayi Devrimi sırasında çok hızlı büyüme gösteren Manchester, Liverpool ve Glasgow gibi şehirlerin yerel yönetimlerinin altyapı harcamaları da hızla artmıştır. Yine de harcamaların karşılanabilmesi için yerel yönetimlerin bu en güçlü olduğu dönemde vergilerin artırılmasına gerek duyulmuştur. Bu artırımları yapabilmek için toplumun güveninin kazanılması gerekmiştir. Bunun için hızlı büyüyen şehirlerden birisi olan Manchester'da toplanan maliye muhasebecileri ve yerel yönetim, performans göstergeleri ve hizmetlerin kendilerinin yanı sıra vergi mükelleflerinin verdiği vergilerin nasıl kullanıldığında güvenilir bir şekilde yapılması gerektiğine karar verildi. Yerel yönetimlerin çok sayıda, okul, hastane ve ambulans gibi, vermekte olduğu hizmeti takip etmesi gereken maliye muhasebecilerinin de bu yoğunlukla baş edebilmeleri için mesleki bir örgütlenmeye ihtiyaçları bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası 1950'lere gelindiğinde yaşanan refah döneminde yerel yönetim harcamaları beş katına çıkmıştı, artık önemi gittikçe artan maliye muhasebecileri Kraliyet Fermanı ile tanınmıştı (Look back in awe, 2019). Her geçen gün artan kamu harcamaları ve karmaşıklaşan işlemler 1973 yılında özellikle eğitim konusuna verilen önemi arttırmış ve örgüt bugünkü adı olan Kamu Sektörü Finans ve Muhasebe Enstitüsü (Chartered Institute of Public Finance and Accountancy) adını almıştır.

İrlanda Yetkili Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants in Ireland – ICAI)

ICAI, Dünya çapında 25.000 üyesi ile ekonominin her alanında güveni tazelemek için devlet kurumları ve işletmelerle çalışmaktadır. ICAI, adını 2009 yılında İrlanda Yetkili Muhasebecileri (Chartered Accountants Ireland) olarak değiştirmiştir. Buna sebep olarak 1888 yılından beri kullandıkları “Yetkili Muhasebeci” kısmına dikkat çekmek olduğu söylenmiştir (Working With Our Brand, 2019).

Yakın zamanda bağımsızlığını kazanmış olan İrlanda'nın yüz yüze kaldığı

çeşitli sorunlardan biri de muhasebe meslek mensubu sayısının yetersizliği olmuştur. 1922 yılında İrlandalı muhasebeciler arasında İngiltere'nin benzer kurumlarının “meslek” tanımının “açık bir şekilde İrlandalılar'ın yapılarına uygun olmadığı ('patently 'un-Irish' constructs)” görüşü yaygındır. Özellikle “saygınlık kavramı” burnu büyüklük olarak görülmekte olup, benzer sebeplerden dolayı zaten yeni bağımsızlığına kavuşmuş İrlandalılar, İngilizler'in ve İskoçyalılar'ın “soğuk mesleki örgütlenmesi” yerine daha milli bir örgütlenme şekli seçmişlerdir (O'regan, 2008). Gerek politik gerekse ekonomik sorunlar, çoğunluğu eğitimini İngiltere'de almış muhasebecilerle birleştiğinde, İrlanda açısından muhasebecilik ülkenin ihtiyaçlarına göre şekillenmeye başlamıştır. Eğitimini İngiliz ve İskoç meslek örgütlerine mensup muhasebecilerden alan ICAI üyelerinin etkisi ile örgütlenmeye devam eden ICAI hızla yeni üyelere ulaşmaya devam etmektedir.

SONUÇ

Birleşik Krallık muhasebe sistemi dünyanın en gelişmiş muhasebe uygulamalarını barındırmaktadır. Birleşik Krallık'ta muhasebe kendiliğinden büyüyen bir alan olup, zamanla ortaya çıkan işletme ihtiyaçlarına karşılık verebilmek amacıyla doğmuştur. Birleşik Krallık'taki muhasebe uygulamaları başta ABD olmak üzere Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi eski İngiltere sömürgesi olan pek çok ülkede muhasebe mesleğinin gelişmesinde çok önemli bir etkiye sahiptir.

Birleşik Krallık'ta muhasebenin en belirgin özelliği, tarihsel gelişiminin endüstri devriminin süratli bir şekilde gelişmesiyle doğru orantılı olmasıdır. Şirketler Kanunu düzenlemeleri de muhasebe mesleği gelişim hızının artmasına neden olmuş ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri kapsamında Birleşik Krallık'ta finansal raporlamanın gelişmesi mümkün olmuştur. Birleşik Krallık'ta muhasebe mesleği ile ilgili ilk düzenleme 1844 yılında Şirketler Kanunu ile başlamış, 1900 yılında yeni bir kanunla denetim konusu düzenlenmiştir.

Muhasebeciliğin bir meslek ve örgütsel topluluk olarak tarihsel gelişimine bakıldığında, 1773 yılında İskoçya'nın başkenti olan Edinburgh'un adres kitabında yedi denetçinin adına yer verildiği anlaşılmaktadır. 1853 yılında ise muhasebeci ve denetçileri bir araya getiren örgütlenmenin yapıldığı cemiyetin kurulduğu görülmektedir. Böylece ilk muhasebe mesleği örgütü 1853'te Edinburgh Muhasebeciler Topluluğu adı altında kurulmuştur. Günümüz itibarıyla İngiltere'de faaliyetlerini yürüten altı adet meslek örgütü bulunmaktadır. Bunlar; İngiltere ve Galler Yetkili Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants in England and Wales – ICAEW), Tescilli Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği (Association of Chartered Certified

Accountants - ACCA), Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü (Chartered Institute of Management Accountants – CIMA), İskoçya Yetkili Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants in Scotland – ICAS), Kamu Sektörü Finans ve Muhasebe Enstitüsü (Chartered Institute of Public Finance and Accountancy – CIPFA) ve İrlanda Yetkili Muhasebeciler Enstitüsü'dür (Institute of Chartered Accountants in Ireland – ICAI).

Bu örgütler denetim ve daralma içerisinde bulunan sektörler açısından yasal düzenleyici konumundadır. Bu altı örgütün faaliyetleri Muhasebe Örgütleri Danışma Komitesi (Consultative Committee of Accountancy Bodies - CCAB) aracılığıyla koordine edilmektedir. 1974 Mayıs'ında kurulmuş olan CCAB, CIMA'nın örgüt üyelik ücretleriyle ilgili olarak yaşanan bir sıkıntı nedeniyle 2011 yılında yapmış olduğu bir teklif nedeniyle CIMA'yı üyelikten çıkarmıştır. Günümüz itibarıyla CCAB, beş üyeyle faaliyetlerini yürütmektedir. CCAB, kendisine bağlı bulunan muhasebe meslek örgütlerinin çalışmalarını koordine etmek suretiyle Birleşik Krallık ekonomisinde sürdürülebilir büyümeyi gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.

1880 yılında ICAEW, Sanayi Devrimi'nin getirdiği yeni muhasebe ve muhasebede profesyonellik ihtiyacının karşılanması -ve de mesleğin itibarının korunması- için Kraliyet Fermanı ile resmen tanınmıştır. Kamu yararına hizmet eden ICAEW hem kamunun hem de mesleğin itibarını korumayı amaçlayan bir örgüt olarak kurulmuştur. Muhasebe mesleğinin saygınlığını arttırmak, üyelerinin mesleki yeterliliğini ilerletmek için uygulama ve eğitim standartlarının belirlenmesi ve bu standartlara uymayanların cezalandırılması yetkisine 11 Mayıs 1880 yılında, Kraliçe Victoria tarafından resmen Kraliyet Fermanı ile tanınarak kavuşmuştur. ICAEW'in günümüze kadar Kraliyet Fermanı ile gelen, sahip olduğu yetkileri ve sorumlulukları eğitim ve staj koşullarını belirlemek ve sağlamak, profesyonel standartların korunması ve gerektiğinde ceza uygulamak, kamu çıkarlarını korumak için gerekli teknik yeterliliği sağlamaktır. Birleşik Krallık'ta faaliyetlerini yürüten bu meslek örgütleri önemli bir toplumsal gücü temsil etmektedir. ICAEW, Birleşik Krallık muhasebe tarihinde önemli bir yer tutmakta olup, hem muhasebe mesleğinin hem de eğitiminin gelişimini yönlendirmiştir.

ACCA uluslararası bir meslek örgütüdür. 1971 yılında Yetkili Muhasebeciler Birliği (Association of Certified Accountants) adını alan örgüt 1974 yılında Kraliçe Elizabeth tarafından Kraliyet Fermanı ile resmîyet kazanmış olup, aynı yıl diğer altı meslek örgütü ile Muhasebe Örgütleri Danışma Komitesi (Consultative Committee of Accountancy Bodies - CCAB) kurucu üyesi olmuştur. 1996'da son defa adını değiştirmiş ve günümüzde hala Yetkili ve İngiltere Fermanlı Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği (Association of Chartered Certified Accountants - ACCA) adını kullanmaktadır. ACCA ve FCCA

(Fellowship ACCA – beş yıl ACCA unvanıyla çalıştıktan sonra alınan unvan) sertifikaları veren bu kurum esas amacı küresel çapta muhasebe, finansman ve yönetimle ilgilenenlere güncel eğitim vermektir. Böylelikle muhasebe mesleğinin küresel standartlarını ilerletmek ve üyelerinide gerekli eğitim ile donatmayı amaçlamaktadır.

CIMA, gönüllü yönetim muhasebecilerinden oluşan bir örgüttür. 1919 yılında Maliyet ve İşletme Muhasebecileri Enstitüsü (The Institute of Cost and Works Accountants) adı ile üretim, hizmet ve kamu sektörlerinin operasyonlarının iç kontrolünde kullanılacak muhasebe tekniklerinin geliştirilmesi için kurulmuştur. Enstitü adını 1972'de Maliyet ve Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü (Institute of Cost and Management Accountants) ve 1986 yılında aldığı Kraliyet Ruhsatı (Royal Charter) ile Yetkili Yönetim Muhasebesi Enstitüsü (Chartered Institute of Management Accountants) adını almıştır. CIMA profesyonel gelişim hizmetleri sunan, akademik araştırmalara kaynak sağlayan, düşünce liderliği geliştiren, üyelerinin uyması gereken mesleki ahlak kuralları ve profesyonel standartlar geliştiren bir örgüttür. 1974 Mayıs'ında kurulmuş olan Muhasebe Örgütleri Danışma Komitesi (Consultative Committee of Accountancy Bodies - CCAB), CIMA'nın örgüt üyelik ücretleriyle ilgili olarak yaşanan bir sıkıntı nedeniyle 2011 yılında yapmış olduğu bir teklif nedeniyle CIMA'yı üyelikten çıkarmıştır. Günümüz itibariyle CCAB, beş üyeyle faaliyetlerini yürütmektedir. Bu yüzden CIMA üyeleri aynı zamanda Tanınmış Teftiş Organı (Recognized Supervisory Body) da üye olmadan denetim faaliyetlerine katılamazlar.

ICAS'ın amacı, Birleşik Krallık'ta ve dünya çapında kamu çıkarlarını gözetmek ve ilgili politikalarda etkili olmaktır. ICAS'ın Kraliyet Ruhsatı (Royal Charter)'nın da görevleri tanımlanmıştır. Bu görevleri, muhasebe mesleğini tanıtmak ve korumak; muhasebe mesleğini icra edenlerin, meslekleri ile ilgili tüm çıkarlarını ve haklarını korumak ve desteklemek; üyelerinin yüksek standart ve mesleğe uygun davranmalarını sağlamak ve hem mesleki hem de toplumun çıkarlarını gözetmek; gerek kanuni, gerekse toplum tarafından meslek ile ilgili sorulan tüm sorulara cevap vermektir.

CIPFA, dünyadaki tek kamu maliyecileri meslek örgütüdür. Kamu denetimi, kamu hizmetleri ve kamu kaynaklarının verimli kullanılması ve idaresi konusunda çalışan üyeleri bulunmaktadır. CIPFA üyeliği ve gerekli eğitim tamamlandığında, Yetkili Kamu Maliyesi Muhasebecisi (Chartered Public Finance Accountant- CPFA) unvanını kullanmaya hak kazanılmaktadır. Kamu maliyesi muhasebecileri için tek profesyonel örgüt olduğu için CIPFA'nın verdiği eğitim ve koyduğu standartlar kaynak yönetimi konusunda dikkate alınmaktadır. CIPFA verdiği konferanslar, eğitim, mülk ve varlık yönetiminde danışmanlık hizmetleri ile devletler, muhasebe işletmeleri ve kamu hizmetleri

sektöründe dünya çapında, kamu hizmetlerinin daha verimli sunulabilmesi için çalışmaktadır. 1959 yılında Kraliyet Ruhsatı (Royal Charter) ile tanınan örgüt ve 1973 yılında bugünkü adı olan Kamu Sektörü Finans ve Muhasebe Enstitüsü (Chartered Institute of Public Finance and Accountancy-CIPFA) olarak değiştirilmiştir.

ICAI, dünya çapında sahip olduğu üyeleri ile ekonominin her alanında güveni tazelemek için devlet kurumları ve işletmelerle çalışmaktadır. ICAI adını 2009 yılında İrlanda Yetkili Muhasebecileri (Chartered Accountants Ireland) olarak değiştirmiştir. Buna sebep olarak 1888 yılından beri kullandıkları “Yetkili Muhasebeci” kısmına dikkat çekmek olduğu söylenmiştir.

Yıllar boyunca İngiltere'deki muhasebe meslek örgütlerini tek çatı altında toplamak için bir dizi girişimde bulunulmuştur. Yalnızca CIMA, CIPFA ve ICAEW adlı örgütlerin birleşmesinden bile oldukça önemli sayıda üye tek bir çatı altında toplanabilecek ve birleşme sonucunda ortaya çıkan yeni örgütün İngiltere'deki muhasebe mesleğinin yeni sesi olması amaçlanmıştır. Ancak netice itibariyle bu amaca ulaşılammıştır.

İngiltere muhasebecilik halen tam anlamıyla uzlaşamayan 6 farklı enstitü tarafından temsil edilmektedir. Genel kanı halen bu ayrı enstitüler yüzünden İngiltere'nin uluslararası sahnede yeterince güçlü olmadığı ve küreselleşen dünyada bu tür organizasyonların lobicilik gücünün sahip olduğu potansiyelden daha az olduğu ve bunun bir dezavantaj olduğu yönündedir.

KAYNAKÇA

About CIPFA (2019). 18.03.2017 tarihinde <http://www.cipfa.org/about-cipfa/> adresinden erişilmiştir.

About ICAEW (2019). 11.03.2019 tarihinde <http://www.icaew.com/en/about-icaew/> adresinden erişildi.

About Us (2019). 27.04.2019 tarihinde <http://www.cimaglobal.com/About-us/>, 17.03.2017.

ACCA Education Recognition Status (2019). 17.03.2019 tarihinde http://www.accaglobal.com/content/dam/ACCA_Global/Learning%20Providers/exempt/ACCA-education-recognition.pdf/ adresinden erişildi.

Accountancy bodies discuss new merger (1995). 12.02.2020 tarihinde <https://www.independent.co.uk/news/business/accountancy-bodies-discuss-new-merger-1569688.html/> adresinden erişildi.

Accountants unveil scheme to merge institutes (2004). 12.02.2020 tarihinde <https://www.thetmies.co.uk/article/accountants-unveil-scheme-to-merge-institutes-hzpzcvmdrmv/> adresinden erişildi .

Bloomberg talks up US GAAP as merger talks continue (2019). 17.04.2019 tarihinde <http://www.theaccountant-online.com/news/bloomberg-talks-up-us-gaap-as-merger-talks-continue/> adresinden erişildi.

Büthe, T., Mattli, W. (2011). The New Global Rulers. Princeton University Press: New Jersey.

CCAB Accountants for Growth (2019). 11.03.2019 tarihinde <http://www.ccab.org.uk/> adresinden erişildi.

CIMA Withdraws From The CCAB (2019). 11.03.2019 tarihinde <http://www.cimaglobal.com/Pages-that-we-will-need-to-bring-back/Old-site-pages1/Old-site-pages/About-us/Press-office/Press-releases/2011/March-2011/CIMA-withdraws-from-the-CCAB/> adresinden erişildi.

Doupnik, T., Perera, H. (2012). International Accounting. Third Edition. New York: McGraw-Hill.

Edwards, J. R., Anderson, M. & Chandler, R. (2005). How not to mount a professional project: the formation of the ICAEW in 1880. Accounting and Business Research. 35(3): 229-248.

Examination Papers (2019). 11.03.2019 tarihinde <http://www.icaew.com/en/library/historical-resources/guide-to-historical-resources/examinations/examination-papers/> adresinden erişildi.

- Executive Summary – Global Management Accounting Principles (2019). 27.04.2019 tarihinde <http://www.cgma.org/content/dam/cgma/resources/reports/downloadabledocuments/principles-executive-summary-1.pdf/> adresinden erişildi.
- George The Sixth (2019). 19.03.2019 tarihinde <http://www.icaew.com/-/media/corporate/files/about-icaew/who-we-are/charters-by-laws/supplemental-charter-of-the-21st-december-1948.ashx?la=en/> adresinden erişildi.
- Global Accounting Alliance (2017). 18.03.2017 tarihinde <https://www.icas.com/about-icas/global-accounting-alliance/> adresinden erişilmiştir.
- Güvemli, O. (2001). Türk Devletleri Muhasebe Tarihi Cumhuriyet Dönemi XX.Yüzyıl, 4.Cilt, Avcıol Basım Yayın, İstanbul.
- Historical Resources: 1853-1880 (2019). 16.03.2019 tarihinde <http://www.icaew.com/en/library/historical-resource/timeline/1853-1880/> adresinden erişildi.
- History (2019). 18.03.2017 tarihinde <http://www.cipfa.org/about-cipfa/history/> adresinden erişilmiştir.
- İbiş, C. (2011). TÜRMOB ve TMUD'un Uluslararası Meslek Örgütleri İle Olan İlişkileri. IX. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu (III. Uluslararası Türkiye Muhasebe Denetim Sempozyumu). 17.03.2019 tarihinde, <http://archive.ismmm.org.tr/docs/sempozyum/09Sempozyum/%520genel%20oturum%203/2%20cemal%20ibis.pdf/> adresinden erişildi.
- Lee, T. (1995). The Professionalization of Accountancy A History of Protecting The Public Interest In A Self-Interested Way. Accounting, Auditing & Accountability Journal. 8(4): 49-51.
- Lee, T. A., Parker, R. H. (2014). The Evolution of Corporate Financial Reporting. Routledge: New York.
- Look back in awe (2019). 18.03.2017 tarihinde <http://www.publicfinance.co.uk/2010/06/look-back-awe/> adresinden erişilmiştir.
- O'regan, P. (2008). 'Elevating the profession': the Institute of Chartered Accountants in Ireland and the implementation of social closure strategies: 1888– 1909, s.38-40.
- Our History (2019). 17.03.2019 tarihinde

<http://www.accaglobal.com/gb/en/about-us/our-history.html#d-1900/> adresinden erişildi.

Reynolds, B. (1993). Excellence In Accountancy. The Macmillan Press Ltd: London.

Starting Your CIMA Journey (2019). 27.04.2019 tarihinde http://www.cimaglobal.com/Global/Starting%20CIMA/CIMA%20interactive%20Welcome%20Pack_brochure_Mar2015.pdf/ adresinden erişildi.

The Institute Of Chartered Accountants Of Scotland Royal Charter Of 1854 And Supplementary Charter Of 1951 (t.y.). 18.03.2019 tarihinde https://www.icas.com/__data/assets/pdf_file/0015/2058/ICAS-Royal-Charter-for-Web.pdf/ adresinden erişilmiştir.

Toroslu, M.Vefa. (2012). Muhasebe Teorisi. Ankara: Adalet Yayınevi.

TÜRMOB ve ACCA Geçiş Sözleşmesi (2019). 20.04.2019 tarihinde <http://www.turmob.org.tr/ebulten/ACCA/ACCA.pdf/> adresinden erişildi.

What is chartered accountancy? (2019). 11.03.2019 tarihinde <http://www.icaew.com/en/about-icaew/what-is-chartered-accountancy/> adresinden erişildi.

Working With Our Brand (2019). 18.03.2017 tarihinde https://www.charteredaccountants.ie/PageFiles/51287/Final_Chart_Acc_Ire_guidelines0809.pdf/ adresinden erişilmiştir.

IDA ACADEMIA DERGİSİ MAKALE YAZIM KURALLARI

MAKALE BAŞLIĞI*

(Sayfa Ortasına Gelecek Şekilde, 12 Punto, Times New Roman, Kalın, 1 Satır Aralığı, Büyük Harf)

Makalenin İngilizce Başlığı

(Sayfa Ortasına Gelecek Şekilde, 12 Punto, Times New Roman, Kalın, 1 Satır Aralığı, Her Kelimenin İlk Harfi Büyük)

Ad SOYAD 1 , Ad SOYAD 2***, Ad SOYAD 3****,
Ad SOYAD 4*******

(Sayfa Ortasına Gelecek Şekilde, Kalın, 12 Punto, Times New Roman, 1 Satır Aralığı, Adın İlk Harfi Büyük, Soyad Tamamen Büyük Harflerle)

* Eğer hakkında yazılan çalışma bir bildiri, tez veya proje çalışmasının bir kısmı ise buraya o açıklama konulmalıdır. Aksi halde ilk yazara tek yıldız verilerek sadece yazarlarla ilgili bilgilere yer verilir. Çalışma daha önce bildiri olarak sunulmuşsa burada belirtilmelidir. (9 punto, Times New Roman, İki yana yaslı)

** Unvan 1, Kurum veya Üniversite/Fakülte/Bölüm/Anabilim Dalı, e-posta (9 punto, Times New Roman, Sola yaslı)

*** Unvan 2, Kurum veya Üniversite/Fakülte/Bölüm/Anabilim Dalı, e-posta (9 punto, Times New Roman, Sola yaslı)

**** Unvan 3, Kurum veya Üniversite/Fakülte/Bölüm/Anabilim Dalı, e-posta (9 punto, Times New Roman, Sola yaslı)

***** Unvan 4, Kurum veya Üniversite/Fakülte/Bölüm/Anabilim Dalı, e-posta (9 punto, Times New Roman, Sola yaslı)

ÖZ : İki yana yaslı, 11 punto, Times New Roman, 1 satır aralığı verilerek yazılır. Makalenin özeti araştırmanın amacını, yöntemini ve elde edilen bulguları yansıtacak şekilde, en fazla 300 sözcük olarak, Türkçe ve İngilizce hazırlanmalıdır. Makalenin dili Türkçe ise “ÖZ,” yabancı dilde ise “ABSTRACT” başa gelmelidir.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelime 1, Anahtar Kelime 2, Anahtar Kelime 3 (Sola yaslı, 11 punto, Times New Roman, 1 satır aralığı)

ABSTRACT : İki yana yaslı, 11 punto, Times New Roman, 1 satır aralığı verilerek yazılır.

Keywords : Keyword 1, Keyword 2, Keyword 3 (Sola yaslı, 11 punto, Times New Roman, 1 satır aralığı)

Jel Sınıflandırması : Anahtar kelimelere uygun olarak <https://www.aeaweb.org/jel/guide/jel.php> adresinden belirlenecek jel kodlarına yer verilmelidir.

ANABAŞLIKLAR

Ana başlıklar 1 paragraf girintisi verilerek, 11 punto, kalın ve düz olmalı, büyük harfle yazılmalıdır. Makalelerde problem/çalışmanın konusu, giriş bölümü içinde açıkça belirtilmelidir. Giriş bölümünü sırasıyla yöntem, varsa bulgular, yorum/tartışma ve sonuç ve öneriler bölümleri izlemelidir. Alanlara göre farklı bölümler yer alabilir. Metin içindeki diğer bütün kısımlar, 11 punto ve tek satır aralıklı olarak, biçimlendirme bozulmadan yazılmalıdır.

Alt Başlıklar

Alt başlıklar 1 paragraf girintisi verilerek, 11 punto ve sözcüklerin ilk harfleri büyük olmak üzere kalın olarak yazılmalıdır.

Tablo, Çizelge, Şekil, Grafik Örnekleri

Tablo / Çizelge 1: Tablo / Çizelge / Grafik / Şekil Başlıklarının İlk Harfleri Büyük Olmalıdır (11 Punto, Times New Roman, Sayfa Ortasına Gelecek Şekilde)

KAYNAK GÖSTERMEDE GENEL KURALLAR

		Wwww	Xxxx	Yyy	Zzzz
	A1.	44	26,3	34	26,3
Aaaaaa	A2.	55	40,5	63	40,5
	A3.	66	33,5	47	33,5
	B1.	70	27,0	35	27,0
Bbbbb	B2.	30	22,1	41	22,1
TOPLAM		172	100	196	100

*Tablo / Çizelge içindeki veriler 11 ile 9 punto arasında verilerin yoğunluğuna göre değişebilir. (Kaynak kullanılmış ise 11 punto, Times New Roman ve sayfa ortasına gelecek şekilde yazılmalıdır.

Kaynak göstermede kesinlikle dipnot kullanılmamalıdır.

Metin içerisindeki dolaylı alıntılara atıfta bulunurken sayfa numaraları belirtmek yazar(lar)ın inisiyatifine bırakılmıştır. Doğrudan alıntılarda ise sayfa numarası belirtmek ve alıntıyı tırnak içerisinde belirtmek gerekmektedir.

Aynı yazar veya tüzel kişinin aynı yıl içerisindeki eserlerine atıfta bulunurken (Örn; Şahin, 2001a, Şahin, 2001b) şeklinde bir yol izlenir.

Birden çok kaynağa atıfta bulunurken sıralama yayım yılına göre yapılmalıdır. Örnek; (Sancak, 1991: 22; Hancı, 1998: 145; Engin, 2015: 254)

Çok yazarlı yayınlarda ilk yazar soyadı (Kaplan vd., 1999), görülemeyen bir yayın kaynak gösteriliyorsa (Raglan, 1973, Ekici, 1988'den), sözlü kaynak kullanılıyorsa kaynak kişi bilgileri Adı, Soyadı, Görüşme Tarihi ve Yeri bilgilerini içermelidir.

Yayın tarihi bulunamazsa en son telif hakkı (copyright) tarihi verilir. Tarih bilgisi hiç bir şekilde bulunamıyorsa “tarih yok” anlamına gelen “t.y.” kısaltması kullanılır.

Web kaynaklarına atıf yapılırken (balikesir.edu.tr, 01.05.2014) örneğinde olduğu gibi başında <http://www.> kısmı olmadan ve erişim tarihi Gün, Ay, Yıl belirtilmelidir.

Kaynakçadaki Genel Kurallar

Kaynaklar alfabetik sıraya göre sıralanmalı, aynı yazarın aynı yıl içerisindeki iki veya daha fazla kaynağı için 2000a, 2000b gibi gösterimler de yine alfabetik sıra ile verilmelidir.

Yazar sayısı altıdan fazlaysa, ilk altı yazarın adları kaynakçada verilir, altıncı yazardan sonra “ve diğerleri” ifadesi kullanılır.

Kitapların künyseleri verilirken 1. Basım ise belirtmeye gerek yoktur. İkinci ve sonraki basımlar için “2. Bs.” şeklinde kısaltma kullanılır.

Yayına hazırlayan kişinin adından sonra hazırlayan(lar) yerine (Haz.), editör(ler) yerine ise (Ed.) kısaltması kullanılır.

Dergi ve kitap adları kısaltılmadan eğik (italik) olarak yazılır.

Bildiri kitapları kitap gibi, bildiri kitabından alınan bir bildiri de kitap bölümü gibi belirtilir.

Tezlerde tezin adından sonra “Kitap- Yazarı Olmayan Kullanım: Kitap Adı. (Yayın Yılı). Yayın yeri: Yayınevi.

Örnek: Redhouse Çağdaş Türkçe-İngilizce Sözlüğü. (1985). İstanbul: Redhouse.

Atıf: (Redhouse, 1985: 32)

Kitap – Çeviri

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Kitap Adı (A. Soyadı, Çev.). Yayın yeri: Yayınevi. (Kaynak yapının yayın yılı).

Örnek: Bloomberg, M. ve Evans, G. E. (1989). Kütüphane Teknisyenleri İçin Teknik Hizmetlere Giriş (N. Tuncerve, Çev.). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği. (Orijinali 1985’te yayımlanmıştır).

Atıf: (Bloomberg ve Evans, 1985/1989: 182)

Kitap İçinde Yayın (Bölüm ya da Makale)

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Yayın adı. A. Editör (Haz./Ed.). Kitap Adı (Yayının sayfa numaraları). Yayın yeri: Yayınevi.

Örnek: O’Neil, J. M., ve Egan, J. (1992). Men's and Women's Gender Role Journeys: Metaphor for Healing, Transition, and transformation. B. R. Wainrib (Ed.), Gender Issues across the Life Cycle içinde (ss. 107-123). New York, NY: Springer.

Atıf: (O’Neil ve Egan, 1992)

MAKALE

Bilimsel Dergi Makalesi – Tek Yazarlı

Kullanım: Yazar, A. (Yayın Yılı). Makale Adı. Dergi Adı, cilt (sayı), sayfa numaraları.

Örnek: Çakın, İ. (2004). Müteferrika Matbaasının Düşündürdükleri ve Avrupa’da Basımcılığın Etkileri. Bilgi Dünyası, 5 (2), 153-167.

Atıf: (Çakın, 2004: 155)

Bilimsel Dergi Makalesi – Çok Yazarlı

Kullanım: Soyad, A., Soyad, B., Soyad, C., Soyad, D., Soyad, E., Soyad, F. vd.. (Yayın Yılı). Makale Adı. Dergi Adı, cilt (sayı), sayfa numaraları.

Örnek: Erkan, S., Tuğrul, B., Üstün, E., Akman, B., Şendoğdu, M., Kargı, E. vd. (2003). Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerine Ait Türkiye Profil Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23, 108-117.

Atıf: (Erkan vd., 2003: 112)

Magazin Makalesi – Yazarı Belli

Kullanım: Soyad, A. (Ay yyyy). Makale Adı. Dergi Adı, cilt, sayfa numaraları.

Örnek: Kenar, N. (Nisan 2006). Kayıt Dışı İstihdam. Popüler Yönetim, 9, 44-47.

Atıf: (Kenar, 2006: 44)

Magazin Makalesi – Yazarı Yok

Kullanım: Makale Adı. (Ay yyyy). Dergi Adı, cilt, sayfa numaraları.

Örnek: Yerel Bilginin Küreselleştirilmesi. (Nisan 2006). Focus, 12, 14-17.

Atıf: (Yerel bilginin küreselleştirilmesi, 2006: 14)

Gazete Makalesi

Kullanım: Soyad, A. (gg Ay yyyy). Makale Adı. Gazete Adı, sayfa numaraları.

Örnek: Bayar, Y. (04 Nisan 2006). İnsanlık Aptallaşıyor mu? Hürriyet. s. 14.

Atıf: (Bayar, 2006: 14)

BİLDİRİ

Bildiri – Yayınlanmış

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Bildiri Adı. A. Editör (Ed.). Kitap Adı (sayfa numaraları). Yayın Yeri: Yayınevi.

Örnek: Uçak, N. (2005). Sosyal Bilimlerde Bilginin Üretimi, Erişimi Ve Kullanımı. O. Horata (Haz.). Sosyal Bilimlerde Süreli Yayınlar ve Bilgi Teknolojileri Sempozyumu: 2 Nisan 2005 – Ankara: Bildiriler (92-103). Ankara: Yeni Avrasya.

Atıf: (Uçak, 2005: 96)

Bildiri - Yayınlanmamış

Kullanım: Konuşmacı, A. (Ay yyyy). Bildiri Adı. Toplantı Adı, Toplantı Yeri' de sunulan bildiri.

Örnek: Tonta, Y. (Şubat 2006). Bilgi Yönetiminde Son Gelişmeler: Amazoogole, İşbirliği ve Açık Erişim. Akademik Bilişim '06, Gaziantep'te sunulan bildiri.

Atıf: (Tonta, 2006)

DANIŞMA KAYNAKLARI, RAPOR VE TEZ

Danışma Kaynakları - Sözlük

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Yapıt Adı. (Basım). Yayın Yeri: Yayınevi.

Örnek: Altan, N. (2003). Bilgisayar Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü (3. bs.). Ankara: SistemYayincılık.

Atıf: (Altan, 2003)

Danışma Kaynakları - Ansiklopedi Maddesi

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Madde Adı. Yapıt Adı (cilt, sayfa). Yayın

Yeri: Yayınevi.

Örnek: Ersoy, O. (1973). Kağıt ve Kağıtçılık. Türk Ansiklopedisi (c. 21, s. 112-115). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Atıf: (Ersoy, 1973: 113),

Rapor

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Rapor Adı (Rapor No.). Yayın Yeri: Yayınlayan/Hazırlayan Kuruluş.

Örnek: Devlet Planlama Teşkilatı. (2004). Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyon Raporu (Rapor No: DPT: 2681). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Atıf: (Devlet Planlama Teşkilatı[DPT], 2004) ikinci ve sonraki gösterimlerde kısaltma kullanılır.

Tez

Kullanım: Soyad, A. (Yayın Yılı). Tez Adı. Tezin Türü, Üniversite Adı, Yer.

Örnek: Zencir, M. B. (2007). Güzel Sanatlar Alanındaki Kullanıcıların Bilgi Gereksinimleri ve Bilgi Kullanım Özellikleri: Hacettepe Üniversitesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Atıf: (Zencir, 2007: 36)

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Elektronik Kaynak - Makale

Kullanım: Soyad, A. (Yayın yılı). Makale Başlığı. Dergi Adı, cilt(sayı), sayfa numaraları. gg aa yyyy tarihinde <http://ağ> adresinden erişildi.

Örnek: Tenopir, C. ve King, D. W. (2001) The Use and Value of Scientific Journals. Serials, 14(2), 113-120. 27 Mart 2010 tarihinde <http://uksg.metapress.com/media/> adresinden erişildi.

Atıf: (Tenopri ve King, 2001: 116)

Elektronik Kaynak – Rapor

Kullanım: Soyad, A. (Ay yyyy). Rapor Adı (Rapor no). gg Ay yyyy tarihinde <http://ağ> adresinden erişildi.

Örnek: Devlet Planlama Teşkilatı. (Temmuz 2004). e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı: Değerlendirme Raporu (Rapor No: 2). 02 Nisan 2006 tarihinde <http://212.175.33.22/kdep/rapor/KDEPHaziran2004.pdf> adresinden erişildi.

Atıf: (Devlet Planlama Teşkilatı[DPT], 2004) ikinci ve sonraki gösterimlerde kısaltma kullanılır.

Elektronik Kaynak – Anonim Ağ Sayfası

Kullanım: Kaynağın Adı. (t.y.). gg Ay yyyy tarihinde <http://ağ> adresinden erişildi.

Örnek: Bilim Etiği ve Bilimde Sahtekarlık. (t.y.). 04 Nisan 2006 tarihinde <http://www.aek.yildiz.edu.tr/bilim.htm> adresinden erişildi.

Atıf: (Bilim etiği, t.y.)

İlker KEFE, Veyis Naci TANIŞ

ALMAN MALİYET MUHASEBESİ SİSTEMİNİN GENEL ÇERÇEVESİ

General Framework Of German Cost Accounting System

1

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

Hüseyin TEMİZ, Merve ACAR , Şevket DURMAZ

KİLİT DENETİM KONULARININ DENETİM RAPORLARININ BİLGİLENDİRİCİLİĞİ VE GÜVENİLİRLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: PROFESYONEL OLMAYAN YATIRIMCILAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Effect Of Critical Audit Matters On Informativeness And Reliability Of
Audit Reports: Experimental Research On Non-Professional Investors

20

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

Onur ERASLAN, Önder MET

İŞLETMELERDE NAKİT AKIM ANALİZİ VE BORSA İSTANBUL TURİZM ŞİRKETLERİNDE BİR UYGULAMA

Cash Flow Analysis In Businesses
And An Application In Borsa Istanbul Tourism Companies

42

Teorik İnceleme

Ayşenur İBİŞ OĞUZ

BİRLEŞİK KRALLIK'TAKİ MUHASEBE MESLEK ÖRGÜTLERİ

Professional Accountancy Organizations In The United Kingdom

63